

Ponitrianske múzeum v Nitre

ŽIACKA KONFERENCIA

Z dejín Veľkej Moravy

Zborník príspevkov
Ponitrianske múzeum v Nitre

Nitra 2026

Žiacka konferencia Z dejín Veľkej Moravy
Zostavovateľ: Ing. Diana Šebová
Návrh obálky a grafická úprava: Mgr. Michaela Pősová
Vydavateľ: Ponitrianske múzeum v Nitre
Vydanie: prvé
Rok vydania: 2026

Zborník obsahuje príspevky účastníkov tretieho ročníka Žiackej konferencie Z dejín Veľkej Moravy, ktorá sa konala 7. októbra 2026 v Ponitrianskom múzeu v Nitre.

Partneri konferencie

NITRIANSKY SAMOSPRÁVNY KRAJ

Mesto Nitra

TV nitrička
regionálna televízia

pravé slovenské
hrdo a srdcom

Nitra DEŇ

pardon

Nitrak

Slovo na úvod
Príhovor Mareka Hattasa, Mesto Nitra – primátor
Príhovor ThDr. Tibor Ujlacký, PhD. – Nitrianske biskupstvo
Príhovor Mgr. Miriam Moravčíkovej, odbor kultúry a cestovného ruchu Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja

Príspevky kategórie A

Odkaz Veľkej Moravy v 21. Storočí - Pribina
Adam Mackanič, Tomáš Kollár – Základná škola Topoľová, Nitra

Ako urobiť kariéru na Veľkej Morave
Adam Paninár – Základná škola Tribečská, Topoľčany

Stopy Veľkej Moravy v živote súčasných ľudí – s AI objavujeme Veľkú Moravu
Anabela Poláková – Základná škola Cirkevná sv. Cyrila a Metoda, Nitra

Módne trendy veľkomoravských žien
Karolína Romanová – Gymnázium sv. Cyrila a Metoda, Nitra

Na návšteve v sidle Svätopluka
Lukáš Habánek – Katolícka Spojená škola, Nemšová

Organizácia a presun Veľkomoravského vojska v čase vojny
Maximilian Marcus Hoppan – Základná škola sv. Don Bosco, Zlaté Moravce

Ako urobiť kariéru na Veľkej Morave
Nina Rusová – Gymnázium sv. Cyrila a Metoda, Nitra

Ako urobiť kariéru vojaka na Veľkej Morave
Samuel Kováčik – Katolícka Spojená škola, Nemšová

Veľkomoravské hrdinstvá
Samuel Krígovský – Základná škola, Skýcov

Módne trendy Veľkomoravských žien
Sára Miklášová – Gymnázium sv. Cyrila a Metoda, Nitra

Ako urobiť kariéru na Veľkej Morave
Sofia Beňová – Gymnázium sv. Cyrila a Metoda, Nitra

Príspevky kategórie B

Bojná – moja rodná obec s veľkomoravskou minulosťou
Anna Drgoňová – Spojená škola Slančíkovej 2, Nitra

Módne trendy veľkomoravských žien
Hana Czászárová – Spojená škola Slančíkovej 2, Nitra

Denné menu Rastislava
Hana Jusufbašič – Spojená škola Slančíkovej 2, Nitra

Stopy Veľkej Moravy v živote súčasných ľudí
Jakub Vaško – Gymnázium, Ul. 17. Novembra, Topoľčany

Čiernokľačianska pyxida ako odkaz Veľkej Moravy v súčasnosti
Jozef Červený – Gymnázium Janka Kráľa, Zlaté Moravce

Ako urobiť kariéru na Veľkej Morave
Juraj Valenta – Spojená škola Slančíkovej 2, Nitra

Rotunda sv. Juraja, Nitrianska Blatnica
Kristína Zubatá – Gymnázium, Ul. 17. Novembra, Topoľčany

Veľkomoravské hrdinstvá
Milan Slobodník – Gymnázium Bernolákova 37, Šurany

Ducové - Kostolec
Samuel Škultéty – Gymnázium, Ul. 17. Novembra, Topoľčany

Módne trendy veľkomoravských žien
Viktória Egriová – Stredná odborná škola technická, Komárno

OBSAH

Slovo na úvod

Dňa 7. 10. 2025 sa vo Veľkej dvorane Ponitrianskeho múzea v Nitre konal tretí ročník Žiackej konferencie venovaný téme Z dejín Veľkej Moravy. Podujatie sa konalo pod záštitou predsedu Nitrianskeho samosprávneho kraja Ing. Branislava Becíka, PhD.

Slávnostné otvorenie konferencie patrilo riaditeľke Ponitrianskeho múzea v Nitre Mgr. Patrícii Žáčikovej. Následne sa prítomným v mene predsedu Nitrianskeho samosprávneho kraja Ing. Branislava Becíka, PhD. prihovorila odborná referentka odboru kultúry a cestovného ruchu Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja Mgr. Miriam Moravčíková. Za mesto Nitra predniesol príhovor primátor mesta Marek Hattas. Za Nitrianske biskupstvo predstavil príhovor ThDr. Tibor Ujlacký, PhD. Podujatie svojím hudobným vystúpením obohatila Ema Demeterová, DiS. art.

Cieľovou skupinou podujatia boli žiaci II. stupňa základných škôl (kategória A) a žiaci stredných škôl a gymnázií (kategória B) na území Nitrianskeho samosprávneho kraja. Žiacka konferencia si kládla za cieľ najmä podporu záujmu mladých ľudí o dejiny a život na Veľkej Morave, ktorá má v dejinách Slovenska významné postavenie a je neoddeliteľne spojená s regiónom Nitry. Dôležitý bol predovšetkým rozvoj schopností žiakov v argumentácii, práci s relevantnými informáciami a odbornou literatúrou.

Aktívni účastníci konferencie t. j. prednášajúci žiaci, prezentovali dejiny a život na Veľkej Morave, v regióne či v rámci územia dnešného Slovenska.

Žiaci spracovali vybranú tému na základe vlastného výskumu s využitím rozhovorov s pamätníkmi, s využitím dobovej tlače, obecných a mestských kroník i internetu. Žiaci mali na výber z rôznych ponúkaných tém, a to:

- Ako urobiť kariéru na Veľkej Morave,
- Módne trendy veľkomravských žien,
- Cestovanie v časoch Veľkej Moravy,
- Denné menu Rastislava,
- Na návšteve v sídle Svätopluka,
- Veľkomoravské hrdinstvá,
- Stopy Veľkej Moravy v živote súčasných ľudí.

Žiacke príspevky posudzovala hodnotiaca komisia, ktorej predsedala doc. Mgr. Zuzana Borzová, Vedúca Katedry archeológie, Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Členmi hodnotiacej komisie pre kategóriu A boli PhDr. Július Vavák, PhD., archeológ, Malokarpatského múzea v Pezinku, PhDr. Vladimír Turčan, archeológ a dlhoročný vedúci prezentačného oddelenia Slovenského národného múzea, doc. Mgr. Zuzana Borzová, vedúca Katedry archeológie, Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Členmi hodnotiacej komisie pre kategóriu B boli Mgr. Beáta Pintérová, PhD, odborná asistentka na katedre histórie, Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, Mgr. Martin Bogyo, odborný referent odboru kultúry a cestovného ruchu Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja a ThDr. Tibor Ujlacký, PhD., hovorca Nitrianskeho biskupstva.

Prvé miesto v kategórii A obsadil Adam Mackanič a Tomáš Kollár, zo Základnej školy Topoľovej v Nitre s príspevkom Odkaz Veľkej Moravy v 21. storočí – Pribina. Druhé miesto v obsadil Maximilian Marcus Hoppan zo Základnej školy sv. Don Bosco v Zlatých Moravciach s príspevkom Organizácia a presun Veľkomoravského vojska v čase vojny. Na treťom mieste sa umiestnila Sofia Beňová z Gymnázia sv. Cyrila a Metoda v Nitre s príspevkom Ako urobiť kariéru na Veľkej Morave.

Prvé miesto v kategórii B obsadil Juraj Valenta zo Spojenej školy Slančíkovej 2 v Nitre s príspevkom Ako urobiť kariéru na Veľkej Morave. Na druhom mieste sa umiestnil Jozef Červený z Gymnázia Janka Kráľa v Zlatých Moravciach s príspevkom Čiernokľačianska pyxida ako odkaz Veľkej Moravy v súčasnosti. Na treťom mieste sa umiestnila Hana Czászárová s príspevkom Módne trendy veľkomoravských žien. Tretí ročník Žiackej konferencie bol výnimočný udelením špeciálnej ceny poroty za pútavý príspevok. Komisia sa rozhodla oceniť Anabelu Polákovú zo Základnej školy cirkevnej v Šuranoch za jej príspevok s názvom Stopy Veľkej Moravy v živote súčasných ľudí – s AI objavujeme Veľkú Moravu.

Mgr. Miriam Moravčíková odborná referentka odboru kultúry a cestovného ruchu Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja odovzdala účastníkom Žiackej konferencie Z dejín Veľkej Moravy Pamätné listy predsedu Nitrianskeho samosprávneho kraja. Predsedníčka hodnotiacej komisie, doc. Mgr. Zuzana Borzová, Vedúca Katedry archeológie, Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre zhodnotila priebeh konferencie a odovzdala víťazom diplom. Za Ponitrianske múzeum v Nitre, hlavného organizátora Žiackej konferencie Z dejín Veľkej Moravy odovzdala ceny riaditeľka Ponitrianskeho múzea Mgr. Patrícia Žáčiková. Víťazi si odniesli dielo nitrianskeho výtvarníka a šperkára Pavla Francúza prezentujúce Pribinov meč, knižné ceny ako aj ruksaky a rôzne školské potreby.

Úprimné poďakovanie patrí všetkým žiakom, ktorí predstúpili pred publikum a prezentovali výsledky svojej práce ako aj pedagógom, ktorí žiakov sprevádzali pri príprave a štedrým donorom za vecné dary.

Ing. Diana Šebová, múzejný pedagóg

Odkaz Veľkej Moravy v 21. storočí – Pribina GO

Adam Mackanič, Tomáš Kollár

Základná škola Topoľová v Nitre

Téma tohtoročnej Žiackej konferencie nás hneď zaujala, veď žijeme v regióne, ktorý je naozaj veľmi silno spojený s dejinami Veľkej Moravy. Sme spolužiaci, ktorých baví aj história.

Ale úprimne – nebaví nás len sedieť a čítať poučky z učebnice. Zároveň radi hráme rôzne hry a používame moderné technológie. Preto sme si povedali, že spojíme príjemné s užitočným a vytvoríme vlastnú interaktívnu aplikáciu Pribina GO: Pamiatky Veľkej Moravy. Chceli sme dokázať, že aj história nášho okolia môže byť super zážitok a že opustiť izbu a ísť sa pozrieť na reálne hradisko v okolí Nitry, vie byť celkom dobrá výzva. Chceli sme vlastne ukázať našim kamarátom, že voľný čas sa dá tráviť aj aktívne a aj s mobilom. Využili sme zároveň aj naše nadšenie a skúšanie nástrojov AI na informatike i vo voľnom čase. Tak v nás rástol nápad vytvoriť online hru, ktorú doplnia aj reálne aktivity.

Hru sme postupne krok za krokom vytvárali v niekoľkých fázach. Rozprávali sme sa spolu o tom, čo by sme do takejto modernej hry mohli dať. Vedeli sme, že chceme vytvoriť takú hru, ktorá bude zaujímavá aj pre našich kamarátov a spolužiakov, no aby ju mohli hrať aj naši rodičia a niečo sa nové dozvedieť.

Tak sme začali zbierať materiály. Prehrabali sme sa mapami a historickými knižkami, internetovými zdrojmi, aby sme našli 15 najzaujímavejších veľkomoravských lokalít v okolí Nitry (pohoria Tribeč, Považský Inovec, okolie riek Nitra a Váh). Hľadali sme staré hradiská, veľmožské dvorce a kostolíky. Ku každej lokalite sme vytvorili zaujímavé otázky a vytiahli presné geografické súradnice, aby ich mapa dokázala presne zamerať. Historické fakty sme museli roztriediť tak, aby sa neopakovali. Iné informácie dostane hráč, ktorý chce hrať za kňaza, a iné ten, čo chce byť bojovníkom.

Nechceli sme, aby hra vyzerala ako nudná školská prezentácia. Zvolili sme moderný tmavozelený a čistý dizajn, ktorý pripomína dnešné mobilné aplikácie.

Vymysleli sme systém odmeňovania. Za každú správnu odpoveď alebo presné zameranie na mape hráč dostáva body skúseností (XP) a staroslovanskú menu – hrivny. Nakreslili sme základného avatara a navrhli preňho historické doplnky, ktoré si hráč postupne odomyká.

Zapracovali sme funkciu, kde hráč kliká na mapu a umiestňuje špendlíky. Hra sama prepočíta, ako blízko bol k reálnemu hradisku, a podľa toho pridelí skóre. Navrhli sme aj virtuálny obchod. Keď si hráč zarobí hrivny v testoch, či na mape, v obchode sa mu hneď odpočíta suma a zakúpená vec (napr. prilba alebo meč) sa okamžite zobrazí na jeho avatarovi.

Aby si hráč odniesol okrem potešenia z virtuálneho bádania aj niečo na pamiatku, tak sme vytvorili modul „Kláštorná pisáreň“. Keď hráč dokončí kvíz, systém zoberie jeho meno, rolu a dosiahnuté percentá a automaticky vytvorí diplom, ktorý sa dá stiahnuť ako obrázok (PNG). Hru sme dali do rúk spolužiakom v triede bez toho, aby sme im čokoľvek vysvetľovali. Sledovali sme, či sa v menu nezamotajú a či je ovládanie intuitívne.

Zistili sme, že niektoré otázky boli až moc ťažké a málo ľudí by si zarobilo na *Zlatú korunu Svätopluka*. Preto sme upravili ceny v hrivnách a

zjemnili otravné chyby. Zároveň bola hra testovaná na spolužiakoch v rôznych ročníkoch, ktorí ju riešili na hodine informatiky. Prístup ku hre bol cez školský web, s čím nám pomohla p. učiteľka Košťálová.

Hru sme vytvorili vlastne preto, aby sme si vyskúšali aj vlastné sily, ktoré sme spojili s AI nástrojom Gemini, vďaka čomu funguje táto naša amatérska aplikácia.

Na začiatku si zadáte prihlasovacie meno, pod ktorým budete v hre pokračovať a vyberiete si svoju špecializáciu:

Žrec: Slovanský kňaz a duchovný správca. Otázky sa zameriavajú na kultúru, písmo, hlaholiku, pohrebiská a náboženské nálezy.

Bojovník: Rytier a ochranca kniežatstva. Rieši vojenskú históriu, taktiku, zbrane, obliehania a architektúru hradísk.

Strelec: Prieskumník a strážca hradieb. Zameriava sa na geografiu, obranné systémy, pamätihodnosti na diaľku a strategické body v krajine.

Potom si vyberiete aktivitu, ktorú chcete riešiť. Môžete si vybrať z dvoch zadaní. Prvým je hľadanie na mape (15 lokalít): podľa zadania máte na mape určiť polohu vybraného miesta, čím sa overí priestorová orientácia. Hráč hľadá na topo-mape presnú polohu hradísk a kostolíkov. Po odoslaní odpovede hneď dostane odpoveď, o akú vzdialenosť sa poloha daného miesta zhoduje s údajmi v skutočnosti. Druhou aktivitou je vedomostný kvíz , ktorý má 20 otázok. Po odoslaní odpovede hneď uvidíte, či ste odpovedali správne, alebo sa správna odpoveď zobrazí spolu s nesprávnou. Kvíz aj hľadanie lokality na mape môže hráč využiť na získavanie hrivien – bodov, ktoré využije na nákup potrebných vecí v eshope - Trhovisko a Výstroj. Tu si hráč môže hrivny vymeniť za súčasti v rôznych častiach:

Hlava: Kožená čelenka (50 hrivien), Železná prilba (250 hrivien), Zlatá koruna Svätopluka (1000 hrivien).

Telo: Ľanová košeľa, Lesná tunika, Krúžková košeľa, Kráľovský plášť.

Zbraň: Slovanský nôž (sax), Reflexný luk, Karolínsky meč.

Čo nám aj našim rovesníkom hra dáva? Podľa nás je zo niekoľko dôvodov. Učíme sa hrou, žiadne nudné memorovanie. Ťahá nás to von do terénu, keďže hra nie je len o sedení pri mobile alebo tablete. Tým, že presne lokalizujeme miesta v okolí Nitry, motivuje nás to zobrať bicykel, či kolobežku a vyraziť von a pozrieť sa na tie miesta naživo. Zistili sme, že za históriou nemusíme cestovať do zahraničia. Priamo za našimi domami máme neskutočné veľkomoravské pamätihodnosti, o ktorých mnohí naši vrstovníci ani netušili. Pri tvorbe hry sme sa nenaučili len dejepis. Vyskúšali sme si prácu s mapovými podkladmi, grafický dizajn, tvorbu textov a základy tvorby hernej logiky. Veríme, že Vás náš príspevok zaujal a hoci sa jedná o neprofesionálnu amatérsku verziu historickej hry, ktorú si môžete aj sami zahrať na https://gemini.google.com/share/b79b778f5385?skid=70db9a2b-0c08-4cb3-b1d2-f8ee39b69ff3, plánujeme v podobných aktivitách pokračovať aj v budúcnosti.

Zoznam použitej literatúry a internetových zdrojov

ZUBREC, Ladislav. Staronitrianske tragédie. 1995.
LACIKA, Ján. *Nitra a okolie.* Bratislava: DAJAMA, 2003.
FUSEK, Gabriel – ZEMENE, Marián. *Dejiny Nitry: Od najstarších čias po súčasnosť.* Nitra: Mesto Nitra, 1998.
KOLEKTÍV AUTOROV. *Významné osobnosti Nitry.* Nitra: Mesto Nitra, 1998.
Veľká Morava. Dostupné na internete: https://stredovekaeuropa.ff.ukf.sk/stredna-europa/velka-morava/ (cit. 02. 09. 2026).

Ako urobiť kariéru na Veľkej Morave

Adam Paninár

Základná škola Tribečská v Topoľčany

Veľká Morava patrí medzi najvýznamnejšie obdobia slovenských dejín. V 9. storočí vznikol na našom území prvý významný štátny útvar Slovanov, ktorý dosiahol vrchol počas vlády kniežaťa a neskôr kráľa Svätopluka. Veľká Morava však nebola iba krajinou panovníkov a bojovníkov. Bola aj krajinou remeselníkov, obchodníkov, duchovných a vzdelancov, ktorí svojou prácou prispievali k rozvoju štátu.

Cieľom tejto práce je priblížiť možnosti spoločenského uplatnenia mladého človeka na Veľkej Morave a zistiť, ktorá z kariérnych ciest poskytovala najväčšie možnosti úspechu a spoločenského postupu.

Spoločnosť na Veľkej Morave

Veľká Morava vznikla spojením viacerých slovanských kniežatstiev v 9. storočí. Podľa historických prameňov sa jej mocenské centrum nachádzalo na území dnešného Slovenska a Moravy. Za vlády Mojmíra, Rastislava a najmä Svätopluka sa stala významnou mocnosťou strednej Európy (ĎURICA, 1997, s. 116 – 117).

Spoločnosť bola usporiadaná do viacerých vrstiev. Na jej vrchole stál panovník, ktorému pomáhali veľmoži, vojenská družina a správcovia hradísk. Významné postavenie mali duchovní, ktorí sa starali o šírenie kresťanstva a vzdelanosti. Väčšinu obyvateľstva tvorili roľníci, remeselníci a obchodníci, ktorí zabezpečovali hospodársky život krajiny.

Mocenskými centrami boli opevnené hradiská. Práve v nich sídlili panovníci, vojaci, remeselníci i obchodníci. Archeologické nálezy dokazujú vysokú úroveň hospodárstva, kultúry a remeselnej výroby na našom území (ŤAŽKÝ – ZRUBEC a kol., 1997, s. 149 – 156).

Kariéra panovníka a veľmoža

Najvyšším spoločenským postavením disponoval panovník. Najvýznamnejším vládcom Veľkej Moravy bol Svätopluk (830 – 894), za ktorého vlády dosiahla ríša najväčší územný rozsah a politický význam. Podľa historikov získal vzdelanie na latinských a franských školách a vynikal štátnickou múdrosťou (HUDEC, 1997, s. 73).

Svätopluk rozšíril hranice svojej ríše a stal sa jedným z najmocnejších vládcov vtedajšej Európy. Franské pramene ho označovali za kráľa a jeho ríša dosiahla vrchol svojho rozvoja. K panovníkovi patrili aj veľmoži, ktorí spravovali jednotlivé územia, viedli vojská a pomáhali pri riadení štátu. Pre bežného mladého človeka však táto kariéra nebola ľahko dostupná, pretože si vyžadovala urodzený pôvod a príslušnosť k vládnucej vrstve.

Kariéra vojaka

Jednou z najvýznamnejších možností spoločenského postupu bola vojenská služba. Veľká Morava musela často brániť svoje územie pred útokmi nepriateľov a zároveň podnikala vojenské výpravy. Silné vojsko bolo nevyhnutné na ochranu štátu.

Členovia kniežacej družiny patrili medzi najvernejších mužov panovníka. Vojaci chránili hradiská, sprevádzali panovníka a zúčastňovali

sa vojenských výprav. Za svoju službu mohli získať majetok, uznanie a vyššie spoločenské postavenie.

Archeologické nálezy mečov, sekier, kopijí a ďalších zbraní dokazujú vysokú úroveň vojenskej organizácie. Výnimočným nálezom je meč z Nitrianskej Blatnice, ktorý patrí medzi najvzácnejšie pamiatky veľkomoravského obdobia (ŤAŽKÝ – ZRUBEC a kol., 1997, s. 151 – 152).

Pre mladého muža predstavovala vojenská kariéra možnosť získať slávu a rešpekt. Na druhej strane išlo o povolanie spojené s veľkým rizikom, pretože bojovníci často prichádzali o život počas vojenských konfliktov.

Kariéra kňaza a vzdelanca

Mimoriadne zaujímavou cestou spoločenského uplatnenia bola duchovná kariéra. Významným medzníkom sa stal príchod Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu v roku 863 na pozvanie kniežaťa Rastislava (HUDEC, 1997, s. 80 – 81).

Konštantín (Cyril) a Metod priniesli Slovanom písmo, staroslovienčinu ako bohoslužobný jazyk a položili základy vzdelanosti. Pri kostoloch vznikali školy, v ktorých sa pripravovali budúci kňazi a vzdelanci. Kňazi patrili medzi najvzdelanejších ľudí svojej doby. Ovládali písmo, poznali náboženské texty a často pôsobili ako poradcovia panovníkov.

Príchod vierozvestcov znamenal pre obyvateľov Veľkej Moravy veľký kultúrny pokrok. Po prvýkrát sa mohli bohoslužby konať v jazyku, ktorému ľudia rozumeli. Vzdelanie sa stalo významnou hodnotou a duchovní získali vysoké spoločenské postavenie.

Na rozdiel od panovníckej kariéry bola duchovná dráha dostupná aj talentovaným jednotlivcom z nižších vrstiev. Práve preto predstavovala jednu z najlepších možností spoločenského vzostupu.

Kariéra remeselníka

Archeologické výskumy dokazujú, že veľkomoravskí remeselníci patrili medzi najzručnejších v strednej Európe. Mimoriadne rozvinuté bolo kováčstvo, šperkárstvo, spracovanie dreva, výroba keramiky a ďalšie remeslá (ŤAŽKÝ – ZRUBEC a kol., 1997, s. 149 – 156).

Kováči vyrábali sekery, nože, kosáky, radlice, meče a ďalšie predmety potrebné pre každodenný život. Veľmi váženými odborníkmi boli aj šperkári, ktorí vytvárali ozdobné predmety zo zlata, striebra a bronzu.

Mnohí remeselníci pracovali priamo v hradiskách, kde vyrábali výrobky pre panovnícky dvor a vojenskú družinu. Ich práca bola nevyhnutná pre fungovanie celej spoločnosti.

Vysokú úroveň remeselnej výroby dokazujú nálezy z Nitry, Bojnej, Nitrianskej Blatnice, Ducového a ďalších lokalít. Niektoré výrobky veľkomoravských majstrov dosahovali kvalitu porovnateľnú s výrobkami vtedajšej západnej Európy (ŤAŽKÝ – ZRUBEC a kol., 1997, s. 149 – 156).

Zručný remeselník si mohol vybudovať dobré meno a zabezpečiť si pomerne pohodlný život. Úspech závisel predovšetkým od jeho pracovitosti a odborných schopností.

Kariéra obchodníka

Veľká Morava bola súčasťou významných obchodných ciest spájajúcich západnú a východnú Európu. Obchodníci sprostredkovávali výmenu tovarov s okolitými krajinami a privážali luxusné výrobky z Byzancie i západnej Európy.

O rozvinutom obchode svedčia nálezy byzantských a arabských mincí objavených na viacerých veľkomoravských sídliskách. Používali sa aj rôzne formy platidiel vrátane cudzích mincí a hodnotných predmetov (BORNAYOVÁ, 1997, s. 98 – 101).

Úspešný obchodník musel byť odvážny, komunikatívny a dobre poznať obchodné cesty. Často cestoval stovky kilometrov a nadväzoval

kontakty s obchodníkmi z rôznych krajín. Práve vďaka obchodu sa na Veľkú Moravu dostávali nové myšlienky, technológie a kultúrne vplyvy.

Obchodníci patrili medzi dôležitých ľudí svojej doby, pretože zabezpečovali prísun surovín a výrobkov, ktoré nebolo možné vyrobiť doma.

Ktorá kariéra bola najvýhodnejšia?

Každá z uvedených kariér mala svoje výhody i nevýhody. Panovník a veľmoži mali najväčšiu moc, no ich postavenie záviselo od pôvodu. Vojaci mohli dosiahnuť spoločenský vzostup, ale čelili nebezpečenstvu. Remeselníci a obchodníci mohli získať majetok a uznanie vďaka svojej šikovnosti.

Za najvýhodnejšiu kariéru považujem dráhu kňaza a vzdelanca. Táto cesta umožňovala získať vzdelanie, spoločenskú úctu a možnosť ovplyvňovať dianie v krajine. Po príchode Cyrila a Metoda sa vzdelanosť stala jednou z najcennejších hodnôt Veľkej Moravy.

Záver

Veľká Morava ponúkala mladému človeku viacero možností spoločenského uplatnenia. Úspech mohol dosiahnuť ako vojak, remeselník, obchodník alebo duchovný. Archeologické nálezy dokazujú, že naši predkovia dosiahli vysokú úroveň remesiel, obchodu i kultúry.

Pri pohľade na možnosti spoločenského uplatnenia vo Veľkej Morave je zrejmé, že úspech nezávisel iba od pôvodu, ale aj od schopností jednotlivca. Hoci najvyššie postavenie mali panovníci a veľmoži, významné miesto v spoločnosti zaujímali aj bojovníci, remeselníci, obchodníci a duchovní. Každá z týchto skupín prispievala k rozvoju štátu a jeho prosperite.

Ak by som si mal vybrať povolanie na Veľkej Morave, najviac by ma zaujala kariéra vzdelanca alebo kňaza. Umožňovala získavať vedomosti, pracovať s písmom a podieľať sa na šírení kultúry. Veľká Morava nám ukazuje, že vzdelanie, pracovitosť a schopnosť slúžiť spoločnému dobru boli dôležité už pred viac ako tisíc rokmi.

Zoznam použitej literatúry

BORNAYOVÁ, Svetlana. Čím platil Svätopluk? In: ŤAŽKÝ, Ladislav – ZRUBEC, Ladislav a kol. *Vykopaná pravda*. Bratislava: Salus, 1997.
ĎURICA, Milan S. Vznik názvu Veľká Morava. In: ŤAŽKÝ, Ladislav – ZRUBEC, Ladislav a kol. *Vykopaná pravda*. Bratislava: Salus, 1997.
HUDEC, Dominik. Kráľ Svätopluk. In: ŤAŽKÝ, Ladislav – ZRUBEC, Ladislav a kol. *Vykopaná pravda*. Bratislava: Salus, 1997.
HUDEC, Dominik. Príchod Cyrila a Metoda. In: ŤAŽKÝ, Ladislav – ZRUBEC, Ladislav a kol. *Vykopaná pravda*. Bratislava: Salus, 1997.
ŤAŽKÝ, Ladislav – ZRUBEC, Ladislav a kol. *Vykopaná pravda*. Bratislava: Salus, 1997. ISBN 80-967485-3-X.
LUTOVSKÝ, Michal. *Veľká Morava*. Praha: Libri, 2013. ISBN 978-80-7277-521-4.
MARSINA, Richard a kol. *Dejiny Slovenska I*. Bratislava: Veda, 1986.

Stopy Veľkej Moravy v živote súčasných ľudí – s AI objavujeme Veľkú Moravu

Anabela Polákova

Základná škola Cirkevná, Žofie Bosniakovej v Šuranoch

Volám sa Anabela Poláková a v školskom roku 2026/2027 som žiačkou 8. ročníka na Cirkevnej základnej škole Žofie Bosniakovej v Šuranoch. Pre túto prácu som sa rozhodla z dôvodu, že mám rada históriu, rada čítam, obľubujem návštevy historických miest a nemám obavy z moderných technológií. Preto je aj cieľom mojej práce predstaviť prezentáciu troch najzaujímavejších archeologických nálezov a národných kultúrnych pamiatok z obdobia Veľkej Moravy. Moja práca je rozdelená na niekoľko častí, kde teoreticky opisujem nálezy a pamiatky z Veľkomoravskej ríše. Súčasťou mojej práce je tiež prezentácia, ktorá obsahuje prepojenie s umelou inteligenciou – AI, t. j. krátke ukážky vsadené do náučného videa. Verím, že moja práca pomôže spolužiakom získať motiváciu pri učení sa daného učiva o Veľkej Morave a možno sami vytvoria nejaké historické AI ukážky z rovnakých alebo iných historických období.

1. Poznáte Bojnú?

V 9. storočí si postavili naši predkovia hradisko pri dedine Bojná (obr. 1). Jeho rozloha bola 11 hektárov – asi 15 futbalových ihrísk. Okolo hradiska si postavili veľké valy vo výške približne 8 metrov. O lenivosti nebolo ani chýru. Hradisko postavili na križovatke, kde mohli vyberať mýto. Žili tu bojovníci, remeselníci a tiež kňazi, ktorí šírili kresťanstvo, ibaže v cudzom jazyku. Väčšinu dňa trávili vonku, dnu do príbytkov – *„zemníc“* chodili iba variť a spať. Archeológovia našli pozostatky hradiska vo výbornom stave, hoci bolo pravdepodobne zničené útokom nepriateľov. Objavili tam vyše 3000 predmetov od šperkov až po jeden výnimočný zvon (obr. 2), akých je na svete len päť (MILANOVÁ, Natália. 2018, s. 47-48.).

1.1 Slovenské Pompeje

Niektorí nazývajú Bojnú aj *„slovenské Pompeje“* pre ich vzájomnú podobnosť v tom, v akom stave obe miesta zostali zachované. Hradisko nezaniklo opustením, ale náhlym útokom začiatkom 10. storočia. Drevené hradby a domy boli vypálené. Útok obyvateľov tak prekvapil, že v plameňoch nechali doslova všetko – šperky, šaty, peniaze, dokonca aj jedlo. Vďaka požiaru a náhlemu zasypaniu sa všetko skonzervovalo a zostalo pod zemou skryté viac ako 1200 rokov.[1]

1.2 Bojnianske unikáty

Bojnianske unikáty priťahujú oči ľudí, ktorí sa chcú potešiť nad dielami našich predkov. Vo Valoch bola až do roku 1997 ukrytá unikátna pamiatka – *„bronzový zvon“*. Jeho výška je 20 cm a váži cez 2 kg. Zvonenie už dlho sprevádza ľudí. Kresťania začali zvony používať až po roku 313. Typické zvony sú až od 8. storočia z bronzu. Presne ako ten z Bojnej. Na Valoch sa našli ešte úlomky z druhého zvona, jeden z tretieho a v strede hradiska bolo železné srdce zo štvrtého zvona. Takže na Valoch sa našli až

[1] https://sita.sk/cestujsi/unikatny-projekt-archeoskanzen-bojna-slovenske-pompeje-ktore-maju-prebudit-minulost-k-zivotu-foto/ (04.08. 2026)

4 zvony. Taktiež sa tam našlo aj 6 zlatých plakiet (obr. 3), ktoré študovali aj nemeckí archeológovia. Plakety boli pravdepodobne pripevnené na prenosnom oltári, ktorý vlastnil kňaz. Zaujímavé je, že na každej plakete je postava s rukami v lakti zodvihnutými (MILANOVÁ, Natália. 2018, s. 37-39.).

2. Tichý svedok Veľkej Moravy

Dávne slovanské hradisko Mikulčice spájalo Česko a Slovensko do celku. Hradisko bolo miesto, kde žili obyvatelia Veľkej Moravy. Jediné, čo z neho zostalo je malý kostolík svätej Margity Antiochijskej v Kopčanoch (obr. 4) – teraz aj známy ako najstarší kostolík v strednej Európe. Pri výskumoch v okolí kostolíka našli archeológovia veľkomoravské hroby, kde ponachádzali šperky, náušnice alebo gombíky. Toto všetko vrátane kostolíka patrí do zoznamu UNESCO. Kostolík má taktiež zvláštnu bránu. Nenachádza sa totiž v strede, ale je skôr posunutá na jednu stranu. Zvnútra je kostolík malý a má niekoľko menších okien. Na stenách, ktoré prekrýval oltár, bolo vyrytých mnoho nápisov: „*POLACEK / HE MARTI / NUS BONAG / ANND*“ a hlavne dátum „*AD 1647*“. Ide napríklad aj o meno „*GEORGIUS*“ alebo iné značky. Táto stavba prežila viac ako 1100 rokov. Kostolík samozrejme nestál sám uprostred poľa, ako ho poznáme dnes. V priebehu 13. a 14. storočia hradisko ničili záplavy a posuny koryta rieky Moravy, kvôli čomu sa obyvatelia presťahovali na vyššie položené miesto. Kostolík tak zostal osamotený v poliach (BOTEK, Andrej. 2014, s. 106-107.).

2.1 Tajomstvá kostolíka

V okolí kostolíka a v obydliach sa našli takzvané *„hrivny“* (obr. 5) – železné prúty v tvare sekery. V časoch Veľkej Moravy sa ešte nerazili klasické mince, tak ľudia platili práve týmito kusmi železa. Železo malo veľkú cenu, pretože sa z neho dali vyrobiť zbrane alebo náradie. Okrem toho sa tam našlo aj pohrebisko, ktoré bolo fascinujúce – mnohé z hrobov patrili malým deťom, no mali nezvyčajne bohatú výbavu (strieborné náušnice, šperky alebo zbrane). To znamená, že v Kopčanoch tiež sídlili najvyššie spoločenské vrstvy, ktoré dávali pochovávať deti hneď vedľa svätostánku.[2]

2.2 Tajné legendy kostolíka

Jedna legenda hovorí, že sv. Margitu do kostolíka uväznil jeden vládca a tam sa zjavil diabol v podobe draka, ktorý ju prehltol. Margita mala na sebe malý krížik, ktorým drakovi rozpárala brucho a zachránila sa. Druhá legenda zas hovorí, že v noci okolo kostolíka vídať malé svetielka a tiene. Vraj sú to duše stredovekých mníchov, ktorí dodnes strážia sväté miesto. Medzi ľuďmi v Kopčanoch sa po storočia traduje, že pod kostolíkom vedie tajná podzemná chodba popod rieku Moravu priamo do kniežacieho sídla v Mikulčiciach. Hovorilo sa, že cez ňu utekali kniežatá, keď hradisko napadli nepriatelia. Iná legenda zase hovorí, že v noci sa popri kostolíku znesie hustá hmla, počuť dupot konských kopýt a štrkotanie brnenia. Má to byť duch slovanského bojovníka, ktorý v 9. storočí padol na pôde hradiska Mikulčice. Traduje sa, že jeho duša dodnes nenašla pokoj a každú noc obchádza okolo kostolíka, aby strážil hroby. Treba si uvedomiť, že legendy nie sú vždy pravdivé, ale keď raz pôjdete okolo kostolíka, možno aj vy niečo neobyčajné uvidíte.[3]

[2] https://sk.wikipedia.org/wiki/Kostol_sv%C3%A4tej_Margity_Antiochijskej_(Kop%C4%8Dany) (10.8. 2026)

[3] https://www.inovinky.sk/kostol-svatej-margity-antiochijskej-je-unikat-v-strednej-europy/ (10.8. 2026)

3. Blatnický meč

Pri úplne obyčajných zemných prácach v obci Blatnica robotníci narazili na pozostatky stredovekého hrobu. V hrobe však neboli kosti, ale zdobený meč (obr. 6). Robotníci netušili, akú vzácnosť držia v rukách až dovtedy, kým si to nevšimol miestny milovník histórie *„František Révay“*. Meč odkúpil a zachránil ho pred zničením alebo roztavením. Révay sa rozhodol darovať meč Uhorskému národnému múzeu v Budapešti. Blatnický meč spája aj niekoľko nečakaných záhad. Čepeľ meča bola pri nájdení ohnutá, čo odkazuje na starý zvyk usmrtenia zbrane pred jej uložením k zosnulému. Keď meč po viac ako 1000 rokoch našli v zemi, bol v úžasne zachovanom stave. Vtedy si ľudia mysleli, že bol vykovaný zo *„spadnutej hviezdy“* – meteoritu a preto mal magickú moc a nezhrdzavel ako obyčajný kov. Dnes vieme, že išlo o veľmi dobrú franskú oceľ. Na bronzovom kovaní na rukoväti meča je výrazné a bohaté zdobenie. Jeho zväčšenú repliku môžeme obdivovať v Nitre vedľa Ponitrianskeho múzea. Na Google mapách ho nájdeme označený ako *„Pribinov meč“*.[4]

3.1 Meč v zemi

V Nitre sa nachádza zväčšená replika meča z Blatnice (obr. 7). Meč zabodnutý do zeme symbolizuje mier. Znamená to – *„Boj sa skončil, zbrane sú zničené a odložené.“* V starých kultúrach zapichnutie meča tiež znamenalo návrat k matke Zemi. Meč je navrhnutý tak, aby vyzeral ako pamätník. Aj keď sa meč niekedy nazýva aj Pribinov meč, ten ho vlastne v ruke nikdy nedržal. Originálny meč sa našiel v hrobe slovanského veľmoža v Blatnici a neexistuje žiadny dôkaz, že by patril Pribinovi. Keďže je meč zabodnutý hlboko do zeme, ľudia o ňom vtipkujú, že je to *„slovenský Excalibur“*. Medzi domácimi sa traduje vtip, že kto ho vytiahne zo zeme, stane sa novým nitrianskym kniežaťom. Zatiaľ čo nádherná rukoväť sa zachovala vo výbornom stave, samotná oceľová čepeľ doplatila na zlé podmienky uloženia do hrobu. Podľa legendy, ak sa meča dotkne človek s nečistým srdcom, tak by mu spálil dlane alebo, by ho v prvej bitke vlastná zbraň zradila.[5]

3.2. Pravá tvár meča

Ľudová legenda hovorí, že meč nikdy Pribina nevlastnil, ale prostý chlapec menom *„Blatoň“*. Podľa povesti boli Pribina a Mojmír na poľovačke, keď sa na nich vyrútil obrovský tur. Blatoň ich zachránil, a tak mu darovali meč. Blatoň si tam neskôr postavil hrad, a keď zomrel, tak ho s ním pochovali. Nevieme, či je to pravda. Niektorí historici tvrdia, že čepeľ bola vyrobená u Frankov, no rukoväť bola zdobená tu na Veľkej Morave. Franské meče boli vtedy ako *„Ferrari“* medzi zbraňami – najlepšia čepeľ na svete.[6]

Na záver musím povedať, že ciele, ktoré som si stanovila v úvode mojej práce sa mi podarilo splniť. Najviac ma bavilo, keď som s triednym pánom učiteľom Mariánom Vizym navštevovala pamiatky z obdobia Veľkej Moravy, ktoré som si vybrala. Bola som milo prekvapená z miest, ktoré som dovtedy videla len v učebniciach alebo knihách. Stali sa mi námetom do mojich krátkych náučných videí doplnených AI ukážkami. Po dopísaní mojej práce a vytvorení prezentácie cez program Canva som navštívila žiakov 8. triedy, kde som mala krátku prednášku o mojej práci (obr. 8). Taktiež spolužiaci dostali päť otázok súvisiacich s AI ukážkami. Získala som zaujímavé zistenia – napríklad to, že AI nepovažujú za nástroj na

[4] https://dromedar.zoznam.sk/cl/1000131/1684305/Blatnicky-mec--Unikatny-nalez-z-Turca-skryva-mnoho-zahad (6.8. 2026)

[5] https://dromedar.zoznam.sk/cl/1000131/1684305/Blatnicky-mec--Unikatny-nalez-z-Turca-skryva-mnoho-zahad (6.8. 2026)

[6] https://rarach-turiec.blogspot.com/2013/11/povest-o-blatnickom-meci.html (04.08. 2026)

zneužívanie, ale vidia ju skôr ako zábavu. Mnohí zatiaľ sami takéto AI videá nevytvorili, no všimli si tzv. *„halucinácie“* AI (napr. čakan v rukách robotníka sa zmenil na meč alebo zvon z Bojnej mal ornamenty). Na týchto chybách som sa smiala už pri tvorbe ukážok, keďže ani platená verzia AI Gemini nedokázala vždy presne urobiť to, čo som od nej požadovala. Najdôležitejšie však pre mňa bolo, že som si mohla vyskúšať prepojenie histórie, ktorú mám rada a umelej inteligencie, ktorá je dnes na vzostupe.

Zoznam použitej literatúry a internetových zdrojov

BOTEK, Andrej. Veľkomoravské kostoly na Slovensku a odraz ich tradície v neskoršom období. Bratislava: Post Scriptum, 2014.
JANOŠÍK, Jiří. *Bojniansky zázrak.* Bratislava: GORALINGA, 2011.
MILANOVÁ, Natália. *Dejiny statočného národa slovenského.* Bratislava: Perfekt, 2018.
https://sita.sk/cestujsi/unikatny-projekt-archeoskanzen-bojna-slovenske-pompeje-ktore-maju-prebudit-minulost-k-zivotu-foto/ (04.08. 2026)
https://sk.wikipedia.org/wiki/Kostol_sv%C3%A4tej_Margity_Antiochijskej_(Kop%C4%8Dany) (10.8. 2026)
https://www.inovinky.sk/kostol-svatej-margity-antiochijskej-je-unikat-v-strednej-europy/ (10.8. 2026)
https://dromedar.zoznam.sk/cl/1000131/1684305/Blatnicky-mec--Unikatny-nalez-z-Turca-skryva-mnoho-zahad (6.8. 2026)
https://dromedar.zoznam.sk/cl/1000131/1684305/Blatnicky-mec--Unikatny-nalez-z-Turca-skryva-mnoho-zahad (6.8. 2026)
https://rarach-turiec.blogspot.com/2013/11/povest-o-blatnickom-meci.html (04.08. 2026)
https://www.facebook.com/100063451485750/photos/hradisko-bojn%C3%A1-valy-leteck%C3%BD-poh%C4%BEad/592869467524267/ (2.9. 2026)
https://www.facebook.com/61556541657697/photos/zvon-z-bojnej-za%C4%8D-9-stor-foto-a%C3%BA-sav-nitra-%C5%A1-hritz/122280825860218055/ (2.9. 2026)
https://www.spolok-slovenskych-spisovatelov.sk/news/zastupcovia-sss-navstivili-bojnu-klenotnicu-pociatkov-slovenskeho-krestanstva-vytvarneho-umenia-a-remesla/ (2.9. 2026)
https://fmph.uniba.sk/detail-novinky/browse/9/back_to_page/novinky-5/article/kostol-v-kopcanoch-patri-medzi-najstrarsie-v-strednej-europe/ (2.9. 2026)
http://www.hradiska.sk/2012/06/kovovacstvo-zelezne-hrivny-v-staroveku.html (2.9. 2026)
https://www.templ.net/pics-making/blatnica_sword/blat01_v.jpg (2.9. 2026)
https://www.topslovensko.sk/detail/pribinov-mec-nitra/ (2.9. 2026)

Obrazová príloha

Obr. 1 – Letecký pohľad na hradisko

Obr. 2 – Zvon z hradiska Bojná

Obr. 3 – Zlatá plaketa

Obr. 4 – Kostolík sv. Margity v Kopčanoch

Obr. 5 – Železné hrivny (platidlo)

Obr. 6 – Replika meča z Blatnice v Nitre

Obr. 6 – Replika meča z Blatnice v Nitre

Obr. 8 – Prezentovanie vlastnej práce a poslanie dotazníka spolužiakom cez EDUPAGE

Módne trendy veľkomoravských žien

Karolína Romanová

Gymnázium sv. Cyrila a Metoda v Nitre

Vážená porota, milí profesori a milí žiaci, spolužiaci!

Keď sa povie slovo móda, každý si v mysli vybaví niečo iné. Niekto si pod týmto slovíčkom predstaví aktuálny trend, iný zase šatník s novými kúskami. Keď sa však položí otázka, čo ženy nosili v čase Veľkej Moravy, narazíme na tvrdý oriešok. Nielenže o tomto období vieme pomerne málo, ale odohralo sa už veľmi dávno. Ako to vtedy naozaj vyzeralo? Čo ženy nosili, ako sa zdobili a aké šperky dotvárali ich osobnosť? Čo nás odlišuje a čo naopak spája s módou v minulosti? Dovoľte mi, aby som vám na tieto otázky odpovedala čo najpresnejšie v mojej prezentácii.

Módu veľkomoravských žien v 9. a 10. storočí hlavne charakterizovala kombinácia jednoduchého plátenného odevu a mimoriadne bohatých, remeselne dokonalých šperkov. Vzhľad žien sa dramaticky líšil v závislosti od ich sociálneho postavenia.

Základom šatníka každej veľkomoravskej ženy bol rubáš, ktorý žena nosila bez ohľadu na jej sociálne postavenie. Rubáš mohli nosiť ženy z nižšej vrstvy, bol dostupný pre každého. Prevažná väčšina žien nosila rubáš vyrobený z domáceho rastlinného plátna, ako napríklad ľan či konope. V chladnejších mesiacoch ženy používali rubáše z ovčej vlny. Boli hrubšie a udržovali teplo počas tuhých zím. Ženy s vyšším spoločenským postavením si mohli dovoliť aj iné rubáše z drahších látok a materiálov, ako napríklad hodváb. Samozrejme, tieto rubáše boli v tej dobre veľmi vzácne, a preto sa zachovalo len málo kusov z týchto drahých látok.

Keďže klíma v 9. storočí prinášala horúce letá, ale aj veľmi chladné zimy, ženy si museli odev vrstviť. V lete ženám často stačil len samotný ľahký ľanový rubáš prepásaný opaskom, prípadne doplnený o jednoduchú zásteru (fartuch), ktorá chránila odev pred zašpinením pri práci. V zime si ženy obliekali spodný rubáš a naň sa obliekala druhá, vrchná tunika. Tá bola často vlnená s užšími rukávmi, aby pod ňu nepodfukovalo. Cez ramená si ženy prehadzovali ťažké vlnené plášte alebo kožušiny (z líšok, kún či medveďov), ktoré si pri krku spínali veľkými ozdobnými gombíkmi alebo bronzovými sponami.

Dôležitú úlohu hrali v slovanskej kultúre aj šperky a ozdoby. Symbolizovali vyjadrenie sociálneho statusu a prejav kmeňovej príslušnosti. Slovanskí zlatníci dosiahli takú neuveriteľnú remeselnú úroveň, že ich výrobky dnes radíme k vrcholom európskeho ranostredovekého umenia.

Šperky sa delili podľa hodnoty, farby, materiálu, veľkosti a účelu.

Na veľkomoravskom území sa často vyrábali šperky z kovov, ako napríklad zlato, striebro, bronz, pre chudobnejšie vrstvy to bolo sklo, meď či železo. Druhy výroby boli rôzne, napr. ručne vytrepávané. Vďaka tomu vznikli rôzne spôsoby vyrábania šperkov, tzv. filigrán a granulácia.

Filigrán je technika, pri ktorej sa tvoria zložité vzory podobné čipke, pomocou veľmi jemných, skrúcaných a splietaných kovových drôtikov. Iná technika je granulácia, kde dochádza k dekorovaniu povrchu kovu nanášaním stoviek až tisícov miniatúrnych kovových zrniečok,

ktoré vytvárajú zrnité vzory a línie. Oba tieto typy vyrábania boli nielen precízne a detailné, ale aj náročné. Najbežnejšie druhy šperkov, ktoré boli vyrobené týmito technikami, boli gombíky, záušnice, masívne náhrdelníky či rôzne prívesky.

Gombíky boli najtypickejšie a najslávnejšie veľkomoravské šperky. Na pohľad to boli duté guľôčky, zložené z dvoch spojených pologúľ s uškom na zavesenie. Ich funkcia nespočívala spínať odev cez dierky ako dnešné gombíky, ale fungovali ako luxusné spony. Nosili sa najčastejšie pri krku na spínanie plášťa.

Záušnice na rozdiel od dnešných náušníc ženy nenosili priamo v uchu, ale upevňovali si ich na textilné či kožené čelenky, alebo priamo do vrkočov v oblasti spánkov.

Náhrdelníky boli masívne a veľmi pestré. Skladali sa z desiatok, niekedy až stoviek korálkov. Korálky boli väčšinou z fúkaného a vinutého skla rôznych farieb. Najčastejšie farby korálok boli modrá, žltá a zelená. Vzácnejšie boli korálky z polodrahokamov, ako napríklad karneol, chalcedón či jantár.

Medzi korálkami viseli aj kovové prívesky. Najznámejší je Lunica – prívesok v tvare polmesiaca, ktorý bol prastarým pohanským symbolom ženskej plodnosti a ochrany. Neskôr, po príchode sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu sa v tomto období začali nosiť aj kresťanské symboly, napr. kríže alebo malé kovové kapsičky, ktoré ukrývali malé relikvie či náboženské texty.

Okrem týchto šperkov sa našli a zachovali aj malé doplnky, prstene a náramky, ktoré boli z kovov alebo skla. Počas archeologických vykopávok sa našli prstene u mužov aj u žien. Náramky sa v tomto období menej nosili.

Skrášľovanie žien vo veľkomoravskom období úzko súviselo aj s hygienou. Samozrejme, môžeme povedať, že určité obmedzenia – ako napríklad neexistencia mydla či iných kozmetických prípravkov, bez ktorých si dnes život nevieme predstaviť – vtedajšiu situáciu sťažovali. Je však pozoruhodné, že napriek nedostatku moderných možností si ženy vedeli poradiť.

Ženy dej doby sa spoliehali na prírodu. Svoju pleť si čistili bylinkovými odvarmi (harmanček, žihľava, nechtík alebo lipový kvet), kyslým mliekom, srvátkou, alebo tvarohom, ktoré zaručovali hydratáciu a jas pleti.

Pre status ženy boli jej vlasy veľmi dôležité, a preto si vyžadovali samostatnú starostlivosť. Ako prírodný šampón používali šťavu z brezovej vody, ktorá pomáhala proti mastnote vlasov. Pravidelné česanie vlasov neslúžilo len ako prevencia proti parazitom, ale malo aj estetický význam. Často pri tom používali hrebene zo zvieracích kostí, ktoré boli ideálnym pomocníkom najmä preto, že boli mäkké, no zároveň sa nelámali.

Ako krémy na telo používali včelí vosk alebo husaciu masť zmiešanú s voňavými bylinami.

Obľúbené boli aj sauny, ktoré spĺňali ten istý účel ako dnes, len boli trochu jednoduchšie.

Návrat k prírode a jednoduchosti našich predkov nie je krokom späť, ale je to pripomenutie si toho, na čo sme v modernom svete plnom nových nezmyselných trendov možno trochu zabudli. Skutočné kúzlo ženy totiž nepotrebuje žiadny filter, matchu, pilates ani zložité skincare produkty – odjakživa totiž žena v sebe nesie pečať prírody a tichú eleganciu, ktorá nikdy nevyjde z módy.

To je z mojej strany všetko a ďakujem vám za pozornosť !

Zoznam použitých internetových zdrojov

http://www.hradiska.sk/2013/03/krasa-slovanskych-sperkov.html

https://spolecnededictvi.eu/podzemni-klenotnice-ochrani-cenne-sperky-z-obdobi-velkomoravske-rise/

https://www.historylab.sk/stredovek/co-si-obliekali-na-velkej-morave/

https://www.mjakub.cz/velkomoravske-sperky?idc=2438

https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcR0Kiy8Izfs7RGu7Lgp5rB9G-QSD02l_gC3_sgXcCgDhQ&s=10

https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTKryD4vefWMg7e7yl8iYctk3Qo6FUCK8F_gl8q2-otfQ&s=10

https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRf8PdrKdfL0KtkQ28v1vPk6Z-I1mRO72ju2TC2rKlJxQ&s=10

https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTOt67w500t29jm-7ynWGzEKalhXCbTpiexw0UjMMvSnw&s=10

Na návšteve v sídle Svätopluka

Lukáš Habánek

Katolícka spojená škola v Nemšovej

Prečo si Svätopluk vybral práve Nitru?

Keď sa pozrieme na mapu Veľkej Moravy, voľba Nitry ako hlavného sídla dáva dokonalý zmysel. Svätopluk tu totiž nezačínal od nuly. Už predtým tu pôsobil ako knieža, takže v Nitre mal svoje overené politické zázemie a hlavne vojsko, ktoré mu bolo absolútne verné. Druhým obrovským plusom bola samotná príroda. Hradisko vyrástlo na strmom skalnatom kopci, ktorý z troch strán obopínala rieka Nitra a nekonečné močiare. Pre nepriateľov to bol tvrdý oriešok a dostať sa dnu bolo takmer nemožné. Navyše, Nitra ležala na križovatke dôležitých obchodných ciest, no zároveň bola schovaná dostatočne hlboko vo vnútrozemí, aby bola v bezpečí pred nečakanými útokmi Frankov z hraníc.

Ako vyzerala obrana hradiska?

Predstavy o klasickom stredovekom hrade s vysokými kamennými vežami musíme pustiť z hlavy. Archeologické výskumy nám ukazujú, že Svätoplukovo sídlo chránili gigantické valy, ktoré boli široké niekoľko metrov. Skladali sa z dômyselnej konštrukcie z drevených trámov a hliny, pričom z vonkajšej strany ich robotníci obložili kameňom. Na samom vrchu tohto valu sa týčila vysoká drevená kolová hradba. Spoza nej mohli obrancovia pohodlne strieľať šípy na kohokoľvek, kto by sa pokúsil priblížiť. Dovnútra sa dalo dostať len cez masívne drevené brány, ktoré zvyčajne strážila obranná veža.

Kniežací palác

Na tom najvyššom a najbezpečnejšom mieste, presne tam, kde dnes môžeme vidieť Nitriansky hrad, sa nachádzalo centrum celej moci, nazývané akropola. Práve tu mal Svätopluk svoj palác. Na vtedajšie pomery to bol neuveriteľný luxus. Budova mala murované kamenné základy a na nich stálo drevené poschodie. Srdcom paláca bola obrovská sieň. Kráľ v nej robil tie najdôležitejšie politické rozhodnutia, prijímal návštevy a hodoval so svojimi vernými bojovníkmi. Keď vojdeme dnu, pod nohami máme mäkké kožušiny, miestnosť osvetľujú voskové sviečky či lojové lampy a teplo ide z otvorených ohnísk a veľkých pecí.

Kamenné kostoly

Pre človeka z 9. storočia musel byť príchod do Nitry obrovským zážitkom. Medzi tmavými drevenými domami totiž svietila čistá beloba kamenných kostolov, ktoré bolo vidno už z veľkej diaľky. V Nitre a jej okolí ich vtedy stálo hneď niekoľko. Našli by sme tu menšie kruhové rotundy, ale aj väčšie podlhovasté baziliky. Robotníci ich postavili z opracovaného kameňa a natreli bielym vápnom. Vo vnútri čakala návštevníkov nádherná výzdoba v podobe farebných fresiek, ktoré často niesli byzantské motívy.

Život v podhradí

Pod ochrannými hradbami to doslova žilo. Rozprestierali sa tu osady plné remeselníkov, kde bol neustály hluk a ruch. Väčšina obyčajných ľudí

bývala v polozemniciach. Boli to jednoduché drevené domčeky, ktoré boli napoly vykopané do zeme. Malo to skvelý dôvod, v zime zem udržiavala teplo a v lete tam bolo príjemne chladno. Steny boli spletené z prútia, omazané hlinou a na streche bola slama alebo rákos. Z podhradia neustále stúpal dym, pretože kováči tu vo svojich vyhniach kuli meče, hrnčiari vypaľovali riad a v sklárskych dielňach sa topilo sklo.

Luxus na kniežacom dvore

Kým obyčajní ľudia žili skromne, na Svätoplukovom dvore sa nešetrilo. Archeológovia v Nitre našli jasné dôkazy o tom, že tunajšia smotánka si užívala luxus z celého sveta. Na hostinách sa nepilo len domáce pivo a medovina, ale z južnej Európy sa dovážalo drahé víno v hlinených amforách. Jedlo voňalo exotickým korením z Orientu. Svätopluk a jeho najbližší dvorania nenosili drsnú vlnu, ale obliekali sa do jemného hodvábu prešívaného zlatými niťami, ktorý pochádzal až z Byzancie. Dokonca aj poháre na stole boli zo vzácneho tvarovaného skla, dovezené z franských sklární v Porýní.

Systém menších hradísk v okolí

Nitra nebola len jeden osamotený kopec. Bol to obrovský obranný komplex viacerých menších hradísk v okolí, ktoré fungovali ako taký ochranný štít. Kúsok od centra bolo hradisko Lupka, ktoré slúžilo ako veľká remeselnícka základňa, najmä pre hrnčiarov. Nad celou dolinou sa týčilo gigantické útočiskové hradisko na Zobore. Ak hrozilo nebezpečenstvo, tisíce ľudí z okolia sa zbalili a utekali hore. Vďaka strmým skalám bol Zobor prakticky nedobytný. Treťou dôležitou pevnosťou bola Borina na Šibeniciach, ktorá strážila prístupové cesty do mesta.

Svätoplukova osobná stráž

Vládca takejto obrovskej ríše sa nezaobišiel bez profesionálnej armády. Priamo na hrade s ním žila jeho elitná družina, ktorej členovia sa nazývali vitézi. Boli to tvrdí, vycvičení chlapi, ktorí nemuseli pracovať na poli, pretože ich jedinou prácou bol boj. Nosili ťažké krúžkové brnenia, železné prilby a ich hlavnou zbraňou bol obojručný meč a špeciálna sekera s predĺženým ostrím, ktorej sa hovorilo bradatica. Výnimočnú starostlivosť dostávali aj ich kone, ktoré mali luxusné postroje zdobené bronzom a zlatom.

Hygiena a každodenný život

Keďže jadro hradu stálo na vysokej skale, najväčším problémom bolo, kde vziať vodu. Svätopluk preto nechal vykopať hlboké studne a veľké nádrže na dažďovú vodu, aby hrad prežil aj dlhodobé obliehanie. Obytné miestnosti v paláci mali na tú dobu veľmi moderné kúrenie. Dym z pecí sa odvádzal špeciálnymi prieduchmi von, takže dvorania nemuseli sedieť v zadymených priestoroch. Dlhé večery na dvore spríjemňovali potulní muzikanti, ktorí hrali na píšťaly a bubny, a rozprávači, ktorí spievali o Svätoplukových slávnych víťazstvách nad Frankami.

Sklady a zásoby na hrade

Pre prípad vojny musela byť Nitra dokonale predzásobená. V areáli by sme našli hlboké obilné jamy, takzvané duly. Boli vymazané hlinou a vypálené ohňom. Keď sa do nich nasypalo obilie a jamu vzduchotesne uzavreli, úroda v nich vydržala čerstvá a chránená pred myšami aj niekoľko rokov. Na hrade boli aj obrovské zásoby soli. Tá bola vtedy nesmierne drahá, no strategická, pretože sa vďaka nej dalo konzervovať mäso pre vojakov.

Pisárska dielňa a kancelária

Svätoplukova Nitra bola jedným z mála miest v strednej Európe, kde reálne fungovala oficiálna štátna kancelária. Pracovali tu vzdelaní pisári, prevažne mnísi, ktorí plynule písali latinčinou aj staroslovienčinou. Ich práca bola čistým umením. Používali husie brká a písali na pergamen, čo bola špeciálne vyhladená zvieracia koža. Práve na tomto mieste vznikali dôležité listy pre pápeža do Ríma, prvé zákony a diplomatické správy.

Prijímanie zahraničných posolstiev

Keď do Nitry dorazila dôležitá návšteva z cudziny, musela dodržať prísne pravidlá. Na hradných bránach každého dôkladne skontrolovali a pred vstupom do paláca museli všetci odovzdať zbrane. Svätopluk ich potom prijímal vo svojej veľkej sieni, kde sedel na vyvýšenom kresle. Vyslanci z celej Európy mu na znak úcty prinášali drahé dary, len aby s ním uzavreli spojenectvo a získali si jeho priazeň.

Chov zvierat na hradisku

Vnútri hradieb bolo neustále počuť erdžanie koní. Boli tu postavené veľké stajne pre bojové kone, družiny, ktoré mali vtedy cenu zlata. Okrem nich sa na hradisku chovali špeciálne vycvičené poľovné psy a dravé sokoly. Lov v okolitých hlbokých lesoch bol totiž najobľúbenejšou zábavou kráľa a šľachty, keď práve neboli na vojenskom ťažení.

Zoznam použitých internetových zdrojov:

Hradiská. Dostupné na internete: http://www.hradiska.sk/ (cit. 15. 06. 2026).
Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied. Dostupné na internete: https://archeol.sav.sk/index.php/sk/ (cit. 15. 06. 2026).
Nitriansky hrad. Dostupné na internete: https://nitrianskyhrad.sk/ (cit. 15. 06. 2026).
Mesto Nitra. Dostupné na internete: https://www.nitra.eu/ (cit. 16. 06. 2026).
Ponitrianske múzeum v Nitre. Dostupné na internete: https://www.muzeumnitra.sk/ (cit. 14. 06. 2026).

Obrazová príloha

Obr. 1 – krúžkové brnenie

Obr. 2 – obojručný meč

Obr. 3 – Bradatica

Obr. 4 – predpokladaný tvar hradiska Nitra

Obr. 5 – hradisko na Zobore

Organizácia a presun Veľkomoravského vojska v čase vojny

Maximilian Marcus Hoppan

Základná škola sv. Don Bosco v Zlatých Moravciach

Veľká Morava sa nachádzala v priestore najväčších bojov ich susedov či ich vlastných bitiek. Ich najväčšími nepriateľmi boli: Východofranská ríša, kočovné kmeňové zväzy starých Maďarov a občas Bulharská ríša.

1. PRESUN VEĽKOMORAVSKÉHO VOJSKA

Spôsoby presunu vojska boli pešo, na koňoch a po cestách. Veľa vecí ovplyvňovalo rýchlosť pechoty a jazdy. Organizáciu vojska viedol Kráľ/Knieža a za ním bola družina s pechotou a jazdou. Najčastejšie trasy viedli cez obchodné cesty, údolia alebo brody riek a horské priesmyky. Armáda má doteraz nezhodné historické počty vojakov. Historici sa nezhodujú v počte vojakov v armáde. Pochod vojska bol zdĺhavý a náročný. Logistika a zásobovanie zbraní s jedlom boli komplikované na doručenie na určité miesto . Signalizácia s rôznymi prekážkami boli dôležité počas presunu aj počas zimných výprav.

Archeologické dôkazy a lokality dosvedčujú presun a vojenskú organizáciu Veľkomoravského vojska.

2. SPÔSOB A VZDIALENOSŤ PRESUNU VOJSKA

Najväčšiu časť vojska tvorila pechota, ktorá išla pešo. Presúvala sa po obchodných cestách, riečnych údoliach, cez horské priesmyky a po neupravených lesných chodníkoch. Pochodovali v dlhých zraniteľných zástupoch.

Jazdci boli kľúčový pri prieskume. Kone im umožňovali rýchle útoky a oveľa rýchlejšie presuny. Na koňoch bolo aj velenie s elitnou družinou kniežaťa alebo kráľa. Občas vojská využívali aj rieky, najmä pri dlhších presunoch.

Denná vzdialenosť vojakov bola 20 až 30 km. Jazdecké oddiely vedeli v naliehavých prípadoch prejsť 40 až 70 km. Takéto pochody boli možné iba niekoľko dní. Pri veľkej armáde mohol byť pochod dlhý niekoľko kilometrov. Rýchlosť závisela od počtu vojakov, vozov, počasia, stavu ciest a terénu.

3. ORGANIZÁCIA VEĽKOMORAVSKÉHO VOJSKA

Veľkomoravské vojsko tvorili dve hlavné zložky:

Ľudová hotovosť, boli to slobodní muži povolaní do vojny v prípade potreby a miestne oddiely z jednotlivých hradísk

Panovnícka družina, boli to profesionálni bojovníci a boli neustále pripravení bojovať

Postup vojska bol nasledovný. Bojovníci sa zhromažďovali v dedinách a po zhromaždení sa presúvali popri riekach do hradísk (pevností), kde tvorili jej obranu.

Družina bola rozmiestnená na najvýznamnejších hradiskách (napr.: Mikulčice, Staré Město, Nitra, Devín, Pohansko a ďalšie) a to umožňovalo rýchly presun medzi hradiskami.

4. JAZDA

Veľká Morava patrila medzi prvé slovanské štáty, ktoré významnejšie využívali jazdectvo.

Jazda slúžila na prieskum, rýchle útoky, ochranu kolóny, prenasledovanie nepriateľa a doručovanie správ. Jazdci mohli denne

prekonať 40 až 70 km, ale záviselo to od terénu, zásob a výmeny koní. Archeologické nálezy ostroh, strmeňov, zubadiel a konskej výstroje dokazujú význam jazdectva vo Veľkomoravskej ríši.

5. ODHAD VEĽKOSTI ARMÁDY

Ohľadom veľkosti armády sa historici nezhodujú

Najčastejšie odhady hovoria že profesionálna družina mala 500 – 2 000 mužov, pri veľkých výpravách mala 10 000 – 20 000 vojakov a vyššie odhady (30 000 a viac) existujú, ale sú založené najmä na interpretácii kroník a nie sú všeobecne prijímané.

6. AKO VYZERAL POCHOD ARMÁDY

Takéto rozdelenie chránilo armádu pred prepadom.

Typické poradie prieskumní jazdci, hlavná jazda, pechota, vozy so zásobami, remeselníci, služobníctvo, zadný voj

7. TRASY PRESUNU

Najdôležitejšie rieky boli Morava, Váh, Nitra, Hron, Dunaj.

Vojsko využívalo najmä staré obchodné cesty, riečne údolia, brody riek a horské priesmyky.

8. PRECHOD CEZ RIEKY

Rieky predstavovali najväčšiu prekážku. Veľké rieky ako Dunaj boli často chránené opevneniami. Používali sa najmä brody, drevené mosty, člny, plte.

(poznámka autora – pre nasledujúce uvedené cesty patrí obrázok č.1 na konci prezentácie)

9. MORAVSKÁ CESTA

Spája hlavné centrá ríše na Morave. Používala sa pri presune vojsk na strednej Morave. Trasa viedla cez Mikulčice, Staré Město a Devín cez rieku Moravu. Táto trasa umožňovala presuny medzi centrami a obranu proti Frankom.

10. NITRIANSKA CESTA

Viedla z Nitry údolím Váhu na Moravu. Bola dôležitou spojovacou trasou medzi slovenskou a moravskou časťou štátu na presun vojsk a podporu obchodu z Nitry na Moravu.

11. DUNAJSKÁ CESTA

Najdôležitejšia južná cesta popri Dunaji. Viedla do Panónie, kde boli dôležité vojenské aj obchodné záujmy.

12. ČESKÁ CESTA

Používala sa pri vojenských a politických výpravách do Čiech a na západ. Trasa viedla od Starého Města cez Olomouc až do Prahy a jej okolia. Križovala rieky Moravu a Vltavu

13. VISLIANSKA CESTA

Cesta viedla zo severnej Moravy ďalej na sever a severovýchod do krajiny Vislanov cez Sliezko. Prekonávala rieky Odra a Visla. Používala sa na výpravy proti Vislanom a rozšírenie vplyvu na severe.

14. PANÓNSKA CESTA

Viedla popri Dunaji do západnej Panónie. Používaná pri výpravách proti Frankom a panónskym kniežatám a na rozšírenie obchodu a kontrolu nad územím Panónie.

15. ZÁSOBOVANIE POČAS POCHODU

Vojaci nenosili zásoby na celé mesiace. Vodu čerpali z riek a studní a dôležitú úlohu zohrávali vozy ťahané volmi alebo koňmi

Najčastejšie jedli kaše, chlieb, proso, jačmeň, údené mäso, syr, strukoviny

Potraviny získavali z vlastných zásob, od miestneho obyvateľstva výberom vo forme dávok, lovom, rybolovom, z koristi

16. ZIMNÉ VÝPRAVY

Vojny sa väčšinou viedli od jari do jesene.

Zimné výpravy boli zriedkavé, pretože chýbalo krmivo pre kone, rieky zamŕzali alebo boli nebezpečné alebo presun vozov bol veľmi náročný

17. HRADISKÁ AKO LOGISTICKÉ CENTRÁ

Práve sieť hradísk bola jednou z najväčších výhod Veľkej Moravy.

Každé významné hradisko slúžilo ako sklad potravín, sklad zbraní, miesto zhromaždenia, obranný bod, základňa pre ďalší pochod.

18. SIGNALIZÁCIA POČAS PRESUNU

Písomné pramene o tom hovoria len nepriamo, no podobný spôsob bol bežný aj u Frankov.

Predpokladá sa využívanie poslov na koňoch, signálnych ohňov, rohov, trúb a zástav

19. PREKÁŽKY POČAS PRESUNU

Pri presune sa armáda vyhýbala hustým lesom, močiarom a strmým pohoriam.

Najväčšími problémami boli husté lesy, rozvodnené rieky, močiare, horské priechody, nedostatok potravy, choroby, únava koní

20. ARCHEOLOGICKÉ DÔKAZY

O spôsobe presunu vojska svedčia rôzne nálezy ostroh, strmeňov, podkov, mečov, kopijí, sekier, hrotov šípov, konskej výstroje

Najvýznamnejšie archeologické nálezy lokality Mikulčice, Staré Město pri Uherskom Hradišti, Pohansko, Nitra, Devín

ZÁVER

Presun vojska v časoch Veľkej Moravy (9. – 10. storočie) musel byť presný aby sa zabránilo problémom ktoré by spôsobilo problémy veľkej miery. Preto sa po celú dobu Veľkej Moravy jednotlivý vládcovia snažili organizáciu vojska udržať v najlepšej forme. Hoci písomných prameňov je málo, archeologické nálezy potvrdzujú, že Veľká Morava disponovala pomerne vyspelou vojenskou organizáciou na pomery 9. storočia. Doteraz archeológovia objavujú a skúmajú pozostatky Veľkej Moravy aby odhalili históriu našich predkov.

Zoznam použitých literárnych a internetových zdrojov:

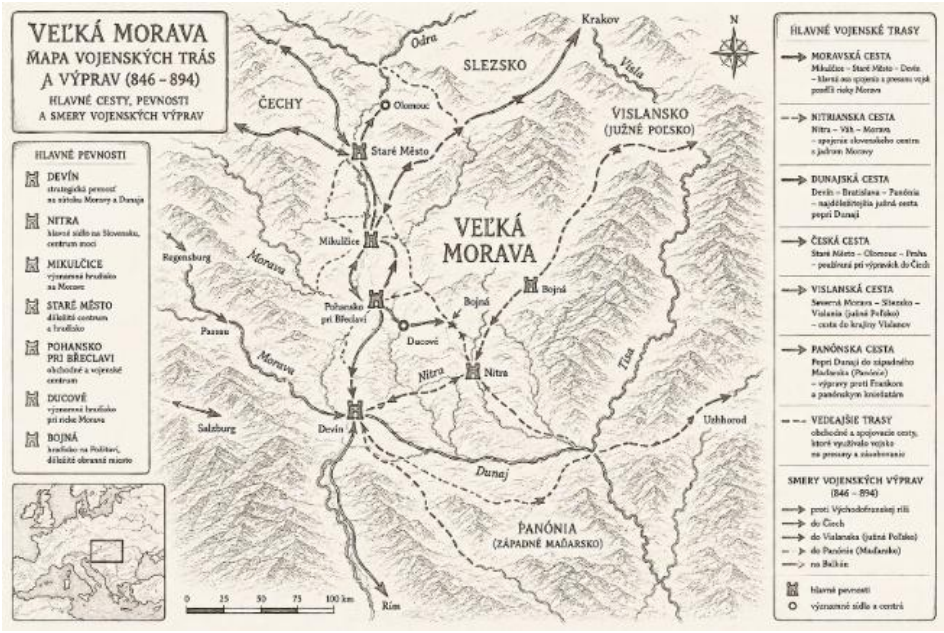
Stredoveká Európa – Veľkomoravské vojsko. Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Dostupné na internete: Stredoveká Európa – Európsky stredovek interaktívne.

Stredoveká Európa – Veľká Morava. Dostupné na internete: https://stredovekaeuropa.ff.ukf.sk/stredna-europa/velka-morava/.

Fuldské anály (*Annales Fuldenses*).

Dobrá historie – Vojenská síla Svatoplukova vojska za vpádu do Panonie. Dostupné na internete: Vojenská síla Svatoplukova vojska za vpádu do Panonie – Dobrá historie.

Obrazové materiály:
Vlastné spracovanie s využitím nástrojov umelej inteligencie ChatGPT (obrazové materiály a informačné podklady).
Obrazová príloha

Obrázok č.1 Mapa vojenských trás

Ako urobiť kariéru na Veľkej Morave

Nina Rusová

Gymnázium sv. Cyrila a Metoda v Nitre

Veľká Morava v roku 890

Predstavme si, že sa ocitneme v roku 890 na našom území. Čo môžeme čakať? Naše územie bolo jadrom Veľkomoravskej ríše a zažívalo obdobie svojho najväčšieho územného aj mocenského rozmachu. Spoločenská situácia na Veľkej Morave bola pomerne zložitá. Krajina bola síce mocným štátom, ale zároveň sa prehlbovali rozdiely medzi jednotlivými vrstvami obyvateľstva a rástlo napätie medzi panovníkom a veľmožmi. Na čele spoločnosti stál knieža Svätopluk I. Okrem neho tu pôsobili veľmoži, slobodní roľníci, remeselníci aj neslobodní ľudia. Rovnosť tu však rozhodne nepanuje – najväčšiu moc a majetok mali panovník a veľmoži.

Hlavné vrstvy spoločnosti

Spoločnosť tohto obdobia mala hierarchickú štruktúru a delila sa na niekoľko hlavných vrstiev:

- Vládnuca elita – aristokracia
- Duchovenstvo – klerus
- Slobodní obyvatelia a remeselníci
- Neslobodné obyvateľstvo

Do prvej menovanej vrstvy patril samozrejme panovník a veľmoži. V roku 890 to bol práve Svätopluk, ktorý vládol s pomocou miestnych veľmožov a správcov hradísk. Okolo panovníka bola sformovaná vojenská družina. Títo elitní bojovníci tvorili dôležitú súčasť Svätoplukovej armády, ktorá v tom čase budila rešpekt v celej strednej Európe.

Druhú skupinu tvorila náboženská elita. Kresťanstvo bolo na Veľkej Morave už pevne zakorenené a panovník ho podporoval. V roku 885 zomrel arcibiskup Metod a jeho žiaci museli ríšu opustiť. Na domácu cirkev preto postupne získaval väčší vplyv západný latinský klérus, na čele ktorého stál nitriansky biskup Viching. Cirkev mala zároveň významné postavenie a majetok.

Tretiu vrstvu tvorili slobodní obyvatelia, poľnohospodári a remeselníci. Väčšinu spoločnosti tvorili slobodní roľníci žijúci v ranostredovekých dedinách. Pestovali najmä obilniny, venovali sa chovu dobytka a včelárstvu.

Remeselníci sa sústreďovali najmä v podhradiach a v okolí dôležitých hradísk, ako boli napríklad Mikulčice, Nitra či Devín. Veľká Morava bola známa vyspelým:

- šperkárstvom – napríklad náušnice, gombíky a ďalšie ozdoby,
- hutníctvom a kováčstvom – výroba zbraní, sekier, nožov a poľnohospodárskych nástrojov,
- hrnčiarstvom – výroba keramických nádob.

Poslednou a spoločensky najnižšie postavenou vrstvou bolo neslobodné obyvateľstvo. Patrili sem napríklad otroci a ľudia, ktorí sa do neslobodného postavenia dostali v dôsledku vojny alebo iných okolností. Veľká Morava sa zároveň zapájala do diaľkového obchodu, v ktorom zohrávali úlohu aj vojnoví zajatci.

Ako dosiahnuť kariérny úspech

Tak, ak sa nachádzame v roku 890 a chceme zažiť kariérny postup, na posielanie e-mailov a životopisov môžete zabudnúť. Tu úspech závisel od úplne iných pravidiel.

A to hlavne:

Vernosť: byť oddaný správnemu veľmožovi, či dokonca samotnému Svätoplukovi, bolo veľmi dôležité. Vernosť mohla priniesť ochranu, majetok alebo lepšie postavenie.

Ochrana: ty ako jednotlivec v spoločnosti neznamenáš až tak veľa, ale sila klanu a rodiny, ktorá za tebou stojí, bola veľkou výhodou.

Sledovanie geopolitiky: tým mám na mysli, že svoju kariéru buduj tam, kde práve nestojí nepriateľská armáda. Veľká Morava je teraz na vrchole moci, no zo stepí sa pomaly približujú starí Maďari a vzťahy s Východofranskou ríšou sú napäté. A tak poďme hľadať tie správne cesty, ako si vybudovať úspešnú kariéru v tejto spoločnosti. Začíname vojenskou kariérou.

Vojenská kariéra

Pre ambiciózneho mladého muža ide určite o jeden z najrýchlejších, i keď, priznajme si, aj najriskantnejších spôsobov, ako zbohatnúť a získať vplyv. Dobrým predpokladom nástupu na túto dráhu bola fyzická zdatnosť, odvaha, bojové schopnosti a vlastná výzbroj. Kôň bol veľkou výhodou.

Ako na to? Musíte sa dostať do osobnej družiny, napríklad miestneho veľmoža. Svätopluk v tomto období viedol úspešné vojenské výpravy a dobrý vojak sa vždy zišiel. Výhodou mohol byť podiel na vojnovej koristi, napríklad na cennostiach, a predovšetkým možnosť získať za vernosť pôdu alebo významnejšie postavenie. Ak sa vám podarí dostatočne vypracovať, môžete sa dostať medzi veľmožov.

Duchovná a administratívna kariéra

Ak však neoplývate fyzickou silou, ale máte bystrú myseľ, cirkev je jednou z mála ciest k vzdelaniu a politickému vplyvu. Vhodným predpokladom je byť slobodným človekom a mať záujem venovať sa práci v cirkvi. Dôležitá bola aj podpora miestneho duchovného alebo človeka s vplyvom.

Kľúčovou zručnosťou je gramotnosť. Ak ju nemáš, môžeš sa jej naučiť práve v cirkevnom prostredí. Ovládanie latinčiny je veľkou výhodou. V tejto oblasti to môžeš dotiahnuť pomerne vysoko, nakoľko gramotní ľudia boli vzácni. Môžeš sa stať pisárom, pôsobiť na panovníckom dvore alebo zastávať významnú funkciu v cirkevnej správe.

Kariéra v remesle

Remeslá na Veľkej Morave sa postupne oddeľovali od domáckej výroby a sústreďovali sa najmä do mocenských a obchodných centier – hradísk, ako boli napríklad Mikulčice, Nitra či Devín.

Stať sa remeselníkom však často záviselo od pôvodu, rodinného remesla alebo potrieb spoločnosti. Narodil si sa napríklad v rodine, kde sa po generácie vyrábali zbrane, keramika alebo šperky, a remeslo si sa naučil od svojho otca. Ak máš teda remeslo v rode, talent alebo panovník či správca hradiska potrebuje viac kováčov, hrnčiarov alebo iných remeselníkov, svoju kariéru môžeš nájsť aj v remesle. Vhodným predpokladom sú znalosti, skúsenosti a drahé nástroje zdedené po otcovi. Výhodou práce v tejto oblasti, aj keď bola veľmi tvrdá a náročná, bolo postavenie v spoločnosti a väčšia istota obživy v porovnaní s bežným roľníkom. Remeselníci pracovali často v podhradiach alebo v blízkosti opevnených hradísk, kde mohli v prípade nebezpečenstva nájsť ochranu.

Ak boli súčasťou služobníckeho systému, ich hlavnou povinnosťou mohlo byť odovzdávanie hotových výrobkov, napríklad sekier, hrncov alebo šperkov.

Top odvetvia v roku 890

Okolo roku 890 sa na Veľkej Morave rozvíjali najmä:

- kováčstvo – výroba mečov, sekier, nožov a nástrojov,
- hrnčiarstvo – výroba keramických nádob,
- tkáčstvo – výroba látok a odevov,
- šperkárstvo – výroba náušníc, gombíkov a ďalších ozdôb.

O rozvoji remesiel vieme najmä vďaka archeologickým nálezom – nástrojom, zvyškom dielní, peciam, keramike, zbraniam a šperkom.

Kariéra na vidieku

Poslednou oblasťou, kde by sme sa mohli uchádzať o nádejnú kariéru, je poľnohospodárske prostredie, kde žila a pracovala väčšina populácie. Ak stojíš na nižšej priečke spoločenského rebríčka, si z prostého ľudu a chceš byť základným oporným pilierom veľkomoravskej spoločnosti, staň sa roľníkom. Tvojou úlohou bude obrábať pôdu, pestovať obilniny a starať sa o hospodárstvo. Pomáhať ti budú železné nástroje, ktoré uľahčujú prácu. Aký kariérny postup môžeš očakávať? Ak budeš svedomitý a priebojný, môžeš sa vypracovať na rešpektovaného člena komunity alebo staršinu obce, ktorý môže zastupovať miestnych ľudí a komunikovať s predstaviteľmi moci.

Práca v poľnohospodárstve však nebola vždy slobodnou voľbou. Pre niektorých ľudí mohla byť súčasťou neslobodného postavenia. Ak je to tvoj prípad, na veľký kariérny postup radšej nečakaj.

Kto mohol urobiť kariéru?

Z doteraz počutého a videného môžeme zhrnúť jeden z najzákladnejších a zároveň najdôležitejších predpokladov na úspech a kariéru v roku 890 na území Veľkej Moravy – byť mužom. Postavenie ženy na Veľkej Morave v roku 890 však nebolo úplne bezprávne. Žena nebola otrokom a mala svoje pevné a rešpektované miesto v rodine a spoločnosti, ktoré súviselo najmä s materstvom a starostlivosťou o rodinu. Vznešené ženy predstavovali bohatstvo a prestíž svojho rodu, čo sa prejavovalo aj v prepychových šperkoch a odeve. Bežné ženy však mali náročný každodenný život. Starali sa o domácnosť, deti a hospodárstvo a často vykonávali aj fyzicky náročnú prácu. Hoci teda ženy mali v spoločnosti svoje dôležité miesto, možnosti zastávať významné verejné a mocenské pozície boli v roku 890 veľmi obmedzené a väčšinou patrili mužom.

Verím, že Vás moja ponuka práce zaujala a našli ste sa v niečom. Výber bol bohatý, i keď práca rozhodne nebola ľahká.

Ďakujem za pozornosť.

Zoznam použitých literárnych a internetových zdrojov:

WIKIPÉDIA. *Veľká Morava* [online]. Dostupné na: https://sk.wikipedia.org/wiki/Ve%C4%BEk%C3%A1_Morava
WIKIPÉDIA. *Svätopluk* [online]. Dostupné na: https://sk.wikipedia.org/wiki/Sv%C3%A4topluk ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SAV. *Slovania a Veľká Morava* [online]. Dostupné na: Great Moravian Elites from Mikulčice - Hľadať
POLÁČEK, Lumír et al. *Great Moravian Elites from Mikulčice* [online]. Brno: Archeologický ústav AV ČR, 2020. Dostupné na: Great Moravian Elites from Mikulčice - Hľadať
KOUŘIL, Pavel, ed. *Great Moravia and the Beginnings of Christianity* [online]. Brno: Archeologický ústav AV ČR, 2014. Dostupné na: Great_Moravia_and_the_Beginnings_of_Christianity_kompr.pdf

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM. *Sv. Cyril a Metod – patróni Európy. Najstaršie doklady kresťanstva na Slovensku* [online]. Dostupné na: https://www.snm.sk/muzea-snm/historicke-muzeum/historicke-muzeum/navstivte/aktualne-vystavy?clanok=sv-cyril-a-metod-patroni-europy-najstarsie-doklady-krestanstva-na-slovensku

Ako urobiť kariéru vojaka na Veľkej Morave

Samuel Kováčik

Katolícka spojená škola v Nemšovej

Vojak na Veľkej Morave to nemal v živote vôbec jednoduché. Obdobie existencie Veľkej Moravy bolo plné vojenských konfliktov, bojov o územie a obrany proti nepriateľským útokom. Vojaci museli byť neustále pripravení chrániť svoju krajinu, panovníka, rodiny aj ostatných obyvateľov. Život bojovníka bol mimoriadne náročný po fyzickej aj psychickej stránke, pretože vojenské výpravy často znamenali dlhé pochody, nedostatok pohodlia, nepriaznivé počasie a neustále riziko zranenia alebo smrti. Napriek tomu patrili vojaci medzi najdôležitejších členov spoločnosti, pretože bez ich odvahy a obetavosti by štát nedokázal prežiť.

Veľká Morava bola významný ranostredoveký slovanský štát v strednej Európe, ktorý existoval približne v rokoch 830 až 907. Predstavovala prvý veľký štátny útvar západných Slovanov a zohrala mimoriadne dôležitú úlohu pri formovaní kultúrnej, náboženskej a politickej identity dnešného Slovenska, Moravy a ďalších okolitých krajín. Medzi najvýznamnejších panovníkov patrili Mojmír I., Rastislav, Svätopluk I. a Mojmír II. Najväčší rozmach dosiahla Veľká Morava počas vlády Svätopluka I., keď sa jej územie výrazne rozšírilo a štát získal silné postavenie v strednej Európe.

Vojsko bolo jedným zo základných pilierov veľkomoravského štátu. Panovník potreboval silnú armádu na ochranu hraníc, obranu obchodných ciest, upevňovanie svojej moci a rozširovanie územia. Nepriateľmi Veľkej Moravy boli najmä Frankovia, okolité slovanské kmene a neskôr starí Maďari. Práve ich opakované vpády výrazne oslabili štát a napokon prispeli k jeho zániku na začiatku 10. storočia.

Stať sa vojakom nebolo jednoduché. Bojovníci museli byť silní, odvážni, vytrvalí a schopní znášať náročné podmienky. Už od mladého veku sa pripravovali na vojenský život. Učili sa používať rôzne druhy zbraní, jazdiť na koni, loviť a bojovať v skupine. Dôležitou vlastnosťou bola aj disciplína a vernosť panovníkovi, pretože úspech armády závisel od spoľahlivosti a oddanosti jednotlivých bojovníkov. Vojakmi sa často stávali slobodní muži alebo družiníci, ktorí patrili k osobnej družine kniežaťa či panovníka.

Výzbroj vojakov na Veľkej Morave bola pomerne rozmanitá. Používali meče, kopije, sekery, luky, šípy a nože. Meč bol považovaný za symbol bohatstva, prestíže a spoločenského postavenia, preto si ho mohli dovoliť najmä bohatší bojovníci. Chudobnejší vojaci používali predovšetkým kopije, sekery alebo jednoduchšie nože. Na svoju ochranu využívali drevené štíty, kovové prilby a niektorí aj krúžkové brnenie. Takáto ochranná výstroj bola však veľmi drahá, a preto ju nevlastnil každý vojak.

Dôležitou súčasťou veľkomoravského vojska bola jazda na koni. Jazdci mali oproti peším vojakom veľkú výhodu, pretože sa mohli rýchlo presúvať na väčšie vzdialenosti a útočiť s väčšou silou. Kone sa využívali pri vojenských výpravách, prieskume terénu aj pri ochrane hraníc. Jazdci patrili medzi elitných bojovníkov a zvyčajne pochádzali z bohatších rodín, keďže vlastniť koňa a kvalitnú výzbroj bolo finančne veľmi náročné.

Výcvik vojakov bol založený najmä na praktických skúsenostiach. Na rozdiel od dnešných profesionálnych armád neexistovali vojenské akadémie ani presne organizované výcvikové centrá. Mladí bojovníci sa

učili od starších a skúsenejších vojakov. Trénovali boj s mečom, sekerou a kopijou, streľbu z luku, jazdu na koni a obranu hradísk. Veľký dôraz sa kládol na fyzickú kondíciu, pretože vojaci museli zvládať dlhé pochody, náročný terén a vyčerpávajúce boje.

V boji nestačila iba individuálna sila a odvaha jednotlivca. Mimoriadne dôležitá bola disciplína, spolupráca a schopnosť konať ako súčasť väčšej skupiny. Vojaci museli poslúchať rozkazy veliteľov, navzájom si pomáhať a bojovať spoločne. Dobre organizované vojsko malo výrazne väčšiu šancu na víťazstvo než skupina neorganizovaných bojovníkov.

Vernosť panovníkovi patrila medzi najvýznamnejšie vlastnosti vojaka. Oddaní bojovníci chránili panovníka, jeho majetok, hradiská a obyvateľov krajiny. Za statočnosť a vernosť mohli získať rešpekt, lepšie spoločenské postavenie, majetok alebo kvalitnejšiu výzbroj. Úspešní a skúsení bojovníci sa mohli stať veliteľmi menších jednotiek alebo členmi panovníkovej družiny, čo im prinášalo väčší vplyv a prestíž.

Hlavnou úlohou vojakov bolo chrániť územie Veľkej Moravy pred nepriateľmi. Zúčastňovali sa vojenských výprav, strážili hradiská, chránili obchodné cesty a pomáhali udržiavať poriadok v krajine. Bez silnej armády by panovník nedokázal zabezpečiť bezpečnosť štátu ani ochrániť svojich poddaných. Vojsko preto zohrávalo kľúčovú úlohu pri fungovaní celej Veľkej Moravy.

Život vojaka bol plný nebezpečenstva, tvrdej práce a obetí. Bojovníci často opúšťali svoje rodiny na dlhé obdobia a nikdy si nemohli byť istí, či sa z vojenskej výpravy vrátia domov. Napriek tomu boli v spoločnosti rešpektovaní, pretože svojou odvahou a službou chránili krajinu pred nepriateľmi. Ich úloha bola nenahraditeľná a významne prispievala k stabilite a bezpečnosti štátu.

V tejto práci som sa venoval fungovaniu vojska na Veľkej Morave a životu vojakov v tomto období. Opísal som ich výcvik, výzbroj, povinnosti, postavenie v spoločnosti aj možnosti postupu. Zistil som, že vojaci museli byť nielen fyzicky silní a odvážni, ale aj disciplinovaní, vytrvalí a verní svojmu panovníkovi. Ich každodenný život bol náročný a plný rizík, no zároveň im mohol priniesť uznanie, rešpekt a lepšie spoločenské postavenie.

Myslím si, že armáda patrila medzi najdôležitejšie súčasti Veľkej Moravy. Bez vojska by štát nedokázal odolávať nepriateľom, chrániť svoje územie ani zabezpečovať poriadok. Vojaci svojou odvahou, vytrvalosťou a oddanosťou významne prispievali k sile a stabilite veľkomoravského štátu, a preto si zaslúžia našu pozornosť aj dnes.

Zoznam použitých literárnych a internetových zdrojov:

KRASNOVSKÝ, Branislav, Mária TONKOVÁ, Margita MIHÁLIKOVÁ a Róbert LETZ. Dejepis pre 6. ročník ZŠ a 1. ročník gymnázia s osemročným štúdiom. Bratislava: SPN - Mladé letá, 2024. 96 s. ISBN 978-80-10-04277-7.

Vojenstvo a výzbroj na Veľkej Morave. Dostupné na internete: https://www.valka.cz/12605-Vojenstvo-a-vyzbroj-na-Velkej-Morave (cit. 16. 06. 2026).

Encyklopédia Beliana. Dostupné na internete: https://beliana.sav.sk/ (cit. 18. 06. 2026).

Slovácké múzeum. Dostupné na internete: https://www.slovackemuzeum.cz/ (cit. 18. 06. 2026).

Encyclopaedia Britannica. Saints Cyril and Methodius. Dostupné na internete: https://www.britannica.com/biography/Saints-Cyril-and-Methodius (cit. 17. 06. 2026).

Fuldské anály (*Annales Fuldenses*).

Dobrá historie – Vojenská síla Svatoplukova vojska za vpádu do Panonie. Dostupné na internete: Vojenská síla Svatoplukova vojska za vpádu do Panonie – Dobrá historie.

Obrazová príloha:

Obrázok č.1: Jazdec z časov Veľkej Moravy

Obrázok č. 2: Slovanská sekera

Obrázok č. 3: Prilba vojaka z toho obdobia

Obrazové materiály:
Vlastné spracovanie s využitím nástrojov umelej inteligencie ChatGPT (obrazové materiály a informačné podklady).

Veľkomoravské hrdinstvá

Samuel Krígovský

Základná škola v Skýcove

Úvod

Pojem hrdinstva neznamená iba boj so zbraňou v ruke. Hrdinom môže byť aj človek, ktorý svojimi vedomosťami, odvahou a vytrvalosťou zmení život tisícov ľudí a jeho dielo pretrvá celé stáročia. Hrdinami v mojich očiach boli Konštantín – Cyril a jeho brat Metod. Na Veľkú Moravu neprišli s mečmi ani s armádou. Ich najväčšími zbraňami boli vzdelanie, jazyk, písmo a knihy. Ak sa však na ich pôsobenie pozrieme cez optiku 21. storočia, objavíme princípy, ktoré sú mimoriadne aktuálne aj pre dnešnú spoločnosť.

Príchod Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu

V 9. storočí patrila Veľká Morava medzi významné štátne útvary v strednej Európe. V tomto období Veľká Morava čelila silnému a politickému a náboženskému tlaku zo strany Východofranskej ríše. Knieža Rastislav si uvedomoval, že ak má Veľká Morava prežiť ako nezávislý štát, potrebuje samostatnú cirkevnú organizáciu a učiteľov, ktorí by v reči zrozumiteľnej jeho ľudu šírili kresťanskú vieru. V roku 862 sa Knieža Rastislav obrátil na byzantského cisára Michala III. so známou žiadosťou: *„Náš ľud sa zriekol pohanstva a drží sa kresťanského zákona, ale nemáme takého učiteľa, ktorý by nám v našej reči vysvetlil pravú kresťanskú vieru.“* Cisár Michal III. vybral pre túto náročnú úlohu dvoch najvhodnejších mužov – bratov Konštantína (Cyrila) a Metoda pochádzajúcich zo Solúna. Na Veľkú Moravu prišli v roku 863. Konštantín bol mimoriadne vzdelaný človek, filozof a jazykovedec. Neskôr prijal rehoľné meno Cyril. Jeho starší brat Metod mal skúsenosti so správou územia a neskôr sa stal významným cirkevným predstaviteľom. Ich úloha nebola jednoduchá. Nestačilo prísť medzi Slovanov a začať ich vyučovať. Potrebovali jazyk, ktorému ľudia rozumeli, a predovšetkým písmo, pomocou ktorého by sa tento jazyk dal zapisovať. A práve tu sa začína jeden z najväčších činov ich misie.

Proglas

Proglas je básnický predslov k prekladu svätého Písma napísaný Konštantínom. Zdôrazňuje v ňom myšlienku, že národ bez vlastného písomníctva a vzdelania zostáva duchovne mŕtvy a bezbranný.

„Nahluchlé duše, nahluchlé duše, ktoré nepočujete Slovo, poďte a počúvajte...Lebo ako bez svetla radosť býva malá, tak aj duša bez kníh je mŕtva.“

Inšpirácia pre súčasnosť: Posolstvo Proglasu môžeme preniesť aj do 21. storočia. Literárne dielo sa stalo akousi zásadou práva na vzdelanie a informačnú gramotnosť. Sila vzdelávania a kritického myslenia je v dnešnej spoločnosti nenahraditeľná. Dnes máme vďaka internetu a knižniciam prístup k obrovskému množstvu informácií. Hrdinstvom dneška je hľadať pravdu, kriticky myslieť a vzdelávať sa pre dobro spoločnosti, lebo bez vzdelania, čítania s porozumením a kritického myslenia stráca spoločnosť svoju vnútornú slobodu. Vzdelanie je pre nás prostriedkom, ako nepodliehať manipuláciám, teda rozlišovať medzi pravdivou informáciou a nepravdou. *Učme sa, premýšľajme a používajme slovo zodpovedne.*

Hlaholika – písmo pre Slovanov

Konštantín okolo rokov 862 – 863 vytvoril hlaholiku, na misijné účely vo Veľkomoravskej ríši. Bolo to najstaršie slovanské písmo. Podľa diela *O písmenách* (O pismenech, po 893) od mnícha Chrabra, mala Konštantínova hlaholská abeceda 38 písmen. Bola prispôsobená hláskam slovanského jazyka a umožňovala zapísať slová, ktoré sa dovtedy pomocou používaných písem zapisovali len ťažko. Hlaholika sa stala základom veľkomoravskej kultúry a vzdelanosti, boli v nej napísané viaceré veľkomoravské cirkevné a svetské spisy, z ktorých k najvýznamnejším patria napr. Assemaniho evanjeliár, Hlohovské hlaholské listy či Kyjevské listy. V 9. storočí však vlastné písmo znamenalo niečo oveľa väčšie. Znamenalo možnosť zaznamenávať myšlienky, prekladať knihy, vzdelávať ľudí a odovzdávať poznanie ďalším generáciám. Cyril a Metod tak nepriniesli iba nové písmená. Priniesli Slovanom nástroj vzdelávania a kultúry.

Inšpirácia pre súčasnosť: Spoločnosť sa neposúva vpred cez vojny a zbrane, ale cez múdrosť, vzdelanie a nové nápady. Vytvorenie hlaholiky bolo vo svojej dobe niečo podobné, ako keď dnes niekto vytvorí nový programovací jazyk alebo bezplatný softvér, ktorý si môže stiahnuť a používať úplne každý.

Vystúpenie v Ríme

V 9. storočí čelili Cyril a Metod tzv. „trojjazyčnej dogme“, podľa ktorej sa bohoslužby a učenosť mohli šíriť len v troch vtedajších uznávaných jazykoch – latinčine, gréčtine a hebrejčine. Konštantín sa nebál postaviť pred autority v Benátkach i v Ríme a položil im zásadnú otázku:

„Či neprší dlážď na všetkých rovnako? A či slnko nesvieti takisto na všetkých?“

Týmto vystúpením obhájil právo každého národa na vzdelávanie a kultúrny rozvoj v jeho vlastnom rodnom jazyku. Ukázal obrovskú osobnú aj intelektuálnu odvahu spochybniť zavedené monopolné pravidlá. Dnes tento zápas chápeme ako boj za rovnoprávnosť, prístupnosť poznania pre každého a rešpekt k národnej i kultúrnej rozmanitosti.

Inšpirácia pre súčasnosť: Ich vystúpenie v Ríme môžeme považovať ako boj za rovnoprávnosť teda odstraňovanie rozdielov medzi ľuďmi a ich spájanie, inklúziu a rovnocennosť rôznych kultúr. Aj dnešné školstvo kladie dôraz na inklúziu žiakov. Prispôsobuje pravidlá tak, aby bol každý prijatý do kolektívu a dostal rovnakú šancu uspieť – presne tak, ako Konštantín presadil, aby sa mohol vzdelávať a modliť každý národ vo vlastnej reči, bez ohľadu na to, aký je veľký či mocný.

Vytrvalosť a osobná odvaha čeliť prekážkam

Misia Konštantína a Metoda nebola len náboženská, ale aj politická. Museli obhajovať svoje presvedčenie a svoju prácu. Ich misia sa dostávala do konfliktu so záujmami časti franského duchovenstva. Po Metodovej smrti v roku 885 boli ich žiaci z Veľkej Moravy vyhnaní, no cyrilometodské dedičstvo sa vďaka nim rozšírilo ďalej medzi slovanské národy.

Inšpirácia pre súčasnosť: Hrdinstvom môže byť aj vytrvať v tom, čomu človek verí, napriek prekážkam. Cyril a Metod vedeli, že vzdelanosť a zrozumiteľný jazyk môžu zmeniť spoločnosť. Preto sa svojej myšlienky nevzdali. Aj v súčasnom svete platí, že ak chceš presadiť dobrú a zmysluplnú vec, často musíš čeliť odporu tých, ktorí si chcú nechať všetku moc a výhody len pre seba. Príbeh Jána Kuciaka pripomenul, že obhajoba pravdy a spravodlivosti si niekedy vyžaduje obrovské obety, no má zmysel pre budúcnosť nás všetkých.

Záver

Najväčším posolstvom Cyrila a Metoda je jednoduchá myšlienka: Skutočné hrdinstvo nemusí znamenať poraziť nepriateľa. Niekedy znamená dať ľuďom možnosť vzdelávať sa, rozumieť svetu okolo seba a slobodne

používať svoj jazyk. A práve preto môže byť ich príbeh inšpiráciou aj pre nás – viac ako tisíc rokov po ich príchode na Veľkú Moravu. A tu je vidieť ako je vzdelanie dôležité predstavte si alternatívny vesmír v ktorom by Konštantín nemal žiadne ale že žiadne vzdelanie. Čo by sa dialo na Veľkej Morave bez hlaholiky a jeho výpravy do Ríma?

Zoznam použitých literárnych a internetových zdrojov:

ČÁKY, Milan. Politický význam pôsobenia misie Konštantína a Metoda na území Slovenov (868 – 880), II. časť. In *Studia Politica Slovaca*, roč. 5, č.2, s. 149-169.
HABAJ, Micha a kol. *Slovenské dejiny od úsvitu po súčasnosť*. Bratislava: Perfekt, 2015.
KONŠTANTÍN FILOZOF. *Proglas*. Zo staroslovienčiny preložil Eugen Pauliny, prebásnil Viliam Turčány. Bratislava: Herba, 1996.
PAULINY, Eugen. *Slovesnosť a kultúrny jazyk na Veľkej Morave*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1964.
RATKOŠ, Peter. *Pramene k dejinám Veľkej Moravy*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1968.
ŠPIESZ, Anton. *Dejiny Slovenska*. Bratislava: Perfekt, 2006.
VRÁGAŠ, Štefan. *Život Konštantína Cyrila a Život Metoda*. Martin: Matica slovenská, 1994.

Módne trendy Veľkomoravských žien

Sára Miklášová

Gymnázium sv. Cyrila a Metoda v Nitre

Prvá správa o Veľkej Morave pochádza už zo začiatku 9. storočia. Čo nosievali obyvateľky tohto nadkmeňového zväzu? Aké boli ich trendy?

Základnou súčasťou slovanského odevu bol rubáš, ktorý sa prepásal opaskom. Bol to akýsi predchodca košele a išlo o základné oblečenie každého Slovana na Veľkej Morave. Bol to jednoduchý kus odevu, ktorý sa skladal z dvoch zošitých častí látky. Mal otvory pre hlavu a ruky a prišité rukávy, ale mohol byť aj bez nich. Ženy nosili pravdepodobne dlhší variant siahajúci pod kolená, mužom siahal asi nad kolená. Slovania si oblečenie prispôsobovali podľa ročného obdobia. V lete bol rubáš u žien pravdepodobne jediným odevom. Keď bolo chladno, obliekali si naň vlnenú sukňu, ktorá mala tvar jednoduchých šiat a plášť. Proti ušpineniu pri práci si okolo pása opásali zásteru, ktorej tvar sa dodnes prakticky nezmenil. Vyrábali sa aj čiapky, ktoré nosili muži aj ženy a vydaté ženy používali rôzne zdobené šatky. Vyššie vrstvy si obúvali kožené topánky, nižšie používali rôzne látky, drevo, lyko či slamu alebo chodili bosí.

Odevy sa vyrábali z rastlinných alebo zo živočíšnych vlákien. Využívali sa ľan, konope a žihľava. Zo živočíšnych materiálov sa často používala vlna, okrem nej boli nájdené aj zvyšky hodvábu, mohéru (srsť angorskej kozy), srsti, ba dokonca aj ľudských vlasov.

Oblečenie sa farbilo prírodnými farbivami, a preto malo zemité odtiene. Chudobní ľudia chodili v oblečení zo surových tkanín, či bielených látok. Farebné či zdobené odevy sa používali skôr pri slávnostných udalostiach. Boli však problémy s modrou a červenou farbou pretože tieto farbivá sa dovážali, takže si ich mohli dovoliť len bohatí.

Šperky patria k najvýraznejším hmotným pozostatkom Veľkej Moravy, ktoré sa v archeologických prameňoch dochovali. Medzi ne radíme predmety, ktoré slúžili na ozdobu človeka. Vo Veľkej Morave sa vyrábali najmä zo zlata, striebra, bronzu alebo pozlátenej mede. Delia sa na dve skupiny: byzantsko-orientálnu a podunajskú.

Najrozšírenejším typom veľkomoravského šperku sú náušnice. Základným prvkom ich konštrukcie je kruhový či oválny oblúk (krúžok), vyrobený z ohnutého drôtu, ktorý je na jednej strane otvorený. Náušnice podunajského pôvodu sú jednoduché predmety vyrobené z lacného materiálu, najmä bronzu. Nosili ich prevažne ženy nižších spoločenských vrstiev. Náušnice byzantsko-orientálneho rázu sa vyrábali prevažne z ušľachtilých materiálov, teda zlata a striebra. Sem patria napríklad košíčkové náušnice alebo stĺpčekové a lunicové náušnice, často doplnené retiazkami. Ich výroba začala v dobe najväčšieho rozmachu veľkomoravskej ríše v druhej polovici 9. storočia. Nachádzajú sa tiež mimo územia Veľkej Moravy, napríklad v Bavorsku.

Ďalšou veľmi charakteristickou skupinou veľkomoravského šperku sú gombíky. Jedná sa o veľmi pestrú kolekciu predmetov. Gombíky sa vyrábali z dvoch dutých pologúľ. Ako materiál slúžil medený, spravidla pozlátený alebo strieborný plech, ale mohlo sa použiť napríklad aj sklo. Doteraz nie je isté, či išlo o predmety slúžiace na spínanie textílií alebo ozdobné prívesky. Remeselníci ich bohato zdobili, najčastejšie rastlinným ornamentom, menej geometrickým a animálnym. Dnes poznáme vyše 600

exemplárov. Väčšina z nich pochádza z neďaleko veľkomoravských centier, ale jeden sa našiel aj mimo územia Veľkej Moravy, na pohrebisku Řezna.

Prsteňov sa na Morave zachovalo oveľa menej ako náušníc a gombíkov. Okrem jednoduchších krúžkových a štítkových prsteňov z bronzu, ktoré radíme skôr k podunajským šperkom, boli na Veľkej Morave i honosne zdobené prstene z drahých kovov. Základom prsteňa je obrúčka, čiže plechový pásik stočený do kruhového tvaru. Výnimočne môže byť obrúčka zhotovená aj z drôtu. Niektoré prstene sú zdobené granuláciou, iné farebnými sklami. Jednoduché prstene sa veľmi ťažko datujú, bohato zdobených exemplárov sa našlo veľmi málo.

Náhrdelníky sa skladali zo sklenených, kovových, jantárových, kamenných, hlinených či kostených korálok. Jednotlivé materiály nie sú zastúpené rovnomerne, najviac je náhrdelníkov so sklenenými korálkami, v súčasnosti poznáme viac ako 4 000 exemplárov. K náhrdelníkom sa nosili prívesky: lunice, čiže ozdoby v tvare mesiaca, ktoré mali zrejme aj funkciu amuletu, kríže a kaptorgy, duté schránky určené na uchovávanie pozostatkov svätých.

Iným rozšíreným šperkom boli záušnice. Rozdiel medzi náušnicami a záušnicami je taký, že náušnice boli nosené v ušnom lalôčiku, zatiaľ čo záušnice boli zavesené na pruhu látky obviazanom okolo hlavy. Vyhotovené boli rôzne náročnými technikami v závislosti od postavenia ženy. Na ozdobu rúk sa okrem prsteňov používali aj náramky, ktoré však neboli na Veľkej Morave veľmi rozšírené. Funkčnými predmetmi, ktoré však mohli mať aj funkciu šperku, boli hrebene. Mohli byť jednostranné aj obojstranné a zdobené boli vyrezávaním.

Tieto diela sú výtvormi výborných majstrov. Ženy na Veľkej Morave sa veľmi zaujímavo odievali a ozdobovali. Ich trendy ma veľmi zaujali a dúfam, že aj vás. Ako hovorí moja mama: „Šperk je ozdobou každej ženy a žena je ozdobou každej spoločnosti.“

Zoznam použitých literárnych a internetových zdrojov:

BENŽA, Mojmír a spol. *Ilustrovaná encyklopédia Naša vlasť*. Bratislava: Slovart 2000, 2006

POLÁČEK, Lumír, UNGERMAN, Šimon, KRUPIČKOVÁ Šárka, GALUŠKA, Luděk, PŁYGAWKO, Michał, FOŘT, Martin, VALÁŠKOVÁ, Lucie. *Velkomoravský luxusní („veligradský“) šperk: současný stav výzkumu, in: Přehled výzkumů 65/2, Archeologický ústav.* Brno:AV ČR 2024. Dostupné online: https://www.arub.cz/magazine/pv-65-2/

ČÁP, Pavel, MACHÁČEK, Jiří, ŠPAČEK, Josef. Tajemství výzkumu velkomoravského šperku, Archeologický experiment. Praha: KLP 2011

Šperk. Dostupné na internete: http://uhm-prednasky.fpf.slu.cz/index.php?page=sperk.

Academia.edu. Video. Dostupné na internete: https://www.academia.edu/video/lDVB8j.

NEZVALOVÁ, Lucia. Čo si obliekali na Veľkej Morave? Dostupné na internete: https://www.historylab.sk/stredovek/co-si-obliekali-na-velkej-morave/.

Jak se oblékali naši předci za časů Velké Moravy? Hlavně pohodlně. Dostupné na internete: https://www.i60.cz/clanek/detail/5278/jak-se-oblekali-nasi-predci-za-casu-velke-moravy-hlavne-pohodlne

Ako urobiť kariéru na Veľkej Morave

Sofia Beňová

Gymnázium sv. Cyrila a Metoda v Nitre

Téma môjho príspevku na žiacku konferenciu je Ako urobiť kariéru na Veľkej Morave. Z histórie vieme, že si aj ľudia z nižších vrstiev dokázali vypracovať kariéru alebo úplne zmeniť svoju profesiu. Ale zaujímalo ma, či to bolo možné aj v tak dávnej dobe ako bola Veľká Morava.

Cieľom mojej práce je potvrdiť, alebo vyvrátiť moju hypotézu, že človek v dobe Veľkej Moravy si mohol budovať svoje povolanie len vo svojom odbore vo svojej rodnej vrstve a nebolo možné si zmeniť povolanie v inom odbore z akého sa narodil. Hypotézu budem overovať pomocou danej literatúry, elektronických kníh a všeobecnej znalosti o Veľkej Morave.

Stať sa, a aj ostať panovníkom bolo najťažšie. Vládnuca moc bola spojená s dynastickými nárokmi. Príklad Mojmíra a Rastislava nám ukazuje, že o najvyššiu moc súperili príslušníci vládnucej vrstvy. Pri Svätoplukovi zasa vidíme, že významnú úlohu mali aj vojenské schopnosti, politické spoločenstvá a schopnosť presadiť sa v mocenskom zápase. Na to aby sa dostali do tejto pozície sa buď museli narodiť do panovníckeho rodu, alebo pomocou vojenskej sily, podpory domácej či zahraničnej elity (Východofranská ríša, pápež), alebo štátny prevrat (napr. Svätopluk zosadil Rastislava s pomocou Frankov), takže vládcom sa mohol stať aj generál, ktorý pôvodne pôsobil ako vojak. Kandidáta musela akceptovať domáca aristokracia.

Vojenská služba predstavovala jednu z možností spoločenského vzostupu. Úspešný bojovník mohol získať majetok, postavenie alebo priazeň mocného pána. Veľký rozdiel však bol medzi stálou družinou a vojenskou povinnosťou. Stála družina bola profesionálnou jednotkou kniežaťa. Mala elitný výcvik a plnú výzbroj, žili v blízkosti ich pána a boli mu osobne oddaní. Boli dobre platení a neskôr aj odmenení pôdou. Vojenská povinnosť bola masová armáda, ktorú tvorili roľníci, remeselníci a bežní obyvatelia, ktorých privolávali v čase priameho ohrozenia. Zbrane si často museli zaobstarať sami(napr. sekery, kopije či luky). Záver je, že buď sa vlastnou vôľou a zručnosťou oddali pánovi a stali sa členom jeho stálej jednotky alebo si ich povolali sami do masovej armády. Cez tieto funkcie sa vedeli vypracovať na vyššie funkcie, napríklad udelené knieža alebo hlavné knieža.

Mužom, ktorí sa chceli stať kňazmi zjednodušili cestu Solúnski bratia, ktorí po svojom príchode založili školu, ktorá pripravovala slovanských kandidátov na kňazské a literárne pôsobenie. Predtým sa mohli stať kňazmi výhradne prostredníctvom franských cirkevných štruktúr, čo vyžadovalo prijatie latinského rítu a štúdium v latinčine. Študenti sa učili čítať a písať v hlaholike, ovládať staroslovienčinu a spoznávať liturgické texty. Predtým ako svätý Metod mohol svätiť nových kňazov museli odcestovať do Ríma. Po zriadení samostatnej arcidiecézy mohol svätý Metod svätiť priamo na území Veľkej Moravy. Aj z pozície kňaza sa mohli dostať na vyššie funkcie až do Ríma na samotného pápeža. Museli však spĺňať podmienky- mať vzdelanie v hlaholike, staroslovienčine a latinčine, žiť v celibáte, na diakona mať minimálne 25 rokov a na kňaza 30. Výhody kňaza boli materiálne zabezpečení (financovaní od panovníkov, dary a neskôr zo systému desiatkov), oslobodenie od vojenskej služby a imunita, ktorá zabezpečovala miernejšie tresty. Mali však aj veľké nevýhody ako

vysoké politické riziko, ohrozenie zo strany pohanov a tlak na bezchybnosť. Stať kňazom sa teda mohol stať roľník či remeselník ak sa dostal k poriadnemu vzdelaniu.

Kováčom sa predovšetkým človek mohol stať prostredníctvom dlhoročného učenia sa u majstra, ktoré sa najčastejšie dedilo. Ak však majster nemal potomka, mohol prijať chlapca z inej rodiny často za odmenu od rodičov alebo za výpomoc na hospodárstve. Najskôr bola fáza učňa, bola to ťažká fyzická práca, ako napríklad udržiavanie ohňa, ťahať kožené mechy na prívod vzduchu a pracovanie so železnými hrivnami, ktoré slúžili ako vtedajšie platidlo a polotovar zároveň. Ďalšia fáza bolo tovarišstvo. Potom si vybral špecializáciu: dedinský kováč, zbrojár alebo zlatník. Pre komunitu bol veľmi dôležitý lebo vyrábal zbrane na obranu, pracovné pomôcky pre roľníkov a výroba platidiel, nevýhody boli závislosť od obmedzených zdrojov, fyzická náročnosť a vysoké riziko požiarov. Záverom je že kováčom sa mohol stal aj už predurčený potomok, ale aj potomok roľníka a iných

Remeselníctvo sa tiež často tradovalo. Šikovní roľníci sa napríklad popri práci na poli začali špecializovať na konkrétnu činnosť (napr. výroba nástrojov) a postupne sa presunuli výhradne k remeslu. Kniežatá tiež zakladali špecializované osady, kde žili ľudia povinní odovzdávať konkrétne výrobky. Najzručnejší majstri sa sťahovali do blízkosti hradísk (Mikulčice, Nitra) kde pracovali priamo pre kniežací dvor, čo im zabezpečovalo rozvoj, zlepšenie funkcie a vysoké spoločenské postavenie. Miestnym obchodníkom/trhovníkom sa človek stal tak, že predal prebytok svojej úrody alebo remeselných výrobkov. Miestny obchodníci mali priestor/stánok kde predávali a trhovníci sa väčšinou premiestňovali na kočoch. Diaľkový obchod s luxusným tovarom ako je hodváb, zbrane a korenie si vyžadoval znalosť cudzích jazykov, ciest a diplomatické zručnosti. Často išlo o Frankoch či Arabov. Pre bezpečné cestovanie bolo nutné mať ozbrojený sprievod a povolenie od kniežaťa. Obchodníkmi sa stávali ľudia naviazaní na vládnuce vrstvy, ktoré z obchodu profitovali prostredníctvom mýta a daní. Remeselníci aj obchodníci si vedeli svoju funkciu vypracovať vyššie, ale nie až na funkciu panovníka.

Na základe zo získaných informácii z dostupnej odbornej literatúry a prameňov som dospela k záveru, že moja hypotéza sa nepotvrdila. Pôvod mal veľký význam na kariéru človeka, no vyvracia sa predstava, že kariéra každého človeka bola úplne vopred daná. Nie každý sa musel stať tým , čím boli je ho predkovia. Potomok významného kováča sa mohol dostať napríklad k cirkevnému vzdelaniu a tak získať iné postavenie a lepšie možnosti. Záležalo kto mal aké možnosti, výhody a nevýhody. Verím, že mojím príspevkom rozšírim obzory, zaujmem a vzbudím záujem u mojich rovesníkoch o hlbšie spoznávanie našich predkov.

Zoznam použitých literárnych zdrojov:

KUČERA, Matúš. *Kráľ Svätopluk : (830? - 846 - 894)*. Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej, 2010.
STEINHÜBEL, Ján. Nitrianske kniežatstvo: počiatky stredovekého Slovenska. Budmerice: Rak, 2016.
KUČERA, Matúš. *Veľká Morava: Spoločnosť, kultúra, tradícia.* Bratislava: Socialistická akadémia ČSSR, 1985.
BIALEKOVÁ, Darina. *Dávne slovanské kniežactvo*. Bratislava: Vydavateľstvo Tatran, 1981.

Bojná – moja rodná obec s veľkomoravskou minulosťou

Anna Drgoňová

Spojená škola Slančíkovej 2 v Nitre

Keď sa povie Bojná, väčšina ľudí si možno predstaví obyčajnú obec. Pre mňa je to však predovšetkým moja rodná obec. Až archeologický výskum mi ukázal, že miesto, kde žijem, bolo pred viac ako tisíc rokmi významným centrom Veľkej Moravy. Čím viac sa o Bojnej dozvedám, tým viac si uvedomujem, že máme priamo v našom okolí výnimočnú historickú lokalitu.

Najznámejším archeologickým náleziskom je **Bojná I – Valy**. V katastri našej obce sa však nachádza viacero hradísk. Výskum ukazuje, že jednotlivé lokality mali v priebehu času rozdielny význam a Bojná bola súčasťou rozsiahlejšej sídelnej aglomerácie.

Na Valoch vzniklo v 9. storočí mohutné opevnené centrum. Kedysi som si predstavovala veľkomoravské hradisko ako jednoduchú drevenú palisádu. Archeologický výskum však ukazuje, že opevnenie bolo technicky veľmi náročné. Tvorili ho drevené rošty, zrubové komory, stĺpy a prútený výplet, pričom vonkajšia časť bola spevnená kamennou plentou. Pred hradbou sa nachádzala priekopa. Valy tak predstavovali premyslený obranný systém.

Veľmi zaujímavá je **východná brána hradiska**. Archeológovia pri jej výskume zistili, ako bola brána konštrukčne spojená s opevnením. Na základe archeologických poznatkov vznikla aj jej experimentálna rekonštrukcia. Keď sa na ňu dnes pozerám, ľahšie si predstavím, ako mohol vyzerať vstup do nášho veľkomoravského hradiska.

Výskum však ukázal, že Valy neboli iba vojenskou pevnosťou. Archeológovia tu objavili **obytné a hospodárske objekty, pece a kováčske dielne**. Ľudia tu teda nielen bývali a bránili svoje sídlo, ale aj vyrábali a spracovávali rôzne predmety.

Veľmi zaujímavým poznatkom je význam **spracovania železa**. V okolí Bojnej sa v období Veľkej Moravy získavala a spracovávala železná ruda. Archeológovia objavili aj stopy po výrobe dreveného uhlia, ktoré bolo potrebné pri hutníctve a kováčstve. V kováčskych dielňach sa vyrábali alebo opravovali nástroje a pravdepodobne aj predmety súvisiace s vojenskou výzbrojou.

Medzi nálezy patria **železné sekery, ostrohy, nože, nástroje a ďalšie predmety**, ktoré nám pomáhajú predstaviť si každodenný život aj vojenskú úlohu obyvateľov hradiska. Zaujímavé sú aj hromadné nálezy – **depoty železných predmetov**, ktoré boli uložené do zeme. Dodnes nevieme s istotou povedať, prečo ich ľudia ukrývali. Mohli si chrániť svoj majetok pred nebezpečenstvom, mohlo ísť o zásobu materiálu, ale archeológovia uvažujú aj o rituálnych dôvodoch.

Medzi najvzácnejšie nálezy z Bojnej patria pozlátené bronzové plakety, ktoré pravdepodobne súviseli s kresťanským kultom. Keď si uvedomím, že podobný predmet vznikol pred viac ako tisíc rokmi práve v mieste, kde dnes žijem, vnímam históriu svojej obce úplne inak. Spolu s ďalšími nálezmi, napríklad fragmentmi zvonov, sú plakety dôležitým dôkazom šírenia kresťanstva v našom regióne počas obdobia Veľkej Moravy.

Zaujímavé je aj nové datovanie jednotlivých stavebných fáz. Moderné archeologické metódy, najmä **rádiokarbónové datovanie a dendrochronológia**, umožňujú presnejšie určovať, kedy jednotlivé časti hradiska vznikli a ako sa menili. Výskum tak postupne ukazuje, že Bojná

nebola iba jedným hradiskom, ale komplexným centrom, ktoré sa v priebehu času vyvíjalo.

Keď si dnes predstavím Bojnú v období Veľkej Moravy, vidím úplne iné miesto ako dnes. Na kopcoch stáli mohutné hradby, pri bránach boli stráže, v dielňach pracovali kováči, v okolí sa spracovávala železná ruda a vyrábalo drevené uhlie. Ľudia tu bývali, vyrábali nástroje, obchodovali, bojovali a zároveň prijímali nové náboženstvo – kresťanstvo.

Preto si myslím, že Bojná nebola iba obyčajným veľkomoravským hradiskom. Bola **významným mocenským, vojenským, hospodárskym, remeselným a pravdepodobne aj náboženským centrom**.

Som hrdá na to, že Bojná je moja rodná obec. Najviac ma však na archeológii zaujíma, že príbeh našej obce ešte nie je úplne dokončený. Každý nový nález môže priniesť ďalšie otázky a dokonca zmeniť naše doterajšie predstavy o živote ľudí, ktorí tu žili pred viac ako tisíc rokmi.

Možno práve preto je Bojná pre mňa viac ako miesto, kde som sa narodila. Je to miesto, kde sa môžem dotýkať skutočných dejín.

Zoznam použitých literárnych a internetových zdrojov:

PIETA, Karol – RUTTKAY, Alexander – RUTTKAY, Matej. *Bojná: Hospodárske a politické centrum Nitrianskeho kniežatstva.* Nitra, 2006.
PIETA, Karol. Bojná – nové nálezy k počiatkom slovenských dejín. Nitra, 2007.
RUTTKAYOVÁ, Bojná – neznáme centrum Nitrianskeho kniežatstva. In *Múzeum*, 2007, roč., č. 2. Bratislava, 2007.
Pohanství – Slovania: Bojná. Dostupné na internete: http://www.pohanstvi.net/inde.php?menu=slovani_bojna.

Módne trendy veľkomoravských žien

Hana Czászárová

Spojená škola Slančíkovej 2 v Nitre

Je veľmi ťažké určiť, ako sa obliekali ľudia počas obdobia Veľkej Moravy, pretože z tých čias sa nezachovali žiadne kompletné kusy oblečenia. Pri rekonštrukcii spôsobu odievania sa dnešní historici opierajú o dobové maľby a útržky látok, ktoré sa zachovali, väčšinou pomocou korózie kovových artefaktov, ktorá bránila ich rozkladu. Dôležitou súčasťou výskumov sú tiež zachované nástroje, pomocou ktorých sa odevy vyrábali, pretože tie vypovedajú o druhu materiálu a jeho spôsobe spracovania. Remeslá, spojené s odevmi, napr. garbiarstvo, kožušníctvo a textilníctvo, boli na Veľkej Morave na veľmi vysokej úrovni. Tkanie, tj. výroba tkaniny, bolo jednou z prvých zručností, ktoré sa dcéra naučila od matky, pričom podľa všetkého tkali aj ženy z vyšších vrstiev spoločnosti. Z nálezov sa dozvedáme, že sa používal prevažne ľan, konope, žihľava, koža, plsť či vlna a občas aj srsť, hodváb, ľudské vlasy či mohér (mohair), tj. srsť angorskej kozy. Z toho sa zhotovovali látky, nazývané podľa väzby: plátnová, ripsová, keprová, atlasová... Materiál a jeho spracovanie sa líšil nielen od ročného obdobia, ale aj od postavenia daného človeka, rovnako ako aj tvary a výzdoba všetkých kusov odevu. Kniežatá a im podobní si dávali zhotovovať odevy aj z dovezených látok, zatiaľ čo obyčajní ľudia s spoliehali na dostupnejšie a lacnejšie domáce materiály. Samozrejme, doplnky nesmeli chýbať – ženy zo všetkých vrstiev sa rady ozdobovali najrôznejšími druhmi ozdôb, pri bežných prácach sa však pravdepodobne nenosili, skôr pri slávnostných príležitostiach. Keďže sa vyrábali z kovov, sú zachované v omnoho lepšom stave a početnosti než odevy. Vyskytovali sa však aj také, ktoré boli vyrobené z dreva, kosti, jantáru, či plodov rastlín, prípadne čelenky z kože či látky. Šperkárstvo na našom území veľmi prekvitalo – početné sú výrobky z mede, železa, bronzu, striebra, zlata i drahých kameňov. Vo všeobecnosti platí, že každý šperk sa vyrábal zo všetkých druhov kovov, hodnota a počet šperkov záviseli od bohatstva ženy či jej manžela. Vychádzalo sa z avarsko-slovanského štýlu, a kopírovali sa viaceré ďalšie, napr. neskoroantický, byzantský či karolínsky, z ktorých dokázali zruční remeselníci vytvoriť naozajstné skvosty. Poznali najrôznejšie spôsoby spracovania a výzdoby: filigrán, granulácia, liatie, lisovanie, vruborez, nielo, emailovanie, cizelovanie, platovanie... Najčastejšie sa využívalo liatie. Súčasťou šperkárstva bola aj výroba nádherných farebných sklenených perál, vyrábaných sklármi, predovšetkým v okolí Nitry.

Čo sa ženského spôsobu obliekania týka, nosil sa dlhý rubáš po kolená, ten bol v lete častokrát jediným ženským oblečením, v chladnom alebo nepriaznivom počasí si naň obliekli vlnenú sukňu, ktorá však mala tvar jednoduchých šiat. Aby sa pri práci neušpinili, ešte si okolo pása opásali zásteru, ktorej tvar sa do dnešných čias vlastne vôbec nezmenil. Ako pokrývka hlavy slúžili najrôznejšie čiapky alebo kapucne, tie mohli byť samostatné alebo pripojené k odevu, napr. plášťu, ktorý nosili bohatšie ženy. Kapucne mohli zhotovovať z kože, z látky alebo z plsti. V chladnom období alebo pri hrubších prácach sa na ochranu rúk využívali rukavice, či už z kože, kožušiny alebo tkané na forme. Ako obuv sa používali u obyčajných ľudí topánky z dreva, lyka alebo slamy. Zvyšky kože, z ktorej boli zhotovené topánky pre ľudí z vyšších vrstiev, sa niekedy nájdu spolu s ostrohami. Sú známe nízke topánky po členky, ktoré sa uväzovali okolo členkov a vyššie

topánky siahajúce do polovice lýtok. Najvyššia vrstva obyvateľstva mala topánky zopnuté prackami, napodobňujúc tak Frankov. Aby sa zamedzil prístup chladu, bývali nohy okrem topánok omotávané aj rôznymi pásmi látok, koží či kožušín, šľachtičné nosili pančuchy. Opasok mal dôležitú funkciu – slúžil na zavesenie rôznych predmetov, ako nôž, rôzne mešce, vačky, a taktiež upravoval šírku odevu. Keďže opasky obsahovali aj rôzne kovové súčasti, máme v archeologických nálezoch dochované aspoň tie. Okrem opaskov z kože s kovovými súčiastkami sa používali aj opasky tkané napr. na hrebeni alebo na karetkách, ktoré nemali pracku ani nič podobné, takže sa jednoducho zaviazali. Tieto sa však veľmi málo zachovávajú. Kožené opasky sa zdobili kovaniami, či už na koncoch v podobe pracky, chráničmi dierok alebo aj čisto okrasnými ozdobami. Kovania sú štvorcové, obdĺžnikové, okrúhle, terčové... liali sa, ryli a tepali sa do nich ornamenty, zlátili sa a vkladali sa do nich rôznofarebné sklíčka. Okrem čisto ozdobných ornamentov často znázorňujú zvieratá v najrôznejších štylizovaných polohách, prípadne iba ich hlavy, môže sa jednať o žijúce (napr. jeleň, vlk, dravé vtáky...) alebo bájne tvory (napr. grif, drak...) či ľudí pri práci či love, prípadne postavy, o ktorých sa predpokladá, že mali náboženský význam (nielen neskorší kresťanský), tj. mohli zobrazovať slovanských bohov či obrady. Taktiež sa používala rastlinná symbolika (napr. strom života). Mužské opasky však boli pravdepodobne zdobené omnoho viac než ženské. Špecifickým "praktickým šperkom", ktorý nemá obdoby na hociktorom inom území Európy, sú takzvané gombíky, ktoré sa objavujú len v najbohatších hroboch. Guľovité gombíky je náš originálny a v tých časoch veľmi rozšírený šperk. Ich úloha nie je jasne interpretovaná, mohlo sa jednať aj o akési prívesky, ktoré funkciu dnešních gombíkov neplnili. Mali guľatý alebo vajcovitý tvar, zdobený rastlinným alebo živočíšnym motívom, no aj geometrickým tvarom a zdobila ich poncovaná výplň plošiek a zlátené detaily. Sú známe kovové aj farebné sklenné gombičky s kovovým uškom. Ďalšími predmetmi, ktoré mohli mať funkciu šperku, boli hrebene, jedno- aj obojstranné, zdobené vyrezávaním, ktoré sa samozrejme nepoužívali na česanie. Hrebene v tomto období teda neplnili len funkciu nástroja, ale aj ozdoby. Od praktických ozdôb možeme prejsť k ozdobám čisto okrasným. Najrozšírenejším šperkom sú bezpochyby náušnice a záušnice. Hoci sa možu tieto slová zdať podobné, rozdiel medzi nimi je v spôsobe nosenia – náušnice boli nosené v ušnom lalôčiku, tak ako aj dnes, zatiaľ čo záušnice sa pravdepodobne vpletali sa do vlasov a zdobili vrkoče a pramene vlasov. Ďalším predpokladom je, že sa obe nosili aj zavesené na pruhu látky obviazanom okolo hlavy. Záušnicami sa nazývajú otvorené krúžky, na ktoré sa pridávali prstence s uzlíkmi. Do vlasov sa vpletali pentličkami a nosili ich asi všetky slovanské ženy, pretože to bol najlacnejší a najjednoduchší šperk. Esovité záušnice boli na koncoch esovite stočené prípadne tam bola valcovitá či kónická špirála alebo očko. Náušnice bývali liate v jednom kuse aj s náušným krúžkom alebo k nemu pripevnené priamo, objímkou alebo vypuklou polovicou trojlístka či štvorlístka, pričom základným tvarom bol štylizovný, jednoduchý čí obojstranný strapec. Známe sú však aj náušnice bubienkového či lunicového typu. Lunica byzantského pôvodu pripomínala trojcípy polmesiac a v dolnej časti mala prívesok: hrozienko, bubienok, pyramídku, retiazku... Na jednoduchších náušniciach tohto typu sa vytvárali len obrysy polmesiaca a zdobili sa omotaním drôtikom. Na bubienkových náušniciach bývali 3-4 guľôčky, niekedy zdobené drôtenými ozdôbkami. Najhonosnejším typom sú košíkové náušnice – guľky či košíky sa zhotovovali z ažúru (strieborný alebo zlatý filigrán bez podkladu), aranžovali vo viacerých kusoch a montovali na náušnicový krúžok. Do všetkých typov náušníc sa mohli pridávať drahokamy a polodrahokamy či skielka a montovali sa rôzne prívesky. Okrem náušníc sa veľkej obľube tešili aj náhrdelníky, zložené zo sklenených, hlinených, kostenných, jantárových a kovových korálikov a so záveskami zo skla či z kovu, ale aj z organických látok. Hoci nachádzame aj žaluďovité alebo súdkovité korálky zo striebra a iných kovov, ozdobené podobne ako náušnice, na výrobe náhrdelníkov mali

veľké zásluhy sklári, keďže najviac sa našlo sklenených korálikov rôznych druhov a tvarov, ako príklad môžeme uviesť: pastózne; s očkami; členené s perleťovým povlakom; polygonálne; guľkovité; bikónické, zdobené vlnovkou alebo špirálou; z fúkaného skla; zdobené plastickou inofarebnou niťou alebo zatavenou výzdobou; podlhovasté a delené; z millefiorového skla či so zatavovanou farebnou výzdobou z ružicových a goemetrických obrazcov. Príveskami na náhrdelníkoch bývali kovové ozdoby: krížiky, kaptorgy, duté gombičky, lunice alebo prelamované srdcovité prívesky. Najzaujímvejšie sú hrkálky – mali podobu ľudskej tváre alebo priečne rozrezaného hruškovitého tvaru. Okrem náhrdelníkov sa na krku nosili celokovové jednoduché tyčinkovité nákrčníky, s očkom a uškom na uzávere. Vyrábali sa aj pletené z niekoľkých drôtov, alebo z drôtu v tvare hadičky. Ak sú záušnice, náušnice a náhrdelníky najobľúbenejšie šperky veľkomoravskej doby, najmenej obľúbenými sú náramky. Ruky sa celkovo ozdobovali zriedkavo, a to kovovými náramkami a prsteňmi, hoci náramky archeológovia nachádzajú skôr pri vykopávkach z predchádzajúcich období. Pre najbohatších tu boli náramky z obdĺžnikovej tyčinky, ozdobené kornútmi z tenkého plechu. Boli veľmi precízne zdobené po celom povrchu. Okrem nich sa našli aj masívne náramky s rozšírenými koncami či z plochého pásika, ozdobeného na koncoch sklenenými očkami či hadími hlavami. Najpočetnejšie sú tyčinkovité náramky s odseknutými koncami. Ďalej sú známe aj spletané náramky s voľným alebo pletencovitým vinutím a omotanými koncami, špirálovým úväzkom či pentlicovými koncami, náramky s koncami s elipsovitým alebo okrúhlym zakončeným s rozetou ozdobenou perlou či náramky zakončené detailnými zvieracími hlavami. Uvažuje sa o tom, že náramky mohli aj pridržiavať rukávy odevu a byť praktickým doplnkom. Prstene sa tešili oveľa väčšej obľube – našli sa početné druhy napr. prsteň s očkom, najrozšírenejší prsteň z kruhovým alebo štvorhranným prierezom či prsteň z úzkeho pásiku s preloženými ale nespojenými koncami. Známe sú aj štítkové prstene, na ktorých má štítok kosoštvorcový, kosodĺžnikový, oválny alebo kruhový tvar a je zdobený bohatými ornamentmi. Vyrábali sa aj prstene zdobené drahokamami a polodrahokamami. Zriedkavo sa nosili taktiež spinky, ihlice a spony. Spinky, zvyčajne prichytené na ľavom ramene, sú ploché, kotúčovité alebo štvorcové, ozdobené vypuklinami v tvare kruhu a polmesiačikovitým ornamentom, ale aj sklenenými vložkami.

Na náhrdelníkoch, ale aj iných kusov šperkov a odevu možeme nájsť ornamenty, ktoré mali chrániť či posilňovať vlastníka. Hoci pochádzajú zo staršej doby a s príchodom kresťanstva začali ustupovať do úzadia pred znakom kríža, za čias Veľkej Moravy boli ešte stále rozšírené. Napr. mladšie nevydané dievčatá často nosili ornamenty, ktoré ich mali chrániť, napr. pred chlipnými pohľadmi (Kríž Lady Bohorodičky). V staršom veku začali po vydaji nosiť aj symboly plodnosti, aby dali rodu potomstvo (Zajačik, Svitovit). Všetci bez rozdielu veku a pohlavia mali taktiež znaky, aby sa ochránili pred démonmi a silami zla, (v prípade žien Slavec, Ohňovica alebo Novorodnik). Ešte aj v nedávnej dobe sa bežne nosili na krojoch, hoci ich význam už bol takmer zabudnutý.

Zoznam použitých literárnych a internetových zdrojov:

CHROPOVSKÝ, Bohuslav. *Krása slovienskeho šperku.* Bratislava: Pallas, 1978
TORANOVÁ, Eva. *Šperkárstvo na Slovensku.* Bratislava: Pallas, 1976
ZUBERCOVÁ, Magdaléna M.. *Tisícročie módy.* Martin: Osveta, 1988
STEINHÜBEL, Ján. *Veľká Morava a slovanský svet.* Bratislava: VEDA, 2024
GALUŠKA, Luděk. *Slované doteky předků.* Brno: Moravské zemské muzeum, 2024

VLADÁR, Jozef. *Dávna kultúry a Slovensko.* Bratislava: Tatran, 1983
FURMÁNEK, Václav. *Počiatky odievania na Slovensku.* Bratislava: Tatran, 1985
HistoryLab – Čo si obliekali na Veľkej Morave
Dostupné na internete: https://www.historylab.sk/stredovek/co-si-obliekali-na-velkej-morave (cit. 16. 12. 2018)
HistoryLab – Prišívali si "Veľkomoravania" gombíky? Dostupné na internete: Https://www.historylab.sk/stredovek/prisivali-si-velkomoravania-gombiky/#.W-rHYLaZ2Uk (cit. 11. 09. 2013)
100+1 – Vítejte na Velké moravě: Jak se oblékali její tehdejší obyvatelé? Dostupné na internete: https://www.stoplusjednicka.cz/vitejte-na-velke-morave-jak-se-oblekali-jeji-tehdejsi-obyvatele (cit. 17. 05. 2019)

Obrazová príloha:

obr. 1 Hrobové náleziská

obr. 2 Nástroje

obr. 3 Pomôcky rekonštrukcie – listiny a maľby

obr. 4 Krosná

obr. 5 Plátnová väzba

obr. 6 Ľanová a konopná látka

obr. 7 Odev obyčajného dievčaťa

obr. 8 Oblečenie šľachtičnej

obr. 9 Stará topánka

obr. 10 Tkaný opasok

obr. 11 Zástera a drevené topánky

obr. 12 Plátenná čiapka

obr. 13 Kožušinová čiapka

obr. 14 Opasok s ozdobným kovaním

obr. 15 Opaskové kovania - zvieratá a sokoliar

obr. 16 Veľkomoravské gombičky

obr. 17 Rekonštrukcia spôsobu nosenia šperkov

obr. 18 Záušnice

obr. 19 Zlaté náušnice

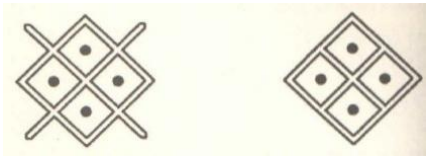
obr. 20 Náhrdelník s príveskom - lunicou

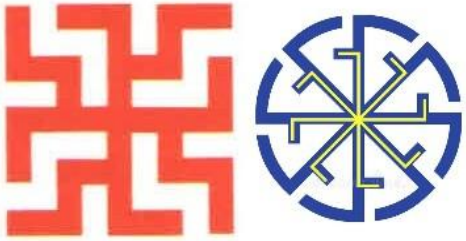
obr. 21 Korálkové náhrdelníky

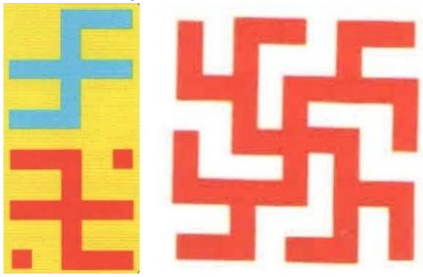
obr. 22 Prívesky

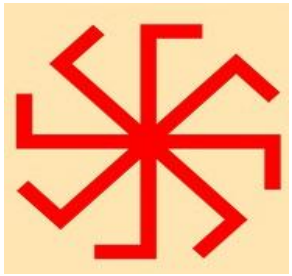
obr. 23 Znaky plodnosti Zeme a ženy

obr. 24 Zajačik a Svitovit, symboly pre tehotné ženy

obr. 25 Slavec, Ohňovica a Novorodnik - ochranné ženské symboly

obr. 26 Dievčenský Kríž Lady Bohorodičky

Denné menu Rastislava

Hana Jusufbašič

Spojená škola Slančíkovej 2, Nitra

Predstavme si, že dnes vysielame špeciálnu historickú epizódu Bez servítky. Súťažiacim je knieža Rastislav a rok je približne 870. Dvere sa otvárajú. Hostia prichádzajú. Čo by nám Rastislav naservíroval? Kaše z prosa? Pečeného diviaka? Víno? Alebo niečo, čo by sme na Veľkej Morave vôbec nečakali? Je tu jeden problém: Rastislavov osobný jedálny lístok nepoznáme. Z 9. storočia sa nezachoval jediný veľkomoravský recept. Archeológovia však skúmajú rastlinné zvyšky, zvieracie kosti, nádoby aj chemické zloženie ľudských kostier. Vďaka tomu môžeme rekonštruovať, čo mohol mať na stole človek patriaci k najvyššej veľkomoravskej elite. Jedným z najlepšie preskúmaných miest sú Mikulčice. Nevieme, či práve tam Rastislav sídlil, ale ako významné mocenské centrum nám približujú svet veľkomoravského kniežacieho dvora.

Prvý chod: kaša, ktorá nemusela byť nudná.

Začnime prosom. V Mikulčiciach patrí medzi najčastejšie nachádzané obilniny a jeho význam v strave potvrdili aj analýzy ľudských kostí. Z prosa sa dala pripraviť slaná aj sladká kaša. Rastislavov recept síce nemáme, ale poznáme suroviny, ktoré mali Veľkomoravania k dispozícii: ovocie, orechy, mak či med. Takže komentár súťažiaceho by pokojne mohol znieť: „Prosím, nehodnoťte kašu podľa vzhľadu.“ Obilie sa mlelo medzi kameňmi. Pri mletí sa pritom mohli do múky dostať jemné minerálne čiastočky, ktoré prispievali k opotrebovaniu zubov. Proso bolo praktické – po odstránení pliev sa mohlo priamo variť. A dokonca aj výber obilniny mohol niečo prezrádzať. Pšenica sa v Mikulčiciach častejšie objavuje v centrálnych opevnených častiach, kým raž bola výraznejšia na periférii. Kniežacia kuchyňa teda mohla mať lepší prístup ku kvalitnejším obilninám.

Hlavný chod: bravčové alebo radšej šťuka?

Ak by porota očakávala pečeného diviaka, možno by bola sklamaná. Veľmi dobrým kandidátom na kniežací stôl je totiž bravčové. Archeozoologické výskumy dokazujú mimoriadny význam ošípaných pri zásobovaní Mikulčíc. Jedlo sa aj hovädzie, ovce, kozy a hydina. A potom prichádza rybia karta. Rieky a ramená Moravy poskytovali kapry, šťuky, sumce či jalce. Ryba teda nebola núdzovým jedlom, keď sa minulo mäso. Jedlo sa mohlo variť v keramických hrncoch pri ohnisku spolu s ďalšími surovinami. Poznáme hrach, šošovicu a bôb, ale aj vikev či hrachor. Niektoré strukoviny bolo potrebné pred konzumáciou dlho namáčať a variť.

Dochutenie: bez korenia, bujónu či vegety?

Ani veľkomoravský kuchár nebol odkázaný iba na mäso vo vode. V Mikulčiciach archeobotanici identifikovali petržlen, mrkvu, kôpor a uhorku. Poznali aj mak, ľan a konopu. Pri divo rastúcich bylinách však musíme byť opatrní – niektoré mohli byť jedlom, iné liečivom, farbivom alebo krmivom. A soľ? Tá už bola vážna vec. Raffelstettenský colný poriadok dokladá obchod so soľou smerujúci k Moravanom a správa z roku 892 zachytáva snahu východofranského kráľa Arnulfa presvedčiť Bulharov, aby Moravanom dodávky soli zastavili. Takže hodnotenie „málo slané“ mohlo mať v 9. storočí dokonca geopolitické pozadie.

Dezert: broskyňa na Veľkej Morave.

A teraz chod, ktorý by porotu mohol prekvapiť najviac. V Mikulčiciach sa našli broskyne, jablká, hrušky, slivky, čerešne, vlašské a lieskové orechy, lesné jahody, maliny, trnky a hrozno. Niektoré z týchto plodín sa koncentrujú práve v elitných častiach sídla. Luxus teda nemusel znamenať iba viac mäsa. Mohol znamenať pestrejšiu stravu, záhrady, sady a náročnejšie pestované plodiny.

A potom je tu víno. V Mikulčiciach patria jadierka viniča medzi najpočetnejšie nálezy ovocia. Vinohrad potreboval znalosti, prácu a niekoľkoročné čakanie na prvú úrodu. Bol teda nielen zdrojom nápoja, ale aj investíciou. Víno navyše získalo ďalší význam – bolo potrebné pri eucharistii.

Jedlo sme zvládli. Hostia dojedli. Rastislav čaká na bodovanie. Ostáva už iba jedna praktická otázka: Kam si utrieť mastné ruky? A tu dostáva názov nášho programu nečakane historický význam. Z Veľkej Moravy poznáme ľanové, konopné aj vlnené textílie, ktoré sa pri stolovaní mohli používať ako obrusy a taktiež mohli slúžiť na utieranie rúk.

Zoznam použitých literárnych a internetových zdrojov:

BERANOVÁ, Magdalena. *Jídlo a pití v pravěku a ve středověku.* 3., rozšířené vyd. Praha: Academia, 2015. 553 s. ISBN 978-80-200-2498-5.

DOLÁKOVÁ, Nela; KOČÁR, Petr; DRESLER, Petr; DRESLEROVÁ, Gabriela; KOČÁROVÁ, Romana; IVANOV, Martin; NEHYBA, Slavomír. Vývoj interakce přírodního prostředí a subsistenční strategie raně středověké společnosti: Pohansko u Břeclavi a okolí. *Archeologické rozhledy.* 2020, roč. 72, č. 4, s. 523–572. ISSN 0323-1267. DOI 10.35686/AR.2020.19.

DRESLEROVÁ, Gabriela. *Pohansko u Břeclavi. Sociální a ekonomická stratifikace velkomoravského centra na základě archeozoologických analýz.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2023. Spisy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, sv. 529. ISBN 978-80-280-0342-5.

DRTIKOLOVÁ KAUPOVÁ, Sylva; VYTLAČIL, Zdeněk; KOVAČIKOVÁ, Lenka; LÁTKOVÁ, Michaela; POLÁČEK, Lumír; VELEMÍNSKÝ, Petr. Stav izotopových výzkumů stravy, rezidenční mobility a zemědělského hospodaření populace Velké Moravy (9.-10. století). *Archeologické rozhledy.* 2022, roč. 74, č. 2, s. 203-240. ISSN 0323-1267. DOI 10.35686/AR.2022.9.

LÁTKOVÁ, Michaela. *Rostliny a výživa velkomoravských Mikulčic.* 1. vyd. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 2019. 131 s. Mikulčice - průvodce, sv. IV. ISBN 978-80-7524-022-4.

Stopy Veľkej Moravy v živote súčasných ľudí

Jakub Vaško

Gymnázium, Ul. 17. novembera v Topoľčanoch

Úvod

Prvý slovanský štát, vznikajúci pred rokom 830 na strednom toku rieky Moravy a juhozápadnom Slovensku výrazne ovplyvnil formovanie ranno-stredovekej Európy, a aj napriek svojej krátkej existencii po sebe zanechal stopy v živote súčasných ľudí, ktoré môžeme objavovať aj v našom blízkom okolí.

V súvislosti s najstaršími dejinami Slovenska sa do povedomia širokej verejnosti dostáva miesto Bojná – Valy. Ide o systém piatich zemných opevnení nad údoliami Hradského potoka a Bojnianky. Najväčšia pozornosť sa však venuje hradisku Bojná I - Valy, ktoré môžeme považovať za vtedajšiu mýtnicu na obchodnej ceste , spájajúcej Ponitrie s Považím.

Veľkomoravská ríša

Prvý významný slovanský štát, ktorého pôsobenie sa datuje do obdobia od r. 833 do začiatku 10.st. vznikol spojením Nitrianskeho a Moravského kniežatstva Mojmírom I. Najväčší rozmach zaznamenala ríša počas vlády Svätopluka. Vnútorné rozbroje a maďarská expanzia ju doviedli po r. 906 k rozpadu. Napriek krátkosti existencie ríša formovala základy politickej a kultúrnej identity v strednej Európe. V tomto období pokračoval aj rozvoj hradiska Bojná Valy.

Život na Bojnej pred vznikom Veľkomoravskej Ríše

Terajšia obec Bojná, nachádzajúca sa v nadmorskej výške 211 metrov v údolí potoka Bojnianka ohraničená na juhovýchode pohorím Považský Inovec prešla od r.1300 pred Kr. postupnými zmenami, vďaka svojej strategickej polohe v blízkosti jantárovej cesty. Vzniklo tu opevnené hradisko, ktoré ľudia využívali už v dobe železnej. V 2. st. pred Kr. oblasť osídlili Kelti, ktorých prítomnosť sa spája s ťažbou železa a jeho spracovania. Táto lokalita bola tiež známa zdrojmi zlata a drahých kovov. Keltov vystriedali germánski Kvádi, po ktorých zostalo v oblasti už pomerne veľa archeologických pamiatok.[7]

Spojnica Ponitria a Považia

Lokalita Bojná I – Valy ako jeden z piatich zemných opevnení vznikla pravdepodobne na prelome 8. a 9. storočia na skalnom výbežku hlavného masívu Považského Inovca vo výške 390-430 m.n.m.. Územie bolo popreplетané mnohými komunikáciami, ktoré predstavovali najvhodnejšie spojenie medzi Ponitrím a Považím.[8]

Hradisko v tom čase bolo dôležitým mocenským, obchodným, obranným a misijným centrom a sídlom vtedajšej slovanskej elity. Zdrojom bohatstva bol tiež nadregionálny obchod s otrokmi, s ktorým boli stotožnení aj cirkevní hodnostári.[9]

[7] JÁNOŠÍK, Jiří: Bojniansky zázrak.1.vydanie.Bratislava: Goralinga, 2011. 96 strán. ISBN 9788097004248; s.15-16

[8] http://www.hradiska.sk/2010/05/bojna-i.html (cit. 25.08.2026).

[9] https://www.teraz.sk/regiony/historia-bojna-krestania/205215-clanok.html (cit. 31.08.2026).

Na rozlohe 11 hektárov sa rozprestierala stavba obličkového tvaru, ktorá síce v priebehu storočí prešla deštrukciou, napriek tomu je však možné stále dobre určiť pôvodný pôdorys opevnenia, ktorého základom bola drevo - hlinená konštrukcia, tvorená z vonkajšej strany zošikmeným kamenným múrom a z vnútornej strany hlineno-kamennou výplňou, ešte posilnenou prútenou výplňou a stĺpikmi. Na korune valu bola ochodza s palisádou.[10]

Západná strana hradiska bola zo strategického hľadiska považovaná za ľahšie prístupnú, preto jej fortifikácia bola posilnená dodatočným valovým opevnením s priekopou v priemere 6 m. Do hradiska sa vstupovalo bránami kliešťovitého tvaru s JZ a naproti stojacou so SV.

Archeologický výskum Bojná Valy

Od r. 2007 Archeologický ústav SAV v Nitre realizuje systematický výskum hradiska Bojná I Valy. V prvých rokoch výskumu boli získané poznatky o vnútornej časti hradiska a jeho fortifikácii. Na hradisku bolo odkrytých a preskúmaných niekoľko zemníc. Zväčša ide o dvojicu zahĺbených objektov postavených v tesnej blízkosti vedľa seba. Len v jednom prípade sa jedná o osamotenú zemnicu a to v blízkosti západnej brány. V okolí týchto obydlí boli objavené zásobné a odpadové jamy.[11] V ďalších rokoch sa popri výskumoch začala realizovať rekonštrukcia hospodárskych budov, zemníc, východnej brány a valového opevnenia.

Bojniansky poklad

Archeologický terénny výskum hradiska prebieha od r. 2007 a pochádza z neho najmenej 10 depotov. Vďaka nemu sa podarilo zaistiť nielen tisíce nálezov, ale aj pospájať množstvo faktov a vyrozprávať príbeh vtedajšieho mocenského centra so sídlom nám neznámeho kniežaťa. [12] Archeológov však predbehli hľadači pokladov, a tak sa veľa artefaktov ocitlo v nepovolaných rukách.

Plakety

Našlo sa 6 medených pozlátených plakiet s rôznym stupňom zachovalosti, ktoré majú dvojaký tvar a veľkosť, inšpirované byzantským štýlom.

Zvony

V severovýchodnej časti hradiska bol objavený celistvý bronzový zvon so železným srdcom v tesnej blízkosti. V areáli hradiska sa našli fragmenty z ďalších troch zvonov. Nenašli sa tu však žiadne pozostatky sakrálnej stavby alebo pohrebiska.

Hrivny

Predmincové platidlo typického predĺženého sekerovitého tvaru s očkom na vrchole, slúžiace na lepší prenos.

Šperky

Lunicové náušnice s hviezdicovým príveskom, závesky v tvare polmesiaca, ozdoby opaskov ako znak vyššej spoločenskej triedy.

Ďalšie nálezy

Keramika, bojové sekery, strelky šípov, nákončia puzdra meča, ozdoby konského postroja, zubadlá, ostrohy, putá pre zajatcov alebo otrokov, poľnohospodárske a remeselnícke náradia sú dôkazom toho, že hradisko bolo kováčsky zamerané.[13]

Vo veľkej miere sa našli predmety ozdobené rôznymi motívmi kríža, čo dokazuje, že komunita bola prevažne kresťanská a ich nositelia deklarovali, že sú kresťania.

[10] Jánošík, Jiří: Bojniansky zázrak. 1.vydanie. Bratislava: Goralinga, 2011. 96 strán. ISBN 9788097004248; s.16-18

[11] https://archeol.sav.sk/index.php/sk/veda-a-vyskum/ (cit. 28.08.2026).

[12] https://hradiskovaly.sk/uvod-hradisko-valy/ (cit. 28.08.2026).

[13] https://hradiskovaly.sk/muzeum-velkej-moravy/ (cit. 29.08.2026).

Sláva Veľkej Moravy opäť ožíva

Obec Bojná zriadila v spolupráci a Archeologickým ústavom v Nitre v r. 2012 Archeologické múzeum Veľkej Moravy, kde sú pre návštevníkov pripravené stovky archeologických nálezov a rôznych zaujímavosti, ktoré odkrývajú tajomstva vtedajšieho života.[14]

Počas sviatku sv. Cyrila a Metoda na hradisku každoročne opäť ožíva história dávnych čias. V prírodnom archeoskanzeme majú návštevníci možnosť zažiť atmosféru z čias Veľkej Moravy. Tento ročník bol už v poradí 12. s programom rozloženým do dvoch dní. Počas neho bol odhalený míľnik Cyrilo-metodskej kultúrnej cesty.

Zoznam použitých literárnych a internetových zdrojov:

Jánošík, Jiří: Bojniansky zázrak. 1. vydanie. Bratislava: Goralinga, 2011. 96 strán. ISBN 9788097004248

Krajčík, J. – Lukačka, Ján: Bojná. 1. vydanie. Topoľčany: Vlastivedné múzeum, 1990. 147 strán

Pieta, Karol: Bojná. Nové nálezy z počiatkov slovenských dejín. 2. doplnené vydanie. Nitra: Archeologický ústav SAV; Vydavateľstvo Archeos, 2009. 56 strán. ISBN 978-80-969741-1-5

Uhlár, Vlado a kolektív: Okres Topoľčany. Historicko – vlastivedná monografia. 1. vydanie. Bratislava: Obzor, 1988. 440 strán + 24 strán obrazových príloh

Bojná I. Dostupné na internete: http://www.hradiska.sk/2010/05/bojna-i.html (cit. 25. 08. 2026).

Na Bojnej žili bohatí kresťania, ryžovali zlato, obchodovali s otrokmi. Dostupné na internete: https://www.teraz.sk/nitriansky-kraj/historia-bojna-krestania/205215-clanok.html (cit. 31. 08. 2026).

Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied – Výskum. Dostupné na internete: https://archeol.sav.sk/index.php/sk/veda-a-vyskum/ (cit. 28. 08. 2026).

Hradisko Valy – Hradisko Valy a Múzeum Bojná. Dostupné na internete: https://hradiskovaly.sk/uvod-hradisko-valy/ (cit. 28. 08. 2026).

[14] https://hradiskovaly.sk/muzeum-velkej-moravy/ (cit.31.08.2026).

Obrazová príloha:

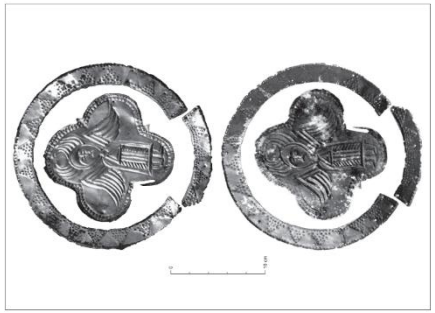
Obr.1 Bronzový zvon z hradiska Bojná Valy

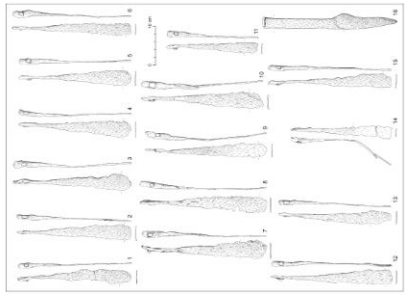
Obr. 2 Pozlátená medená plaketa 1 – predná strana

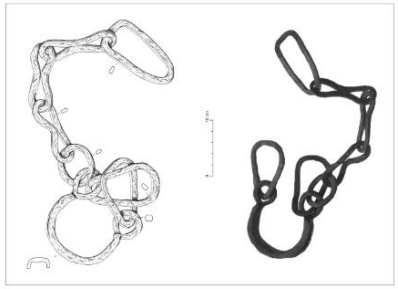
Obr.3 Krížová pozlátená medená Plaketa 5 – predná strana

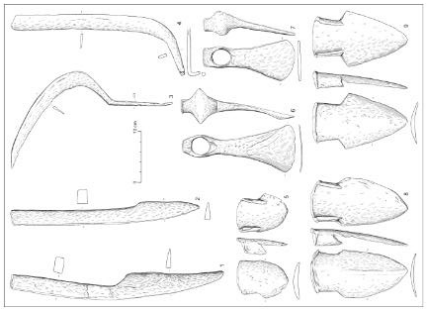
Obr. 4 Krížová pozlátená medená Plaketa 5 s rámom

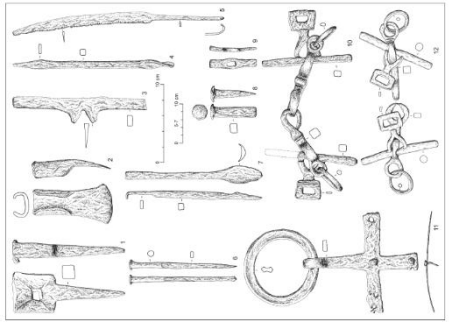
Obr. 5 Sekerovité hrivny a čerieslo

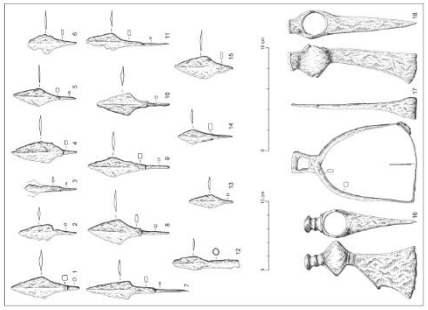
Obr. 6 Železné okovy

Obr. 7 Poľnohospodárske náradie

Obr. 8 Nástroje na spracovanie dreva a kovu

Obr. 9 Zbrane a výstroj

Obr.10 Pôdorys hradiska Bojná-Valy

Obr. 11 Rekonštrukcia východnej brány na hradisku

Obr. 12 rekonštrukcia slovanského obydlia (zemnica)

Čiernokľačianska pyxida ako odkaz Veľkej Moravy v súčasnosti

Jozef Červený

Gymnázium Janka Kráľa v Zlatých Moravciach

HISTORICKÝ KONTEXT V SPOJENÍ S NÁLEZOM PYXIDY

Misia sv. Cyrila a sv. Metoda

Počas existencie Veľkej Moravy prijala väčšina obyvateľov kresťanstvo. No šírenie kresťanstva malo aj mocenské motívy. Kresťanstvo sa na územie Veľkej Moravy šírilo z Východofranskej ríše prostredníctvom jej kňazov. Avšak aj toto bola súčasť expanznej politiky. Rastislav sa v rámci jeho snáh o samostatnosť pokúsil o zriadenie vlastného biskupstva a šírenie kresťanstva bez závislosti na franských kňazoch. Preto požiadal byzantského cisára Michala III. o podporu, ktorá prišla v roku 863 zaslaním solúnskych misionárov Konštantína (reholným menom Cyril) a Metoda. V lete roku 863 táto výprava dorazila na územie Veľkej Moravy, nesúc nové slovanské písmo – hlaholiku, ktoré predtým zostavil Konštantín, preklady určitých liturgických textov, ako aj mnohé dary od byzantského cisára. Predpokladá sa, že súčasťou týchto darov bola aj neskoroantická slonovinová pyxida, nájdená v katastri obce Čierne Kľačany, ktorej je táto práca venovaná.

CHARAKTERISTIKA NÁLEZISKA, NÁLEZU A PYXIDY

Nálezisko a jeho inventár

Nálezisko pyxidy môžeme považovať za relatívne bohaté na rôznorodé archeologické objekty. Nachádza sa približne 500 metrov južne od obce, Čierne Kľačany v lokalite Mlynské diely na vrchole a južnom svahu. Vodovodná ryha narušila viacero objektov sídliskovej povahy, avšak na temene návršia sú aj prominentné neolitické objekty a na južnom vrchu sa nachádzajú prevažne stredoveké slovanské objekty. Najstarším nálezom sú prvky lengyelskej kultúry, konkrétne fázy Lengyel IV. Ostatné keramické artefakty pochádzajú z období halštat, latén a poveľkomoravského obdobia. Najvýznamnejším nálezom je neskoroantická slonovinová pyxida najčastejšie datovaná do 4. storočia (T. Kolník).

Priebeh nálezu

V apríli roku 1974 žiaci miestnej základnej školy Stanislav Lukáč, Milan Švec, Dušan Filipčík Milan Tonka a študenti Gymnázia Janka Kráľa v Zlatých Moravciach Ivan Lukáč a Július Horný ml. objavili vo vodovodnej ryhe ľudské kosti a časti *„kostenej nádobky“*. Jeden z nálezcov, Stanislav Lukáč, vzal objavené kosti domov, avšak jeho matka ho donútila ich z domácnosti odstrániť. Stanislav a Ján Lukáč sa pokúsili objavené fragmenty pyxidy poskladať a zlepiť. To sa im čiastočne podarilo. Július Horný prezradil skutočnosť nálezu pyxidy svojmu otcovi, pracovníkovi Jednotného roľníckeho družstva, ktorý nález ohlásil Archeologickému ústavu SAV v Nitre.

Archeologický ústav SAV v Nitre prijal oznámenie, že hĺbiaci mechanizmus pri výkope vodovodnej ryhy porušil viaceré archeologické objekty, ktoré obsahovali ľudské a zvieracie kosti, ako aj črepiny nádob. Vzhľadom k tomu, že nálezcovia hrob niekoľko dní pred príchodom pracovníkov AÚ SAV v Nitre rozrušili, rekonštrukcia rozmiestnenia objektov záležala na výpovedi nálezcov.

Záchranný výskum uskutočnili L. Veliačik a J. Császta. V rámci výskumu sa prezrela vykopaná zemina a okolitá pôda. Výskumom sa našli ďalšie fragmenty pyxidy, črepy pravekých nádob lengyelskej kultúry.

Opis pyxidy

Ide o nekompletne zrekonštruovanú torzovite zachovanú pyxidu zo slonoviny. Z rôzne veľkých zlomkov sa podarilo poskladať jej valcovitý obal s troma prázdnymi miestami. Jej obvod tvorí nízky reliéf s dvomi motívmi: roľníckym a pastierskym. V pastierskom výjave medzi odpočívajúcimi stádami oviec a kôz sú viditeľné postavy sediaceho mladého a prichádzajúceho starého pastiera. Fragment so starým pastierom je výrazne poškodený a je na ňom vidieť len siluetu pastiera a zvieraťa. Súčasťou roľníckeho výjavu je oráč s dobytčím záprahom. Tieto dve scény sú oddelené dvoma ženami a arkádami. Z postavy vpravo, zasahujúcej do pastierskeho výjavu sa zachovala len pravá ruka v žehnajúcom geste. Postava pred oráčom je zachovaná, pravou rukou naznačuje žehnajúce gesto a v ľavej drží kôš s obilím. Zlomky dna a vrchnáka sa nezachovali. Dno bolo upnuté kovovými spojkami a vrchnák dvoma pántmi, z ktorých sa jeden zachoval dodnes. Pyxida je krémovobielej farby, avšak dlhé pôsobenie zeminy ju sfarbuje do hnedých odtieňov. Má výšku 8,5 cm a priemer 12,5 až 14,5 cm. Datovaná je do 4. stor., no existujú aj názory, ktoré pyxidu umiestňujú už do obdobia Antonina Pia (2. stor.).

Výpovedná hodnota pyxidy o dobovej kultúre a umení

Výjavy na pyxide som už charakterizoval a opísal v predchádzajúcich podkapitolách, avšak je veľmi pravdepodobné, že v umeleckej výzdobe pyxidy sa ukrýva hlbší význam, prepojený s dejinami Ríma. (T. Kolník)

Diela s bohatou rímskou ikonografiou (mince, slonovinové výrobky...) vznikali zvyčajne na objednávku, najmä pri príležitostiach okrúhlych jubileí vzniku Ríma či aj pri založení *„Nového Ríma“* – Konštantínopolu. Preto sa dajú usúdiť dve maximá vzniku pyxidy. Jedno sa pohybuje okolo 900-ročného jubilea založenia Ríma za vlády Antonina Pia (146 – 147) a druhé sa viaže ak založeniu Konštantínopolu v 1. tretine 4. stor. – za vlády cisára Konštantína Veľkého.

Rovnako ako je možné vidieť aj na iných zachovaných dobových pyxidách, aj na tej čiernokľačianskej môžeme pozorovať oslavy oráčskej práce, ktoré však už od etruských čias symbolizovali aj akt založenia nového mesta. Dôkazy pre správnosť tejto ikonografickej interpretácie je možné nájsť aj v dielach básnika Vergília a historika Plutarcha. Postava mladého pastiera oblečeného v koži zrejme reprezentuje Romula (Vergílius, Aeneas, 271- 274) a v druhom pastierovi môžeme vidieť postavu Faustula, pastiera, ktorý podľa povesti odobral Romula a Rema vlčici a vychoval ich za pastierov. Postava ženy pred oráčom s košom obilnín predstavuje podľa interpretácie T. Kolníka italské božstvo Ceres. Druhá ženská postava s orantským gestom zrejme predstavuje bohyňu Pales.

Význam pyxidy

Presný význam pyxidy, no ani okolnosti, za akých sa dostala na územie dnešného Slovenska nie sú známe. Najprominentnejšia hypotéza (T. Kolník) však vraví, že pyxida slúžila ako dar byzantského cisára Michala III. Rastislavovi, ktorú na naše územie prepravili Cyril a Metod so svojím sprievodom. Skutočnosť, že sa táto významná kultúrno-historická pamiatka našla práve v okolí Zlatých Moraviec, určite nie je náhoda. Táto lokalita sa preslávila aj nálezom zlatého veľkomoravského pektorálneho kríža, ktorý je žiaľ nezvestný.

ODKAZ PYXIDY V SÚČASNOSTI

Ako si pyxidu pripomíname dnes

Od samotného nálezu pyxidy v roku 1974 sa obec Čierne Kľačany stala úzko prepojenou s týmto výnimočným nálezom. Samotná pyxida sa síce už v obci nenachádza, no originál by sme vedeli nájsť ako súčasť expozície na Bratislavskom hrade.

Kópií bolo vytvorených viac, najznámejšia z nich bola v novembri 2003 darovaná pápežovi Jánovi Pavlovi II. Maticou slovenskou a obcou Čierne Kľačany. Podobný dar dostal aj nebohý kardinál Ján Chryzostom Korec od AÚ SAV pri príležitosti jeho 80. narodenín. Inými kópiami

obdarovala Matica slovenská aj duchovné centrá Slovákov žijúcich v zahraničí. Ďalšia muzeálna kópia je súčasťou expozície *„Skvosty dávnovekého Slovenska“* v Ponitrianskom múzeu v Nitre. Taktiež by sme vedeli aj nájsť aj inú kvalitnú napodobeninu na obecnom úrade priamo v Čiernych Kľačanoch.

Pamiatka na pyxidu v rámci obce Čierne Kľačany

O regionálnu osvetovú činnosť týkajúcu sa pyxidy má obrovské zásluhy Matica slovenská, a to menovite významný matičiar a rodák z Čiernych Kľačian, dnes už zosnulý, PhDr. Stanislav Bajaník. Organizoval rôzne jubilejné podujatia, napríklad inicioval pravidelné stretávanie obcí nesúcich názov Kľačany. Prvé takéto stretnutie (1993) sa nieslo v duchu motta *„Pyxida“*. Dr. Bajaníkovi náleží aj autorstvo mnohých popularizačných článkov o tejto problematike. Jeho štafetu prevzal Ing. Jozef Švec, predseda MO Matice slovenskej v Čiernych Kľačanoch.

Pyxida a sochárstvo

Čiernokľačianska pyxida nie je len archeologickým artefaktom, ale aj živým zdrojom umeleckej inšpirácie. Prepojenie archeológie a umenia môžeme vidieť v dielach akademickej sochárky Ľudmily Cvengrošovej. Čiernokľačiansku pyxidu využila práve v bronzovom súsoší sv. Cyrila a Metoda pred vstupom do Nitrianskeho hradu, ktorá sa nachádza v Metodových rukách. Replika tejto sochy sa nachádza na Devíne vo vstupnom priestore kostola sv. Kríža. Ďalšia replika sa nachádza priamo pred farským kostolom v obci Čierne Kľačany. Ďalej vieme poukázať na pamätnú tabuľu na stene obecného úradu, ktorá bola osadená 5. júla 1991. Ďalšia pamätná tabuľa sa nachádza priamo na mieste náleziska. Táto tabuľa bola osadená v r. 1993.

3.1.3 Pyxida a šport

Nehmotné pamiatky by sme vedeli nájsť napríklad v názve miestneho bežeckého klubu *„Bežecký klub Pyxida Čierne Kľačany“*, ktorý spolu s MO Matice slovenskej v Čiernych Kľačanoch a Obecným úradom v Čiernych Kľačanoch každoročne na jar organizujú bežecké preteky pod názvom *„Čiernokľačianska pyxida“*. Pyxida sa stala symbolom samotných pretekov. Hlavná trať má dĺžku 15 km a vedie po okruhu obce Čierne Kľačany, Nemčiňany a Malé a Veľké Vozokany. Súčasťou podujatia sú aj detské behy a rekreačný beh na 5 km. V súčasnosti patrí podujatie medzi najznámejšie regionálne športové podujatia a zúčastňujú sa ho stovky účastníkov. Každý účastník získava pamätnú medailu s motívom pyxidy. Aj takto možno prepojiť šport so slovenským historickým dedičstvom.

Čiernokľačianska je jeden z najvýznamnejších archeologických artefaktov Požitavia, no aj Slovenska a neustále prepája minulosť s prítomnosťou, v kultúre, umení aj v športe.

Zoznam použitých literárnych a internetových zdrojov:

BAJANÍK, Stanislav a kol. *Čierne Kľačany a európsky unikát.* Čierne Kľačany: Obecný úrad Čierne Kľačany a MO MS Čierne Kľačany, 2010.
KOVÁČ, Dušan. *Dejiny Slovenska.* Praha: Nakladetelství lidové noviny, 1998.
MRVA, Ivan. *Slovenské dejiny pre každého.* Bratislava: Perfekt, 2016.
ŠKVARNA, Dušan. *Lexikón slovenských dejín.* Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1997.
BAJANÍK, Stanislav. Pyxidu z Čiernych Kľačian zachránila mládež. In Slovensko, 2004, roč. 27, č. 1–2, s. 19–20.
KOLNÍK, Titus – VELIAČIK. Ladislav. Neskoroantická slonovinová pyxida z Čiernych Kľačian. In Slovenská archeológia, 1983, roč. 31, č. 1, separátny výtlačok.
Pyxida z Čiernych Kľačian - dedičstvo antiky a misia solúnskych bratov

Dostupné na internete: http://www.archeologiask.sk/slovania-a-velka-morava/clanok/article/pyxida-z-ciernych-klacian-dedicstvo-antiky-a-misia-solunskych-bratov.html (cit. 20. 8. 2026).
Čiernokľačianska pyxida (preteky). Dostupné na internete: https://beh.sk/pretek/ciernoklacianska-pyxida-15/ (cit. 22. 8. 2026).
Cyrilometodské slávnosti si pripomenuli aj 50 rokov od nálezu pyxidy. Dostupné na internete: https://matica.sk/cyrilometodske-slavnosti-si-pripomenuli-aj-50-rokov-od-nalezu-ciernoklacianskej-pyxidy/ (citované: XXXX).
Solúnski bratia. Dostupné na internete: https://www.nitra.eu/8969/solunski-bratia (cit. 22. 8 2026).
Ako súvisí antický Rím s Veľkou Moravou? Dostupné na internete: https://www.muzeumnitra.sk/ako-suvisi-anticky-rim-s-velkou-moravou/ (citované: 25. 8. 2026)
História obce. Dostupné na internete: https://www.cierneklacany.sk/obec/historia-obce/ (cit. 25. 8. 2026).

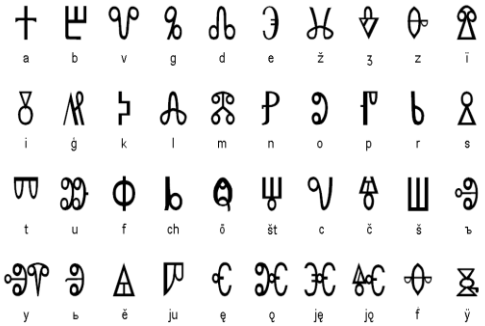
OBRAZOVÁ PRÍLOHA

Obrázok 1: sv. Cyril a sv. Metod ***Zdroj:*** *https://www.zivotopisysvatych.sk/cyril-a-metod/ 26. 8. 2026*

Obrázok 2: Michal III. ***Zdroj:*** *https://www.worldhistory.org/Michael_III/ 27. 8. 2026*

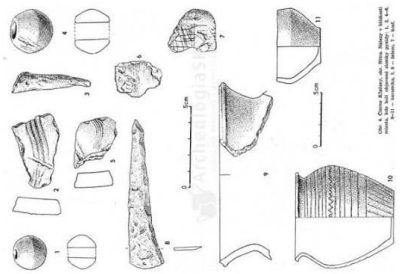

Obrázok 3: Ukážka hlaholiky ***Zdroj:*** *https://sk.wikipedia.org/wiki/Hlaholika 27. 8. 2026*

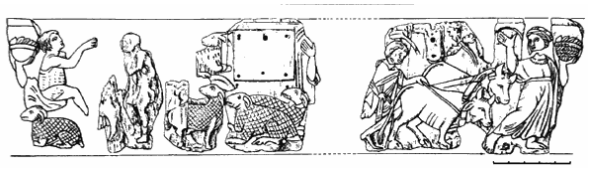
Obrázok 4: Pamätná tabuľa a kameň pri mieste náleziska

Zdroj: *https://zochar.sk/zauj%C3%ADmavosti/2011/vozokansk%C3%BD-lev-k%C4%BEa%C4%8Dianska-pyxida 28. 8. 2026*

Obrázok 5: Sprievodný inventár hrobu

Zdroj: *http://www.archeologiask.sk/slovania-a-velka-morava/clanok/article/pyxida-z-ciernych-klacian-dedicstvo-antiky-a-misia-solunskych-bratov.html 28. 8. 2026*

Obrázok 6: Rekonštrukcia reliéfu pyxidy

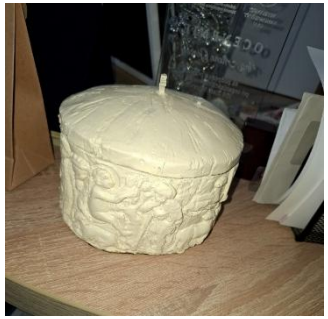
Zdroj: *https://www.moraviamagna.cz/artefakty/a_pyxida.htm 28. 8. 2026*

Obrázok 7: Rekonštrukcia pyxidy
Zdroj: *https://www.cierneklacany.sk/udalosti-v-obci/fotogalerie/rok-2016/pyxida-106sk.html 29. 8. 2026*

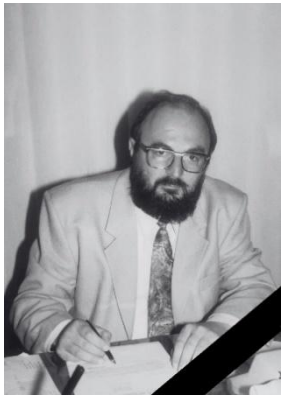

Obrázok 8: Výjavy založenia Ríma na minci
Zdroj: *https://www.ngccoin.com/news/article/6591/NGC-Ancient-coin/ 29. 8. 2026*

Obrázok 9: Kópia pyxidy na Obecnom úrade v Čiernych Kľačanoch

Zdroj: *autor 29. 7 2026*

Obrázok 10: PhDr. Stanislav Bajaník

Zdroj: https://matica.sk/dlhorocny-maticiar-stanislav-bajanik-zomrel-vo-veku-73-rokov 30. 8. 2026

Obrázok 11: Odhalenie pamätného kameňa pri nálezisku pyxidy

Zdroj: autor 29. 7. 2026, originál: neznámy

Obrázok 12: Pamätná tabuľa na stene obecného úradu

Zdroj: autor 29. 7. 2026

Obrázok 13: Súsošie sv. Cyrila a Metoda v Nitre

Zdroj: https://www.vypadni.sk/sk/susosie-sv-cyrila-a-metoda-v-nitre 30. 8. 2026

Obrázok 14: Súsošie sv. Cyrila a Metoda pri príležitosti osláv 50. výročia nálezu pyxidy

Zdroj: https://matica.sk/cyrilometodske-slavnosti-si-pripomenuli-aj-50-rokov-od-nalezu-ciernoklacianskej-pyxidy/ 30. 8. 2026

Obrázok 15: Súsošie sv. Cyrila a Metoda na Devíne

Zdroj: https://pam.epocha.sk/pamatniky-bratislava/karlova-ves-dubravka-lamac-devin-devinska-nova-ves-zahorska-bystrica/svati-cyril-a-metod-devin 30. 8. 2026

Obrázok 16: 27. ročník pretekov Čiernokľačianska pyxida

Zdroj: https://matica.sk/27-rocnik-bezeckych-pretekov-ciernoklacianska-pyxida/ 30. 8. 2026

Ako urobiť kariéru na Veľkej Morave

Juraj Valenta

Spojená škola Slančíkovej 2 v Nitre

Predstavme si, že je rok 885 keď zomiera arcibiskup Metod a treba rozhodnúť, kto bude pokračovať v jeho diele. Životopisy, pracovné portály a ani pracovné pohovory neexistujú. Napriek tomu si môžeme položiť otázku: Čo človek potreboval, aby mohol urobiť kariéru na Veľkej Morave?

Ako príklad nám môže poslúžiť Metodov žiak Gorazd. Cieľom tejto práce je pomocou Gorazdovho prípadu preskúmať, aké faktory mohli podporovať spoločenský vzostup na Veľkej Morave a prečo Metod označil práve Gorazda za človeka, ktorý má pokračovať v jeho učení.

Aj keď Gorazd patrí medzi najznámejšie postavy cyrilo-metodskej tradície, o jeho živote vieme veľmi málo. Nevieme presne, kedy a kde sa narodil ani z akej rodiny pochádzal. Najdôležitejšiu informáciu nám poskytuje dielo Život Metoda. Keď sa Metoda jeho žiaci pred smrťou pýtali, koho považuje za vhodného pokračovateľa, ukázal na Gorazda a povedal vetu, ktorá sa stala základom našej práce: „Tento je vašej krajiny slobodný muž, učený dobre v latinských knihách a pravoverný.“ Táto krátka veta je skoro ako Gorazdov stredoveký životopis, kde každá časť vety ukazuje niečo, čo mu mohlo pomôcť v jeho kariére.

Prvou výhodou bolo, že bol „vašej krajiny“. Pochádzal z domáceho slovanského prostredia. Konštantín a Metod prišli na Veľkú Moravu ako cudzinci, ale potrebovali vychovať domácich žiakov, ktorí by dokázali v ich práci pokračovať. Gorazd poznal miestny jazyk aj prostredie, v ktorom mal pôsobiť. To je dôležité aj pri premýšľaní o kariére vo všeobecnosti. Odborné vedomosti získavajú väčšiu hodnotu, keď ich človek dokáže uplatniť v konkrétnom prostredí.

Druhou výhodou bolo, že bol „slobodný muž“. Dnes by nám informácia o tom, že je človek slobodný v profesijnej sfére, pripadala zvláštne, no v 9. storočí to bola veľká výhoda, pretože slobodní ľudia mali viac možností ako neslobodní. Niektorí historici predpokladali, že Gorazd mohol pochádzať z významnejšej rodiny a väzba na veľkomoravské elity zvyšovala Gorazdove šance získať podporu miestnych veľmožov. Samotný prameň to však nepotvrdzuje. Vieme iba to, že bol slobodný. Práve tu Gorazdov príbeh ukazuje jednu menej romantickú stránku spoločenského vzostupu. Nie je to príbeh chudobného chlapca, ktorý sa iba vďaka talentu vypracoval úplne z ničoho. Skôr vidíme človeka, ktorý mal určitú štartovaciu výhodu.

Ak je v Metodovej charakteristike Gorazda niečo skutočne výnimočné, je to jeho vzdelanie. Gramotnosť a vzdelanie boli v 9. storočí vzácne. Gorazd bol „učený dobre v latinských knihách“.. Latinčina znamenala prístup k svetu textov a poznania ako aj možnosťou komunikovať so svetom západného kresťanstva. Gorazd bol teda domácim človekom, ktorý zároveň ovládal vedomosti presahujúce hranice Veľkej Moravy.

Posledným slovom je „pravoverný“. Neznamená to jednoducho, že Gorazd bol „dobrý človek“. Metod tým vyjadroval jeho náboženskú

spoľahlivosť. Inými slovami, dôveroval mu, že bude pokračovať v jeho učení v prostredí konfliktov s nitrianskym biskupom Wichingom.

Mohlo by sa teda zdať, že Gorazd mal takmer ideálny profil a mal dobré predpoklady na úspech: vhodné spoločenské postavenie, vzdelanie, znalosť domáceho prostredia aj Metodovu dôveru. Lenže potom prišiel rok 885. Po Metodovej smrti sa politická a cirkevná situácia zmenila. Jeho žiaci sa dostali do konfliktu s latinským duchovenstvom a mnohí boli z Veľkej Moravy vyhnaní. Práve tu Gorazdov príbeh narazil na faktor, ktorý jednotlivec ovláda len veľmi ťažko: politické a inštitucionálne okolnosti.

O ďalšom Gorazdovom osude nemáme spoľahlivé informácie. Dokonca ani nevieme s istotou povedať, že sa skutočne stal arcibiskupom. Život Metoda bezpečne dokladá iba to, že ho Metod považoval za svojho pokračovateľa.

Na začiatku sme sa pýtali, ako by sa dala „urobiť kariéra“ na Veľkej Morave. Gorazdov príbeh nám poskytuje „kariérny vzorec“, ktorý by sa dal zapísať takto: spoločenské postavenie + vzdelanie + znalosť prostredia + dôvera + priaznivé okolnosti.

Gorazd nám neposkytuje jednoduchý príbeh stredovekého self-made mana. Práve naopak. Jeho prípad ukazuje, že nestačilo byť iba schopný. Človek potreboval dostať príležitosť a žiť v podmienkach, ktoré mu umožnili ju využiť. To znamená, že Gorazdov spoločenský vzostup bol výsledkom kombinácie príležitosti a pripravenosti. Ak by sme mali po jedenástich storočiach z jeho príbehu vyvodiť historicky obhájiteľnú „kariérnu radu“, určite by neznela: „stačí sa dobre učiť“. Znela by skôr: „Vzdelanie môže otvoriť dvere, dôvera môže človeka dostať k zodpovednosti a spoločenské postavenie môže vytvoriť príležitosť. O tom, či sa táto príležitosť skutočne premení na moc a vplyv, však rozhoduje aj svet okolo nás.

Zoznam použitých literárnych a internetových zdrojov:

RATKOŠ, Peter. *Pramene k dejinám Veľkej Moravy*. 2. opravené a rozšírené vyd. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1968. 529 + 31 s.
PAULINY, Eugen – ONDRUŠ, Šimon. *Život a dielo Metoda prvoučiteľa národa slovienskeho*. Bratislava: Tatran, 1985. 199 s.
BOSÁK, Ľubomír – KÝŠKA, Patrik. *Svätý Gorazd – učený muž našej zeme*. Bratislava: Lúč, 2004. 343 s. ISBN 80-7114-501-7.

Obrazová príloha:

Obrázok č.1- Ako urobiť kariéru na Veľkej Morave

Obrázok č.2- Kto bol Gorazd

Obrázok č.3- Výhoda: domáce prostredie

Obrázok č.4- Výhoda: slobodný muž

Obrázok č.5- Výhoda vzdelanie a dôvera

Rotunda svätého Juraja, Nitrianska Blatnica

Kristína Zubatá

Gymnázium, Ul. 17. Novembra v Topoľčanoch

Úvod

Románska Rotunda svätého Juraja, ktorá sa nachádza na okraji kamenného výbežku na svahu vrchu Marhát v Považskom Inovci, patrí k významným historickým pamiatkam Nitrianskeho kraja. Je druhou najstaršou sakrálnou stavbou na Slovensku, pričom prvenstvo patrí Kostolu svätej Margity Antiochijskej v Kopčanoch. Jej vznik sa datuje do obdobia Veľkej Moravy, ktorá vznikla v roku 833 pričom z hľadiska historickej hodnoty predstavuje jedinečný doklad ranostredovekej architektúry. Ľud z Nitrianskej Blatnice, ako aj zo širšieho okolia ju familiárne nazývajú „Jurko“, „Ďurko“ či „Rotunda Jurko“.

Poloha

I keď v minulosti rotunda svojou polohou vynikala, dnes je ukrytá v hlbinách hôr. Je obklopená miešaným lesom, v ktorom sa nachádzajú prevažne borovice a duby. Od Nitrianskej Blatnice je stavba vzdialená 5,5 kilometrov a je dostupná lesnou cestou. Z hlavnej cesty vedúcej z Radošiny do Nitrianskej Blatnice sa nedá určiť, kde sa rotunda presne nachádza. Dostanete sa k nej tak, keď v hustých korunách stromov zbadáte slabo viditeľnú bielu plochu stien jej barokovej veže. Uprostred lesa, ktorý ju obklopuje, zostáva jej takmer tisícročná história stále zahalená mnohými tajomstvami a príbehmi, ktoré sa nám doteraz podarilo odhaliť len čiastočne.

História a pôvod

Vznik Rotundy svätého Juraja v Nitrianskej Blatnici sa datuje do prvej tretiny 9. storočia, pričom presný rok nie je známy. Skutočné datovanie stavby do obdobia 9. storočia však nebolo vždy známe a jej vznik sa v minulosti spájal s podstatne neskorším obdobím. Medzi ľuďmi sa zaužívalo len to, že v rokoch 1530 – 1540 ju dala postaviť Mária Thurzová pričom existuje aj záznam, že rotundu dal postaviť francúzsky pustovník. Táto informácia však bola neskôr spochybnená a ukázalo sa, že predstava o jej vzniku v 16. storočí nezodpovedá skutočnému veku stavby, hoci toto tvrdenie bolo medzi ľuďmi dlhý čas zaužívané.

Po svojom vzniku v 9. storočí, ako sa neskôr ukázalo, rotunda pôsobila ako veľkomoravský sakrálny objekt. Následne prešla obdobiami opráv, chátrania na ruinu a renesančnej obnovy. V 11. storočí po páde Veľkej Moravy a vzniku lokálnej osady železiarov bola stavba opäť opravená pre potreby miestnych obyvateľov. O dve storočia neskôr osada zanikla a ľudia sa presunuli na miesto dnešnej obce Nitrianska Blatnica. Postupom času začala opustená rotunda strácať svoju funkciu a chátrať, až sa napokon z nej stala polo-zrúcanina s poškodenými múrmi.

Spomínaná Mária Thurzová dala rotundu v roku 1530 znova postaviť na pamiatku svojho manžela Františka, ktorý padol v bitke pri Moháči. Od tohto roku sa tu každý rok na sviatok svätého Juraja (24.4.) konajú svätojurajské púte.

V rannom novoveku Rotunda svätého Juraja fungovala ako lokálne pútnické miesto, ktoré zachovalo aj pamiatku na jej stredoveké patrocínium. Práve pútnická tradícia, ktorá súvisela s organickým začlenením do novej farnosti, zabránila úplnému zániku stavby. Okrem toho sa k roku 1780 viaže kanonická vizitácia farnosti v Nitrianskej Blatnici, ktorá je dnes uložená v Slovenskom národnom archíve v Bratislave. Táto vizitácia nám spolu s ostatnými zachovanými dokumentami dovoľuje spoznať mladšie dejiny stavby po tom, ako zaniklo osídlenie a farnosť a okrem toho aj to, ako sa rotunda stala ako kaplnka súčasťou farnosti Nitrianska Blatnica. Práve podľa tejto vizitácie sa púte konali ako farské a osobitne k rotunde putovali aj členovia Bratstva sv. Františka. Tento dokument podáva presné informácie aj o dátumoch, trase a organizácii pútí.

Zásluhu na objavení oveľa staršej histórie rotundy sa významnou mierou podieľal kňaz a redemptorista František Jurík (1925 – 1991), ktorý zastával funkciu správcu farnosti v Nitrianskej Blatnici od roku 1969. Práve až vďaka jeho listu z 12.3. 1973, v ktorom informuje Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave o tom, že mieni na rotunde vykonať niektoré zabezpečovacie a reštaurátorské práce, sa začali kompetentné miesta interesovať o Rotundu svätého Juraja a jej lokalitu. Jej pamiatkový výskum bol však realizovaný až v roku 1973 Slovenským ústavom pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody so strediskom v Bratislave, po ktorom došlo k zásadnej zmene v historickom a slohovom zaradení. Napokon bol vznik tejto pamiatky posunutý do románskeho obdobia pričom bola zistená stavebná príbuznosť s vtedy už známymi základmi rotundy na veľkomoravskom dvorci pri obci Ducové, ktoré sa nachádza na druhej strane pohoria Považského Inovca. Tieto dva kostolíky sú od seba cez hory vzdialené asi 7 kilometrov.

Napriek dlhej histórii rotundy zostávajú niektoré skutočnosti o jej minulosti nejasné kvôli nedostatku poznania histórie kostolíka. Nejasnosti týkajúce sa jej pôvodu a prvotnej podoby sa odrazili aj v staršej odbornej literatúre a pamiatkových súpisoch. Dokonca aj v Súpise pamiatok na Slovensku - II. zväzok a aj v Štátnom zozname pamiatok Západoslovenského kraja bola rotunda datovaná ako pôvodne renesančná kaplnka. Dôvodom bolo, že jej románsky charakter bol v priebehu stáročí výrazne potláčaný jej stavebnými úpravami. Okrem toho o tejto stavbe koncom 19. storočia kolovala romantická povesť, ktorá bola považovaná za asi 300 rokov starú pričom ju mal vybudovať spolu s pustovňou francúzsky pustovník.

Ďalší archeologický výskum rotundy i celej širšej lokality ešte pokračoval od roku 1975 až 1980 a následne boli na stavbe vykonávané zabezpečovacie práce do roku 1985. Od tohto roku nemáme žiadne ďalšie informácie o komplexnom reštaurovaní pamiatky.

V roku 2006 bol realizovaný reštaurátorsky výskum vďaka ktorému bola pozornosť venovaná zachovanosti vybavenia objektu a mobiliárom. Z mobiliáru dominuje barokový oltár, ktorý je umiestnený na omietnutej tehlovej menze po celej šírke apsidy. Tento barokový oltár pochádza z konca 17. storočia pričom počas jeho rozoberania bolo objavené autorské signovanie a datovanie vymaľovania oltára z roku 1693. Okrem toho boli objavené písomné záznamy opráv oltára z rokov 1782 a 1846.

Využitie v minulosti a dnes

Čo sa týka funkčnosti stavby a jej využitia, je nutné podotknúť, že rotunda bola už od svojho vzniku výraznou dominantou črtou okolitej krajiny, hoci sa v priebehu stáročí striedali obdobia väčšieho i menšieho záujmu o jej funkciu a využitie. K oživeniu celoplošného záujmu došlo v priebehu 90-tych rokoch 20. storočia. Kultúrno-spoločenské aktivity miestnych obyvateľov viedli v roku 2001 k založeniu Občianskeho združenia s názvom Rotunda Jurko. Vedenie tohto združenia si so súhlasom správcu farnosti vytyčuje cieľ zabezpečiť reštaurovanie a revitalizáciu rotundy. Jedným z prvých výsledkov činnosti tohto združenia bolo získanie

finančnej podpory z fondu Pro Slovakia v roku 2001, ktorá bola poskytnutá na opravu poškodenej omietky vzlínajúcou vlhkosťou v rozsahu stien celého exteriéru. Súčasne bola opravená aj omietka na veži a steny dostali nový farebný náter pričom práce boli ukončené v roku 2002. Od roku 2008 je stavba z hľadiska vlasteneckých vzťahov vo vlastníctve Nitrianskej Blatnici a rotunda naďalej prináleží Rímskokatolíckej cirkvi na Slovensku.

Toho istého roku sa miestnemu obecnému úradu a občianskemu združeniu podarilo získať finančnú pomoc z grantového systému „Obnovme si svoj dom“ od Ministerstva kultúry SR na reštaurátorský výskum interiéru a jej mladších prístavieb na vypracovanie komplexného návrhu na reštaurovanie všetkých interiérov celej rotundy. Počas prípravnej fázy reštaurátorského výskumu sa pracovalo s dovtedy už známymi archívnymi prameňmi a faktami výsledkov výskumov zo 70-tych rokov minulého storočia.

Hlavným pilierom informácií o údržbe a prácach na rotunde z blízkej minulosti bola Kronika farnosti Nitrianska Blatnica od pátra Františka Juríka. V tomto dokumente je uvedené, že z opráv, ktoré boli v rotunde realizované v nedávnej minulosti je najstaršou oprava strechy. Okrem toho bola na rotunde vykonaná oprava krovu strechy veže, šindľová krytina bola nahradená pozinkovaným plechom, prebehlo vymaľovanie rotundy a reštaurovanie oltárneho obrazu sv. Juraja. Tieto práce boli vykonané v priebehu pôsobenia správcu farnosti a zároveň miestneho farára Michala Kozára, ktorý pôsobil v rokoch 1964 – 1969. V súvislosti s vykonávaním opráv pokračoval páter František Jurík, ktorý dal pokryť strechu veže medeným plechom s bleskozvodom. V interiéri bola vymenená dlažba zo šamotovej tehly, nové vstupné drevené dvere či vybudovanie nových stupníc schodov na chórus z dubového dreva. Po sondách dal opraviť aj vnútorné steny a interiér celej rotundy dal vymaľovať na bielo.

Výsledky archívneho a reštaurátorského výskumu tak priniesli nové poznatky o stave, vývoji a stavebných úpravách rotundy. Získané informácie zároveň vytvorili podklad pre jej ďalšiu ochranu, obnovu a zachovanie.

Záver

Na základe uvedených poznatkov možno konštatovať, že dejiny Rotundy svätého Juraja boli počas stáročí sprevádzané mnohými zmenami, ktoré sa týkali jej podoby, funkcie a celkového významu pre miestne obyvateľstvo. Významnú úlohu pri poznávaní jej minulosti zohrali archeologické a pamiatkové výskumy, vďaka ktorým máme poznatky o pôvode rotundy a historickom vývoji. K jej zachovaniu prispeli miestni občania, občianske združenie Rotunda Jurko, cirkev i samotná obec. Aj napriek doteraz realizovaným výskumom zostávajú niektoré otázky o minulosti stavby neobjasnené, a práve preto je dôležité venovať pozornosť jej ďalšiemu výskumu a využitiu. Okrem toho si však Rotunda svätého Juraja zachováva svoj duchovný význam. Každoročne sa pri nej konajú svätojurajské púte, ktoré predstavujú dôležitú súčasť miestnej tradície a zároveň prispievajú k udržiavaniu vzťahu obyvateľov k tejto historickej pamiatke.

Zoznam použitých literárnych a internetových zdrojov:

Krajský pamiatkový úrad v Nitre: Ranostredoveká sakrálna architektúra Nitrianskeho kraja, str. 113 – 125, 2011
Dorica, Jozef a kolektív: Rotunda sv. Juraja Nitrianska Blatnica. 1. vydanie. Nitrianska Blatnica: Občianske združenie Rotunda Jurko; Obecný úrad v Nitrianskej Blatnici, 2019. 16 strán. ISBN 978-80-570-0952-8

Trsťan, Drahomír a kolektív: Nitrianska Blatnica 1185 – 2010. 1. vydanie. Nitrianska Blatnica: Obec Nitrianska Blatnica, 2010. 212 strán. ISBN 978-80-970630-6-1
Uhlár, Vlado a kolektív: Okres Topoľčany. Historicko – vlastivedná monografia. 1. vydanie. Bratislava: Obzor, 1988. 440 strán + 24 strán obrazových príloh
Uhlár, Vlado – Stanček, P.: Nitrianska Blatnica 1185 – 1985. 1. vydanie. Topoľčany: Vlastivedné múzeum, 1985. 154 strán
Rotundajurko.sk: https://www.rotundajurko.sk/rotunda (cit. 16.8.)
Nitrianska Blatnica 1185 -2010: https://cloud2.edupage.org/cloud?z%3AiMDSr6neDhXlB1yx3wuMjHMewLmFnu56d26jfg1BWfN%2FHhKNz0J%2B9X%2BvIfl5vGQxjB9bS4nmC92ZiY7lxVbhDQ%3D%3D(cit. 18.8.)

Príloha č.1 : Rotunda sv. Juraja, pohľad zo severozápadu
Zdroj: Nitrianska Blatnica 1185 -2010

Príloha č.2 : Pôdorys stavby
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/rotunda

Príloha č.3 : Nárys stavby
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/rotunda

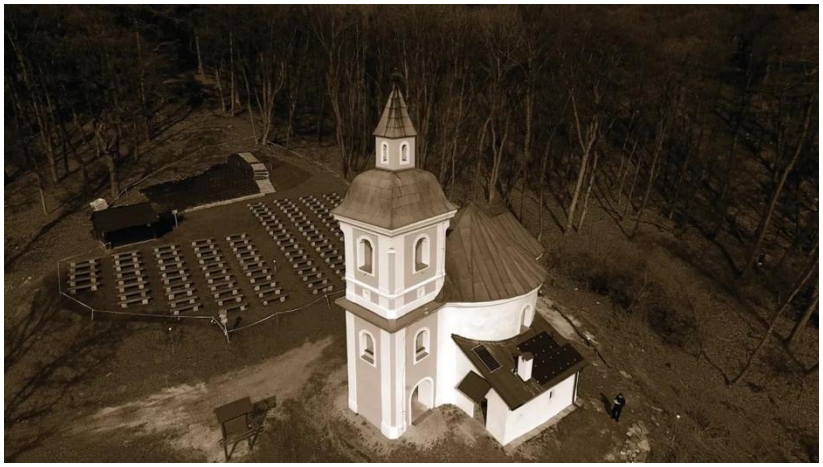
Príloha č.4 : Nárys stavby
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/rotunda

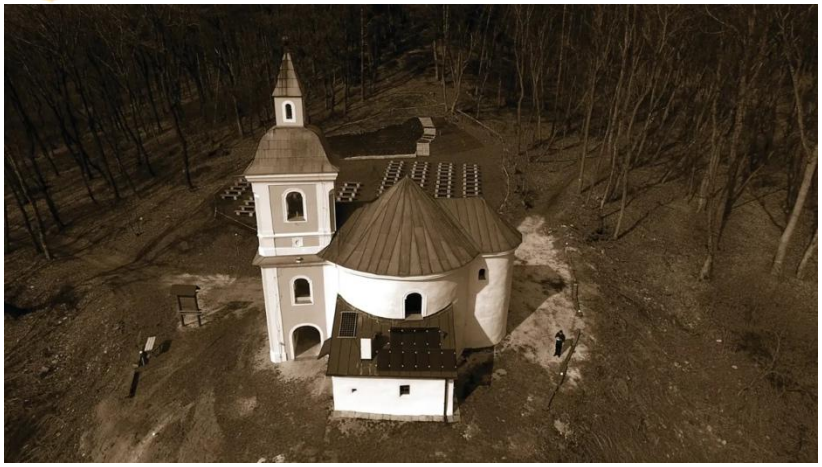
Príloha č.5 : Nárys stavby
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/rotunda

Príloha č.6 : Bokorys stavby
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/rotunda

Príloha č.7 : Pohľad stavby z boku
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/rotunda

Príloha č.8 : Pohľad stavby zo zadu
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/rotunda

Príloha č.9 : Pohľad stavby zo zadu
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/rotunda

Príloha č.10 : Bokorys stavby
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/rotunda

Príloha č.11 : Bokorys stavby
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/rotunda

Príloha č.12 :Rotunda s pustovníckou školou, začiatok 20. storočia
Zdroj: http://www.hradiska.sk/2011/03/nitrianska-blatnica.html

Príloha č.13 : Fotografia rotundy s pustovňou a pustovníckou školou zhotovená pravdepodobne koncom 19. alebo začiatkom 20. storočia, pohľad z juhozápadu

Príloha č.14 : Rotunda sv. Juraja, pohľad zo juhovýchodu
Zdroj: Nitrianska Blatnica 1185 -2010

Zdroj: Nitrianska Blatnica 1185 -2010

Príloha č.15 : Interiér severnej steny lode so schodiskom na barokovú emporu s krížom po reštaurovaní
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/rotunda

Príloha č.16 : Západná časť interiéru rotundy s barokovou emporou, rok 1777
Zdroj: Nitrianska Blatnica 1185 -2010

Príloha č.17 : Maliarska výzdoba umiestnenej na barokovej empore
Zdroj: Nitrianska Blatnica 1185 -2010

Príloha č.18 : Autorská signatúra na oltárnom nadstavci s datovaním z roku 1693, pod podpisom je nápis ceruzkou o oprave oltára z roku 1946
Zdroj: Nitrianska Blatnica 1185 - 2010

Príloha č.19 : Záznam o premaľbe oltára, rok 1782
Zdroj: Nitrianska Blatnica 1185 -2010

Príloha č.20 : Najstaršie okno stavby zo strany interiéru
Zdroj: Nitrianska Blatnica 1185 -2010

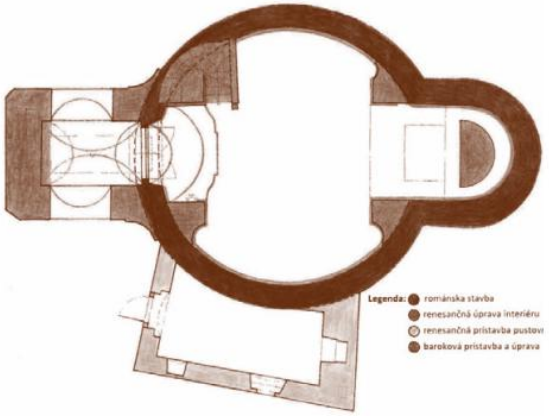
Príloha č.21 :Umiestnenie najstaršieho okna v priestore
Zdroj: Nitrianska Blatnica 1185 -2010

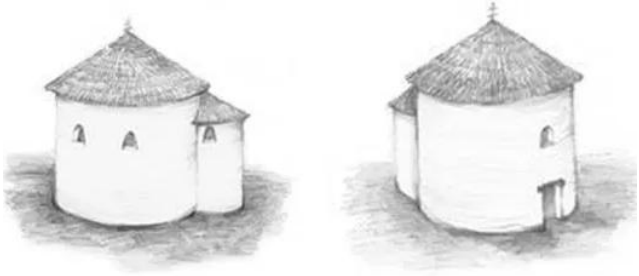
Príloha č.22 : Zostatok fragmentov postavy svätca
Zdroj: Nitrianska Blatnica 1185 -2010

Príloha č.23 : Detail hlavy fragmentu svätca
Zdroj: Nitrianska Blatnica 1185 -2010

Príloha č.24 : Pôdorys stavby s vyznačením stavebno-historického vývoja
Zdroj: Nitrianska Blatnica 1185 -2010

Príloha č.25 : Kresbové rekonštrukcie rotundy s pravdepodobným umiestnením pôvodných okenných otvorov, mal. Jozef Dorica
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/rotunda/vyvojove-etapy

Príloha č.26 : Svätojurajská púť, 2004
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.27 : Svätojurajská púť, 2004
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.28 : Svätojurajská púť, 2004
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.29 : Svätojurajská púť, 2005
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.30 : Svätojurajská púť, 2005
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.31 : Svätojurajská púť, 2005
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.32 : Svätojurajská púť, 2007
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.33 : Svätojurajská púť, 2007
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.34 : Svätojurajská púť, 2007
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.35 : Svätojurajská púť, 2009
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.36 : Svätojurajská púť, 2009
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.37 : Svätojurajská púť, 2010
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.38 : Svätojurajská púť, 2010
Zdroj: https:// www.rotundajurko.sk/

Príloha č.39 : Svätojurajská púť, 2012
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.40 : Svätojurajská púť, 2012
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.41 : Svätojurajská púť, 2012
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.42 : Svätojurajská púť, 2012
Zdroj: https:/ /www.rotundajurko.sk/

Príloha č.43 : Svätojurajská púť, 2013
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.44 : Svätojurajská púť, 2013
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.45 : Svätojurajská púť, 2017
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.46 : Svätojurajská púť, 2017
Zdroj: https:/ /www.rotundajurko.sk/

Príloha č.47 : Svätojurajská púť, 2017
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.48 : Svätojurajská púť, 2019
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Príloha č.49 : Svätojurajská púť, 2019
Zdroj: https://www.rotundajurko.sk/

Veľkomoravské hrdinstvá

Milan Slobodník

Gymnázium Bernolákova 37 v Šuranoch

Veľká Morava patrí medzi najvýznamnejšie útvary raného stredoveku v dejinách strednej Európy. Jej dejiny sa spájajú predovšetkým s panovníkmi Mojmírom I., Rastislavom a Svätoplukom, ale významné miesto v nich majú aj Konštantín-Cyril a Metod. Ich príchod na Veľkú Moravu v roku 863 predstavoval významný medzník nielen v oblasti kresťanstva, ale aj vzdelanosti, kultúry a písomníctva. Vytvorenie slovanského písma a zavedenie staroslovienčiny ako liturgického a literárneho jazyka umožnili vznik domácej vzdelanostnej tradície. Cyril a Metod však nemohli svoje dielo zabezpečiť sami. Jedným z ich najdôležitejších cieľov bolo vychovať domácich žiakov, ktorí by po ich odchode dokázali pokračovať v začatej práci. Medzi najvýznamnejších patrili Gorazd, Kliment, Naum, Angelár a Sáva.

Cieľom tejto práce je objasniť osudy žiakov Cyrila a Metoda po ich vyhnaní z Veľkej Moravy, priblížiť ich ďalšie pôsobenie a poukázať na význam ich činnosti pre rozvoj slovanskej vzdelanosti a kultúry. Pri spracovaní témy vychádzam najmä zo slovenských a českých odborných publikácií. Dôležitým východiskom je predovšetkým práca Petra Ratkoša *Pramene k dejinám Veľkej Moravy*, ale aj iné diela.

Metodova smrť a vyhnanie žiakov

Po príchode Konštantína a Metoda na Veľkú Moravu sa začal vytvárať základ slovanskej vzdelanosti. Obaja misionári vytvárali podmienky na vzdelávanie domácich duchovných a prekladanie náboženských textov do staroslovienčiny. Ich dlhodobým zámerom preto bolo vybudovať generáciu žiakov, ktorá by dokázala ich dielo šíriť aj po ich smrti.

Za najvýznamnejšieho Metodovho žiaka sa tradične považuje Gorazd. Podľa *Života Metoda* ho Metod označil za človeka pochádzajúceho z Moravy a za vhodného nástupcu. Gorazd sa tak stal symbolom domáceho pokračovania cyrilo-metodskej tradície. Situácia sa však po Metodovej smrti v roku 885 výrazne zmenila. Na Veľkej Morave sa dostali do popredia jeho odporcovia, ktorí nesúhlasili s pokračovaním slovanskej liturgie a tradície. Metodovi žiaci tak stratili svoje postavenie. Časť z nich bola uväznená a následne vyhnaná z krajiny, čo sa často interpretuje ako koniec cyrilo-metodskej misie na Veľkej Morave. Takéto hodnotenie však nie je úplne presné. Hoci bola pôvodná misia na území Veľkej Moravy politicky a cirkevne potlačená, jej nositelia prežili. Paradoxne, práve ich vyhnanie spôsobilo, že sa tradícia a vzdelanosť začala šíriť do ďalších oblastí slovanského sveta.

Cesty do Bulharska

Po vyhnaní z Veľkej Moravy sa osudy jednotlivých žiakov začali rozchádzať. Najvýznamnejší z nich našli nové pôsobisko v Bulharsku. Práve tam v druhej polovici 9. storočia vznikali vhodné podmienky na rozvoj kresťanskej a slovanskej vzdelanosti. Bulharský panovník Boris I. prijal kresťanstvo už v roku 864. Príchod žiakov Cyrila a Metoda bol preto pre

bulharské prostredie významnou udalosťou. Priniesli so sebou znalosť staroslovienčiny, prekladateľskej činnosti a vzdelávania.

Medzi najvýznamnejších pokračovateľov patril Kliment, ktorý sa neskôr stal jednou z najdôležitejších osobností slovanskej vzdelanosti v Bulharsku. Jeho pôsobenie sa spája predovšetkým s oblasťou Ohridu (dnešné severné Macedónsko). Tam sa venoval vzdelávaniu a výchove ďalších žiakov. Nešlo iba o uchovávanie odkazu jeho učiteľov. Kliment vytváral nové prostredie, v ktorom mohli ďalšie generácie pokračovať v slovanskej literárnej a vzdelanostnej tradícii. Významnú úlohu zohral aj Naum. Spolu s Klimentom patril medzi najdôležitejších predstaviteľov skupiny Metodových žiakov, ktorí pôsobili v Bulharsku. O živote Klimenta a Nauma sa zachovali samostatné literárne pramene. Slovenský slavistický výskum sa týmto prameňom venoval napríklad v práci Andreja Škovieru *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*.

Kliment a Naum – pokračovatelia veľkomoravskej tradície

Kliment Ochridský je pravdepodobne najvýraznejším príkladom toho, ako sa mohol odkaz Veľkej Moravy rozvíjať mimo jej pôvodného územia. Po príchode do Bulharska sa venoval predovšetkým vzdelávaniu. Podľa neskoršej tradície mal vychovať veľké množstvo žiakov a prostredníctvom nich sa učenie šírilo aj po jeho smrti. Jeho pôsobenie prispelo k rozvoju slovanského písomníctva a vzdelanosti v Bulharsku.

Naum ako Klimentov spolupracovník sa venoval rozvoju slovanskej kultúry a cirkevného života. Významným dokladom jeho pôsobenia je aj kláštor pri Ohridskom jazere, ktorý sa v tradícii spája s jeho menom.

Je však dôležité povedať, že nie všetko, čo neskôr vzniklo v Bulharsku, bolo jednoducho prenesené z Veľkej Moravy. Bulharské prostredie malo vlastný historický a kultúrny vývoj.

Gorazd a ďalší žiaci

O osudoch Gorazda, Angelára a Sávu máme podstatne menej spoľahlivých informácií ako o Klimentovi a Naumovi. Gorazda samotný Metod označil za svojho možného nástupcu. O jeho živote nemáme dostatok informácií. Časť informácií pochádza z neskorších životopisov svätcov a z tradície, ktorá mohla jednotlivé udalosti postupne meniť alebo dopĺňať. O pôsobení Angelára a Sávu máme len obmedzené správy a to najmä v súvislosti s bulharským prostredím. Spolu s Klimentom a Naumom pomohli vytvoriť podmienky, v ktorých mohla slovanská vzdelanosť pokračovať aj po zániku pôvodných podmienok na Veľkej Morave. V súvislosti s Angelárom a Sávom je dôležité rozlišovať medzi tým, čo historické pramene skutočne dokazujú a tým, čo vzniklo neskôr v rámci tradície.

Význam ich činnosti pre slovanský svet

Najväčší význam činnosti Metodových žiakov spočíva v tom, že umožnili pokračovanie slovanskej literárnej a vzdelanostnej tradície aj po zániku jej pôvodného centra. Veľká Morava totiž nebola jediným miestom, kde sa používala staroslovienčina. Prostredníctvom žiakov Cyrila a Metoda sa dostala do prostredia Bulharska, kde získala nové podmienky na rozvoj. Bulharsko sa v priebehu 9. a 10. storočia stalo významným centrom slovanskej vzdelanosti. Vznikali tu vzdelávacie inštitúcie, ktoré mali neskôr vplyv aj na ďalšie slovanské krajiny.

Z hľadiska dejín Veľkej Moravy je ich vyhnanie paradoxné. Politicky znamenalo oslabenie a prakticky koniec slovanskej liturgie v pôvodnej podobe. No útek a ďalšie pôsobenie vzdelancov tak dokazuje, že kultúrny odkaz môže prežiť aj politický zánik alebo zásadnú zmenu spoločenských podmienok.

Odkaz pre súčasnosť

Príbeh Metodových žiakov ukazuje predovšetkým význam vzdelania, vytrvalosti a odovzdávania vedomostí. Konštantín a Metod vytvorili určitý vzdelanostný základ a ich žiaci ho dokázali ďalej rozvíjať. Keby svoje vedomosti neodovzdávali ďalším, ich dielo by pravdepodobne nemalo taký dlhodobý význam. Kliment a Naum preto neboli iba pokračovateľmi svojich učiteľov, ale zároveň vytvárali novú generáciu vzdelancov.

ZÁVER

Zásadným problémom pri výskume odkazu Metodových žiakov a nasledovateľov jeho odkazu je najzásadnejším problémom nedostatok informácií v historickým prameňoch. Najlepšie doložené sú predovšetkým osudy Klimenta a Nauma.

Za najvýznamnejšie hrdinstvo žiakov Cyrila a Metoda nepovažujem jednu konkrétnu udalosť, ale ich dlhodobú vytrvalosť v pokračovaní diela napriek strate domova a pôvodného postavenia. Ich príbeh ukazuje, že politická porážka nemusí znamenať aj kultúrny zánik.

A odkaz je aktuálny aj dnes. Dokazuje, že vedomosti a skúsenosti odovzdané ďalším generáciám môžu prežiť aj nepriaznivé okolnosti. Metodovi žiaci tak pomohli zabezpečiť, aby cyrilo-metodská tradícia neostala iba krátkou epizódou dejín Veľkej Moravy, ale aby sa stala súčasťou širšej slovanskej kultúry. Preto ich nemožno označiť za zabudnutých hrdinov Veľkej Moravy.

Historický odkaz a prínos Metodových žiakov je silný v tom, že význam nemusí mať vždy nejaký konkrétny čin, ale rovnako silný dosah môže mať aj dlhodobá a vytrvalá práca jednotlivcov, ktorí zotrvajú vo svojom snažení aj napriek nepriazni udalostí.

Zoznam použitých literárnych a internetových zdrojov:

RATKOŠ, Peter, ed. *Pramene k dejinám Veľkej Moravy.* 2. opravené a rozšírené vydanie. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1968. 529 s. Edícia Odkazy našej minulosti, zv. 4.

ŠKOVIERA, Andrej, zost. *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov.* Bratislava: PostScriptum, 2013. 200 s. ISBN 978-80-89567-18-1.

STANISLAV, Ján. Osudy Cyrila a Metoda a ich učeníkov v Živote Klimentovom. Bratislava: Tatran, 1950.

BAGIN, Anton. *Cyrilometodská tradícia u Slovákov.* Bratislava: Slovak Academic Press, 1993. ISBN 80-85665-08-5.

HAVLÍK, Lubomír Emil. *Kronika o Velké Moravě.* 2. doplnené a upravené vydanie. Brno: Jota, 2013.

Ducové - Kostelec

Samuel Škultéty

Gymnázium, Ul. 17. novembra, Topoľčany

Úvod

Na okraji Považského Inovca, ktorý sa vypína nad obcou Ducové pri Piešťanoch stál kedysi opevnený dvorec veľkomoravského veľmoža. Toto miesto sa presne nachádza na skalnatom ostrohu Kostolec pri obci Ducové. Kostolec je veľkomoravské hradisko a významná archeologická lokalita. Vďaka výhodnému postaveniu v blízkosti dôležitých dávnovekých ciest sa lokalita stala obývaným miestom už vo viacerých obdobiach praveku.[15] Dvorec vznikol podľa všetkého v druhej tretine 9. storočia po zničení neďalekého hradiska v Pobedime, ktoré sa dáva do súvisu s vyhnaním Pribinu Mojmírom v roku 833.[16]

V nasledujúcich kapitolách sa práca postupne venuje geografickej polohe lokality, jej histórii a pôvodu osídlenia a napokon spôsobu, akým bol Kostolec využívaný v minulosti a ako je využívaný dnes.

Poloha

Hradisko Ducové-Kostolec tvorí zďaleka viditeľný, do vážskej nivy s prevýšením 70-80 m vyčnievajúci vápencovo-dolomitický ostroh medzi obcami Ducové a Hubina, priamo nad cestou z Piešťan do Beckova.[17] Tento strmý skalnatý výbežok pohoria Považský Inovec nesie nadmorskú výšku približne 240 m n. m. Lokalita mala v minulosti výhodnú polohu nielen z dôvodu blízkosti dôležitých dávnovekých ciest, predovšetkým považskej vetvy tzv. veľkej jantárovej cesty, spájajúcej severnú a južnú Európu[18], ale aj preto, že práve pod Kostolcom sa nachádzal systém brodov rieky Váh, tzv. Horný a Dolný brod, cez ktorý sa dalo prejsť na druhý breh. Kostolec patrí do katastra obce Ducové.[19] Na vrchole Kostolca je plošina s rozlohou cca 0,75 ha, obohnaná zo severnej strany mohutným šijovým valom pochádzajúcim z mladšej doby bronzovej. Pozdĺž vonkajšej strany valu bola široká priekopa, ktorá zvyšovala obranyschopnosť hradiska. Priaznivú terénnu konfiguráciu so situovaním priamo nad riečnou nivou využili predstavitelia slovanskej elity v 9. storočí na vybudovanie sídla - dvorca s lichobežníkovým pôdorysom s veľkosťou cca 0,5 ha. Celý areál dvorca z troch strán teda chránil strmý svah, z ostatnej strany val s priekopou. Do areálu sa vstupovalo z juhu.[20]

História a pôvod

Okolie Kostolca bolo osídlené už oveľa skôr, než tu vznikol veľkomoravský dvorec. Najstaršie doklady prítomnosti človeka pochádzajú zo staršej doby kamennej (26 000 – 14 000 rokov pred n. l.) patria do

[15] **Kamnavylet.sk, 2026.** *Kostolec - Veľkomoravský dvorec*
https://www.kamnavylet.sk/sk/atrakcia/velkomoravsky-dvorec-ducove-ducove
[16] **Apsida.sk, 2026.** *Ducové – Kostolec*
https://apsida.sk/c/1870/ducove-kostolec
[17] **Hradiska.sk, 2010.** *Ducové – Kostolec*
http://www.hradiska.sk/2010/07/ducove-kostolec.html
[18] **Wikipedia.sk, 2025.** *Kostolec (hradisko) – poloha*
https://sk.wikipedia.org/wiki/Kostolec_(hradisko)
[19] **Youtube.com, 2011.** *STOPY DÁVNEJ MINULOSTI - Kostolík takmer zázračný, čiže smrť kostoleckého pána (1. časť)*
https://www.youtube.com/watch?v=D_Gq969U-l0
[20] **Hradiska.sk, 2010.** *Ducové – Kostolec*
http://www.hradiska.sk/2010/07/ducove-kostolec.html

obdobia gravettienskej kultúry.[21] Nálezy z polohy Cintorín – Veľký diel patria do obdobia lengyelskej kultúry (4000 – 3000 rokov pred n.l.). Ďalšie osídlenie polohy Kostolec je doložené z neskorého obdobia mladšej doby kamennej – eneolitu, konkrétne z najstaršej fázy kultúry s kanelovanou keramikou bošáckej skupiny (okolo 2600 pred n. l.), tu je rámcove datovaná aj kamenná sekerka, ktorá sa v minulosti našla v intraviláne obce. V mladšej dobe bronzovej (1300 – 1100 pred n. l.) ľud velatickej kultúry vybudoval na terase Kostolca významné hradisko, ktorého fortifikačný systém, mohutný val a priekopa, sa na lokalite zachoval dodnes. Prechodne bol Kostolec osídlený aj v dobe rímskej (2. – 3. storočie n. l.), o čom svedčia drobné nálezy z areálu.

Najvýznamnejšie osídlenie Kostolca z hľadiska našich národných dejín predstavuje slovanské osídlenie z 9. - 10. stor. Predstavitelia slovanskej elity tu približne v druhej tretine 9. storočia už zo spomínaných dôvodov vybudovali opevnené veľmožské sídlo, dvorec s lichobežníkovým pôdorysom. Vnútorný priestor bol rozdelený na štyri časti s rôznou veľkosťou aj funkciou. Vo východnej časti areálu sa našli pozostatky dvoch obytných zrubových objektov. Obe budovy boli vykurované kamennými kozubmi s bočným odvodom dymu, čo v danom období predstavovalo nadštandardné vybavenie. Väčšia stavba bola delená na tri rovnaké miestnosti, v západnej miestnosti sa našli stopy štvorcového ohniska. V rohu východnej miestnosti sa zistili zvyšky spomínaného štvorcového kozuba z lomových kameňov. V severozápadnej časti dvorca možno predpokladať centrálnu profánnu stavbu. Jej rozmery a konštrukciu je možné určiť iba analogicky, keďže sa nezachovali jej jasné pozostatky. Na západnej strane sa zistila menšia štvrtá časť, oddelená od obytného priestoru slabšou palisádovou ohradou, možno tu predpokladať priestor na voľné uskladnenie zvierat. Južná časť dvorca mala predovšetkým sakrálnu a nekropolnú funkciu. Zistili sa tu zvyšky cirkevnej stavby – rotundy. Tá nesie viac znakov predrománskej stavby. Sakrálny objekt sa nachádza uprostred plochy vymedzenej palisádami, v okolí objektu sa nachádza kostolný cintorín. Rotunda mala na dvorci imanentnú funkciu a zapadala do urbanistického riešenia celej zástavby, čo bol aj dôvod je odchýlky od orientačného kanónu osi v smere Západ – Východ.[22] Dvorec zanikol z dôvodu požiaru koncom 10. storočia. Rádio uhlíková skúška presnejšie ukázala, že ničivý požiar vypukol v rozmedzí rokov 940-970.[23]

Rotunda mohla vzniknúť súčasne s dvorcom, prípadne aj o niekoľko desaťročí neskôr. Bola dlhá vyše dvanásť metrov (vrátane apsidy) a takmer deväť metrov široká. Bol to súkromný kostol, majetok feudála, s miestom pre pána a jeho družinu. Rotunda v Ducovom je identickou dvojičkou Rotundy sv. Juraja (Jurko/Ďurko) v Nitrianskej Blatnici ktorá dodnes stojí a slúži na bohoslužby, bohužiaľ však nie v pôvodnej románskej podobe, ale prestavaná v barokovom štýle. Súčasne je podobná aj dvojapsidovej rotunde v Mikulčiciach (CZ). Predpokladá sa, že všetky tri stavby postavili zhruba v rovnakom čase. Postupný zánik tejto rotundy sa datuje v rozmedzí 11. – 12. storočia. [24]Alexander Ruttkay stavbu najprv datoval do 10. storočia, po objave veľkomoravských hrobov západne od rotundy datovanie posunul do 2. polovice 9. storočia, najnovšie už do jeho prvej tretiny.[25]

Od 13. storočia frekvencia pochovávania klesla, čo súviselo aj s odstránením posledných zvyškov rotundy, vyčnievajúcich nad úroveň

[21] **Wikipedia.org, 2025.** *Kostolec (hradisko) – dejiny*
https://sk.wikipedia.org/wiki/Kostolec_(hradisko)
[22] **Medvedkudajlabku.sk, 2023.** *Ducové – Kostolec*
https://medvedkudajlabku.sk/velmozsky-dvorec-kostolec-ducove/
[23] **Dvořák, P.**: Stopy dávnej minulosti 3. Zrod národa. Vydavateľstvo Rak Budmerice 2004.
[24] **Hradiska.sk, 2010.** *Ducové – Kostolec*
http://www.hradiska.sk/2010/07/ducove-kostolec.html
[25] **Apsida.sk, 2026.** *Ducové – Kostolec*
https://apsida.sk/c/1870/ducove-kostolec

terénu. V 15. storočí sa vďaka svojej strategickej polohe lokalita stala s najväčšou pravdepodobnosťou miestom utáborenia jednotky bratríckych vojsk.[26]

Na Kostolci sa v roku 1968 uskutočnil záchranný výskum a v rokoch 1969-1975 rozsiahly systematický výskum v dobe, keď mu hrozila v dôsledku ťažby tunajšej kvalitnej suroviny na výrobu brizolitu takmer neodvratne rýchla a úplná likvidácia. Výsledky výskumu viedli od roku 1973 najprv k presunu ťažby na iné miesto, potom k čiastočnej úprave a aj k doplneniu poškodených častí lokality, od roku 1976 k budovaniu expozície v prírode, s náznakovou rekonštrukciou najdôležitejších preskúmaných objektov a napokon v roku 1990 k vyhláseniu lokality za Národnú kultúrnu pamiatku.

Ducové patrí medzi minimum hradísk na Slovensku, kde je vykonaná aspoň čiastočná rekonštrukcia pôvodného palisádového opevnenia.[27]

Využitie v minulosti a dnes

Plošina Kostolca poskytovala okrem samotného bývania aj dozor nad významnou cestnou križovatkou, a teda z juhu na sever, tam cesty sledovali rieku. Ďalej zo západu na východ cez spomínané brody od rieky Moravy, cez Váh a horským priesmykom do Ponitria. [28]

Po zániku dvorca sa jeho plocha až do polovice 19. storočia využívala ako cintorín.[29] Nový stredoveký cintorín už pôvodnú palisádu nerešpektoval, hroby ju miestami pretínajú a zasahujú aj do jej základov, ktoré tak boli z veľkej časti narušené. Počas archeologického výskumu sa na tomto pohrebisku podarilo preskúmať približne 1900 hrobov, čo predstavuje jedno z najrozsiahlejšie preskúmaných pohrebísk na Slovensku.[30]

Dvorec je dnes zrekonštruovaný, obnovené sú drevené palisády aj brána a odkrytá je aj rotunda. Väčšej pozornosti sa rotunda dočkala až v roku 1990, keď boli pri príležitosti sviatku sv. Cyrila a Metoda opätovne vysvätené jej zvyšky, od tohto roka sa tu každoročne slávi svätá omša ako spomienka na príchod slovanských vierozvestcov. Význam miesta potvrdzuje aj to, že Slovenská pošta v roku 2001 vydala poštovú známku s motívom rotundy a veľmožského dvorca v Ducovom.[31]Od roku 2011 má pútnické miesto pod svojou správou občianske združenie Dedičstvo otcov zachovaj nám Pane, ktorého dobrovoľníci v priebehu niekoľkých rokov lokalitu vo voľnom čase obnovili.

Záver

Kostolec pri obci Ducové je miestom, ktoré na malej ploche spája niekoľko tisícročí ľudských dejín. Jeho podoba, funkcia i význam sa počas stáročí výrazne menili. Od pravekého osídlenia cez veľkomoravský veľmožský dvorec s rotundou až po neskoršie pohrebisko a napokon chránenú kultúrnu pamiatku. Významnú úlohu pri poznávaní jeho minulosti zohral najmä archeologický výskum realizovaný v 60. a 70. rokoch 20. storočia, vďaka ktorému sa lokalita podarilo zachrániť pred zničením a odkryť jej pôvod aj historický vývoj. Svojím významom sa Kostolec radí po bok ďalších veľkomoravských lokalít, akými sú rotunda v Nitrianskej

[26] **Medvedkudajlabku.sk, 2023.** *Ducové – Kostolec*
https://medvedkudajlabku.sk/velmozsky-dvorec-kostolec-ducove/

[27] **Hradiska.sk, 2010.** *Ducové – Kostolec*
http://www.hradiska.sk/2010/07/ducove-kostolec.html

[28] **Youtube.com, 2011.** *STOPY DÁVNEJ MINULOSTI - Kostolík takmer zázračný, čiže smrť kostoleckého pána (1. časť)*
https://www.youtube.com/watch?v=D_Gq969U-l0

[29] **Kulturnecesty.sk, 2020.** *Ducové – Hradisko Kostolec – Veľmožský dvorec*
https://www.kulturnecesty.sk/cyrilo-metodska-cesta/ducove-hradisko-kostolec-velmozsky-dvorec/

[30] **Hradiska.sk, 2010.** *Ducové – Kostolec*
http://www.hradiska.sk/2010/07/ducove-kostolec.html

[31] **Kulturnecesty.sk, 2020.** *Ducové – Hradisko Kostolec – Veľmožský dvorec*
https://www.kulturnecesty.sk/cyrilo-metodska-cesta/ducove-hradisko-kostolec-velmozsky-dvorec/

Blatnici či dvorce na Morave, a patrí tak medzi kľúčové doklady sídliskovej a sakrálnej architektúry tohto obdobia na Slovensku.

Práca tak poskytuje ucelený pohľad na lokalitu, ktorá je nielen významným dokladom veľkomoravskej minulosti, ale aj živým miestom s pretrvávajúcim duchovným a spoločenským významom.

Zoznam použitých literárnych a internetových zdrojov:

Kamnavylet.sk, 2026. Kostolec - Veľkomoravský dvorec
https://www.kamnavylet.sk/sk/atrakcia/velkomoravsky-dvorec-ducove-ducove (2026-08-25)
Dvořák, P.: Stopy dávnej minulosti 3. Zrod národa. Vydavateľstvo Rak Budmerice 2004, Str. 248-253 (2026-08-25)
Apsida.sk, 2026. Ducové – Kostolec
https://apsida.sk/c/1870/ducove-kostolec (2026-08-25)
Hradiska.sk, 2010. Ducové – Kostolec
http://www.hradiska.sk/2010/07/ducove-kostolec.html (2026-08-25)
Medvedkudajlabku.sk, 2023. Ducové – Kostolec
https://medvedkudajlabku.sk/velmozsky-dvorec-kostolec-ducove/ (2026-08-27)
Wikipedia.sk, 2025. Kostolec (hradisko)
https://sk.wikipedia.org/wiki/Kostolec_(hradisko) (2026-08-27)
Youtube.com, 2011. STOPY DÁVNEJ MINULOSTI - Kostolík takmer zázračný, čiže smrť kostoleckého pána (1. časť)
https://www.youtube.com/watch?v=D_Gq969U-l0 (2026-08-25)
Kulturnecesty.sk, 2020. Ducové – Hradisko Kostolec – Veľmožský dvorec
https://www.kulturnecesty.sk/cyrilo-metodska-cesta/ducove-hradisko-kostolec-velmozsky-dvorec/ (2026-08-25)
Krasytt.sk, 2023. Kostolec, Ducové
https://krasytt.sk/destination/ducove/kostolec-ducove/ (2026-08-25)
Pofis.sk, 2026. Poštová známka Kostolec, Ducové
https://www.pofis.sk/en/catalog/products/postage-stamp-2001-archeologicka-lokalita-ducove-kostolec (2026-08-27)

Obrazové prílohy:

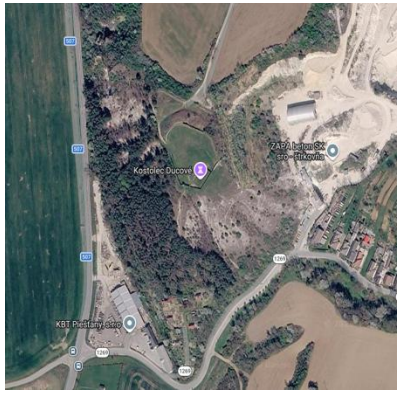
Príloha č. 1: Letecký pohľad na dvorec
Zdroj: https://krasytt.sk/destination/ducove/kostolec-ducove/

Príloha č. 2: Pôdorys opevneného areálu
Zdroj: https://krasytt.sk/destination/ducove/kostolec-ducove/

Príloha č. 3: Palisáda, brána a základy Veľkomoravského kostola
Zdroj: https://krasytt.sk/destination/ducove/kostolec-ducove/

Príloha č. 4: Satelitný pohľad na lokalitu
Zdroj:
https://www.google.com/maps/@48.6226201,17.872761,748m/data=!3m1!1e3?hl=en-GB&entry=ttu&g_ep=EgoyMDI2MDgzMS4wIKXMDSoASAFQAw%3D%3D

Príloha č.5: Dvorec v časoch Veľkej Moravy
Zdroj: http://www.hradiska.sk/2010/07/ducove-kostolec.html

Príloha č.6: Dvorec v časoch Veľkej Moravy
Zdroj: http://www.hradiska.sk/2010/07/ducove-kostolec.html

Príloha č.7: Vzhľad hradiska v dobe bronzovej (Velaticko Beierdorfská kultúra)
Zdroj: http://www.hradiska.sk/2010/07/ducove-kostolec.html

Príloha č.8: Bratrícky poľný tábor (15. storočie)
Zdroj: http://www.hradiska.sk/2010/07/ducove-kostolec.html

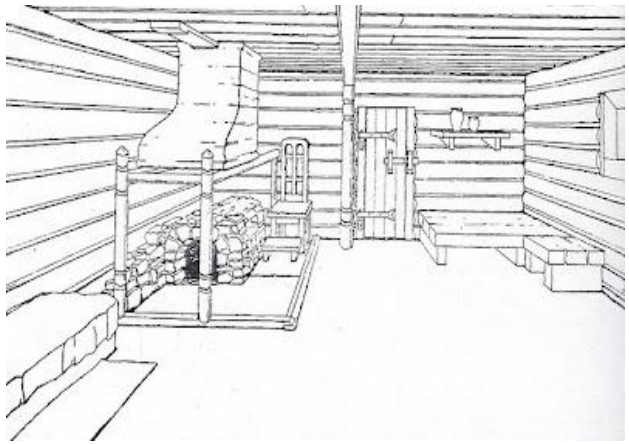
Príloha č.9: 3D pohľad na areál dvorca
Zdroj: http://www.hradiska.sk/2010/07/ducove-kostolec.html

Príloha č.10: 3D pohľad na areál dvorca
Zdroj: http://www.hradiska.sk/2010/07/ducove-kostolec.html

Príloha č.11: 3D pohľad na areál dvorca
Zdroj: http://www.hradiska.sk/2010/07/ducove-kostolec.html

Príloha č.12: Interiér obydlia veľmoža v Ducovom
Zdroj: http://www.hradiska.sk/2010/07/ducove-kostolec.html

Príloha č.13: Rekonštruovaná palisáda a rotunda

Zdroj:
https://www.facebook.com/photo?fbid=26912248475061055&set=pcb.26912248751727694

Príloha č.14: Vstupná brána opevnenia

Zdroj:
https://www.facebook.com/photo?fbid=26912248461727723&set=pcb.26912248751727694

Príloha č.15: Nočný pohľad na hradisko

Zdroj:
https://www.facebook.com/photo?fbid=1587890189583045&set=pcb.1587890229583041

Príloha č.16: Meteorický roj nad palisádou

Zdroj:
https://www.facebook.com/photo?fbid=1587890192916378&set=pcb.1587890229583041

Príloha č. 17: Letecký pohľad na dvorec

Zdroj: https://www.facebook.com/photo/?fbid=3160045240864760&set=a.112988028903845

Príloha č.18: Pohrebisko so značenými hrobmi

Zdroj: https://medvedkudajlabku.sk/velmozsky-dvorec-kostolec-ducove/

Príloha č.19: Poštová známka s motívom Kostolca

Zdroj: https://www.pofis.sk/en/catalog/products/postage-stamp-2001-archeologicka-lokalita-ducove-kostolec

Príloha č.20: Šperky z výskumu (náhrdelník, náušnice)

Zdroj: https://medvedkudajlabku.sk/velmozsky-dvorec-kostolec-ducove/

Príloha č.21: Model hradiska v múzeu
Zdroj: https://medvedkudajlabku.sk/velmozsky-dvorec-kostolec-ducove/

Módne trendy veľkomoravských žien

Viktória Egriová

Stredná odborná škola technická v Komárne

1. Čo bola Veľká Morava?

Veľká Morava bola prvým významným slovanským štátom v strednej Európe. Jej územie zahŕňalo dnešné Slovensko, Maďarsko, Moravu a okolité oblasti

2. Odkiaľ vieme, čo sa nosilo?

Oblečenie z čias Veľkej Moravy sa nezachovalo. Archeológovia skúmajú hroby, zvyšky textilu a šperky. Podľa nálezov vytvárajú rekonštrukcie oblečenia.

3. Oblečenie veľkomoravských žien

Dôležité je aj to, z čoho sa odevy vyrábali. Najmä z rastlinných alebo živočíšnych vlákien, bavlnu ešte nepoznali. Využívali ľan a konopu, zvyšky hodvábu a ľudských vlasov.

Odevy nemáme zachované. Berieme do úvahy rôzne faktory – prostredie, v ktorom žili, povolanie, pohlavie a iné.

Základom ženských odevov bol rubáš – ide o predchodcu košele, kus odevu s otvormi pre hlavu a ruky. Ženám tento kus oblečenia siahal dlhšie, ako mužom. Bol zdobený podľa sociálneho statusu ľudí. Ženy si cez tieto košele v chladnejšom období obliekali rôzne plášte, vrchné odevy či prikrývky. Išlo aj o vlnené sukne, ktoré mali tvar šiat.

Na prikrytie hlavy využívali čiapky, kapucne vyrobené z kože či látky. Zdobili sa tiež podľa postavenia.

Nosili sa topánky – na ochranu nôh. Z dreva, slamy, vo vyšších vrstvách z kože.

4. Doplnky – šperky: slúžili na ozdobu, doplnenie oblečenia a celkového dojmu. Zachovali sa vo väčšom množstve, ako oblečenie a tiež boli diferencované podľa postavenia žien. Nosili sa rozličné šperky – plody rastlín navlečené na niť ako náhrdelník, korálky či prstene. Nosili sa najmä náušnice, existovali aj záušnice. Väčšina žien nosila náhrdelníky spolu s náušnicami. Ruky si zdobili prsteňmi, z kovu, náramkami.
5. Účesy: Obrázky a informácie účesov z čias Veľkej Moravy sa nezachovali Archeológovia skúmajú hroby, zvyšky textilu a šperky. Podľa nálezov vytvárajú rekonštrukcie.
6. Rozdiel medzi bohatými a chudobnými ženami.

Chudobnejšie ženy z nižších spoločenských vrstiev mali najmä oblečenie z materiálov ako ľan a vlna, zatiaľ čo bohatšie panie nosili hodváb a jemnejšie látky.

Zoznam použitých literárnych a internetových zdrojov:

HistoryLab – *Čo si obliekali na Veľkej Morave? Dostupné na:* Čo si obliekali na Veľkej Morave? - HistoryLab
ABCzech – Archeológia Veľkej Moravy

Obrazová príloha:

Obrázok č. 1: predpokladané zobrazenie oblečenia veľkomoravských žien

Obrázky č. 2, 3, 4: šperky z obdobia Veľkej Moravy

Obrázok č. 5: Rozdiel medzi bohatými a chudobnými ženami

Priebeh konferencie

Žiacka konferencia Z dejín Veľkej Moravy
Zostavovateľ: Ing. Diana Šebová
Návrh obálky a grafická úprava: Mgr. Michaela Pősová
Vydavateľ: Ponitrianske múzeum v Nitre
Vydanie: prvé
Rok vydania: 2026

